

Tuinwallen en kolken op Texel

TEN HAAF EN BAKKER
ecologisch en hydrologisch adviesbureau

Tuinwallen en kolken op Texel

Evaluatie van aanleg en onderhoud in het kader van de RAL/ROL-regeling

In opdracht van:
Gemeente Texel

Augustus 2004

Samenstelling Cor ten Haaf & Eva Kat

TEN HAAF EN BAKKER

ecologisch en hydrologisch adviesbureau

*Scholeksterstraat 23
1873 HM Groet
072-5151467*

INHOUD

Samenvatting	3
--------------	---

1. EVALUATIEVRAGEN EN WERKWIJZE	5
---------------------------------	---

2. ONTWIKKELING TUINWALLENLANDSCHAP	6
-------------------------------------	---

2.1. Het ontstaan en de ontwikkeling tot ca. 1950	6
---	---

2.2. Ontwikkeling vanaf 1950	8
------------------------------	---

3. DE NATUURWAARDE VAN TUINWALLEN EN KOLKEN	14
---	----

3.1. Tuinwallen	14
-----------------	----

3.1.1. <i>Plantengroei</i>	14
----------------------------	----

3.1.2. <i>Dieren</i>	16
----------------------	----

3.2. Kolken	17
-------------	----

3.2.1. <i>Plantengroei</i>	17
----------------------------	----

3.2.2. <i>Dieren</i>	18
----------------------	----

4. RAL/ROL REGELING EN CONVENANT TUSSEN PROVINCIE EN GEMEENTE	19
---	----

4.1. RAL/ROL-regeling en Verordening	19
--------------------------------------	----

4.2. Onderhoudscontracten en controle	22
---------------------------------------	----

4.3. Onderhoud via Agrarische Natuurvereniging	23
--	----

5.	EVALUATIE	24
5.1	Evaluatie algemeen	24
5.2	Evaluatie Verordening, onderhoudscontracten en controle	26

6.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	28
6.1.	Conclusies	28
6.2.	Aanbevelingen	29

Literatuur

BIJLAGEN

Bijlage 1:	Verordening Beheer Landschapselementen in de gemeente Texel
Bijlage 2:	Opzet onderhoudscontracten
Bijlage 3:	De natuurwaarde van tuinwallen en kolken
Bijlage 4:	Zeldzame en/of indicatieve planten van tuinwallen
Bijlage 5:	Vegetatiekartering tuinwallen 1972-2003
Bijlage 6:	Verschillende tuinwaltypen anno 2004
Bijlage 7:	Voorstellen voor aanleg en beheer
Bijlage 8:	Voorstel voor op te nemen en te verwijderen voorwaarden in Verordening en onderhoudscontract

SAMENVATTING

Het Oude Land van Texel is met geen ander landschap te vergelijken. Grillig gevormde graslandjes zijn omheind met uit zoden opgebouwde tuinwallen. Ronde poelen, op Texel 'kolken' genoemd, dienen als drinkplaats voor het vee. Het open, glooiende landschap wordt verder gemarkeerd door verspreid liggende, met de 'rug' naar de wind gekeerde, schapenboeten.

Dit 'tuinwallenlandschap' kwam vroeger ook voor op Wieringen, in Gaasterland en in het Land van Vollenhove. Daar echter zijn de tuinwallen in de loop van de vorige eeuw vrijwel geheel verdwenen. Rigoureuus opgeruimd tijdens de ruilverkaveling, of geleidelijk vervallen en niet meer hersteld. Hoe komt het dat ze op Texel bewaard zijn gebleven?

RAL/ROL-regeling

Ook op Texel zijn bij de ruilverkaveling van 1953 veel tuinwallen verdwenen. Toen al waren er protesten vanuit de 'natuurbeschermingshoek'. In 1968 leidde dit uiteindelijk tot het instellen van het 'Landschapsreservaat De Hoge Berg'. Buiten het reservaat was de bescherming echter minimaal. Tuinwallen en kolken hadden hun agrarische functie grotendeels verloren, waardoor er voor boeren weinig redenen waren ze niet te slechten of te dempen. Gelukkig zagen veel Texelse agrariërs het belang van het behoud van tuinwallen en kolken in, wat echter op termijn alleen uitvoerbaar zou zijn als er een financiële tegemoetkoming zou komen voor het arbeidsintensieve en kostbare onderhoud. Halverwege de zeventiger jaren kwam deze er in de vorm van de 'Regeling Aanwijzing Landschapselementen en Regeling Onderhoudsovereenkomsten Landschapselementen', kortweg RAL/ROL-regeling genoemd. Inmiddels staat ca 45% van de tuinwallen en ca 58% van de kolken onder contract in het kader van de RAL/ROL-regeling.

Ontstaan

Op het schapeneiland Texel doen tuinwallen of 'tuinwoaltjes' al eeuwenlang dienst als perceelscheiding. Vroeger nog had Texel, net als andere waddeneilanden, het systeem van 'vrijgang' of 'overalweide', waarbij elke Texelaar het recht had om zijn vee over het hele eiland te weiden. In 1562 werd dit recht door de Staten van Holland afgeschaft, en ging men over naar 'ieder op

zijn eigen'. Op het Oude Land en in de duinen was het op veel plaatsen niet mogelijk een sloot als perceelscheiding te graven. Hout voor hekken was schaars, maar plaggen waren overal beschikbaar. De tuinwal was de meest praktische omheining. Zo ontstond een heel netwerk van tuinwallen. Weggetjes met aan weerszijden tuinwallen werden 'holle weggetjes'. Afhankelijk van de grondsoort maakte men verschillende tuinwaltypen.

De Texelse kolken, die waarschijnlijk uit dezelfde tijd dateren als de tuinwallen, zijn zonder uitzondering cirkelrond met een doorsnede die varieert tussen 7 en 15 meter.

ontwikkeling na 1950

Tot halverwege de vorige eeuw waren tuinwallen en kolken op Texel zeer algemeen, niet alleen op het Oude Land, maar ook in de duinen en binnenduinstrand. Rond 1950 werd de lengte tuinwal berekend op circa 400 km en het aantal kolken op 1040. Daarna voltrokken de veranderingen in de landbouw zich in snel tempo. Bij de ruilverkaveling ging ongeveer 100 km. tuinwal verloren. In de jaren daarna werd veel grasland in bouwland omgezet, waarbij tuinwallen en kolken hun functie verloren en in veel gevallen verdwenen.

In 2002 was er nog 167 km tuinwal over en resteerde er van de kolken slechts 243. Een afname van respectievelijk 60% en 75% in ruim 50 jaar tijd.

Naast de kwantitatieve achteruitgang had ook de intensivering van de landbouw een negatieve invloed. Het gebruik van kunstmest nam sterk toe, wat ook tot voedselverrijking van tuinwallen en kolken leidde. Er kon daardoor meer vee gehouden worden, wat erosie van zowel tuinwallen als kolkoevers tot gevolg had. Tuinwallen langs wegen werden in het verleden door agrariërs gemaaid en gebrand, of in het geval van 'holle weggetjes' ook wel beweide. Nu is daar echter geen belangstelling meer voor. Voor een deel is dat beheer nu overgenomen door de gemeente Texel, Staatsbosbeheer en Landschap Noord-Holland. Te veel 'wegwallen' worden echter nauwelijks beheerd, waardoor ze vervuilen.

De laatste jaren staat de schapenteelt, waarmee het tuinwallenlandschap zo sterk verbonden is, onder druk. Sinds het openen van de Europese markt worden de prijzen gedrukt door goedkopere Engelse schapen die op de markt komen. Als een redelijk inkomen niet meer haalbaar is in de schapenteelt loopt ook het tuinwallenlandschap gevaar.

Natuur tuinwallen

De natuurwaarde van tuinwallen en kolken is zeer groot. Tuinwallen vallen vooral op door hun bijzondere plantengroei. Wallen die langs wegen of 'holle weggetjes' liggen en regelmatig gemaaid worden zijn het meest bloemrijk en gevarieerd, met soorten als Grasklokje, Zandblauwtje, Muizenoor, Engels gras en Geel walstro. Ook tuinwallen die aan weiland grenzen en regelmatig begraaasd worden zijn begroeid met kenmerkende soorten, waaronder Rode schijnspurrie, Zandhoornbloem en Fijne kervel. Aan bouwland grenzende tuinwallen verruigen meestal snel doordat ze niet beheerd worden. Grassen als Kweek en Witbol krijgen dan snel de overhand. In totaal zijn 6 plantensoorten aangetroffen die op Rode lijst van bedreigde soorten zijn geplaatst.

Van de dieren zijn vooral enkele wilde bijensoorten kenmerkend voor tuinwallen. De zeer zeldzame Texelse zandbij bezoekt op de wallen Klein Streepzaad en in mindere mate Muizenoor. Een andere belangrijke soort is de Klokjesdikpoot, die voor zijn voortplanting afhankelijk is van het Grasklokje.

De op de Rode lijst geplaatste Noordse woelmuis komt op Texel algemeen voor in en rond tuinwallen.

In het verleden was het planten- en dierenleven op en rond tuinwallen nog rijker. Voor 1950 stonden 'schrale tuinwallen' met soorten als Grasklokje en Zandblauwtje, en met soorten van 'zilte' omstandigheden, zoals Engels gras, Kattedoorn en Hertshoornweegbree. Oorzaak van deze achteruitgang is o.a. de intensivering van de landbouwmethoden, verwaarlozing en het verwijderen van oude tuinwallen bij de ruilverkaveling.

Helaas zijn ook de Tapuiten en Oeverzwaluwen, die tot in de zeventiger jaren van de vorige eeuw in tuinwallen broedden, verdwenen.

Natuur kolken

Ook in voedselarme kolken, die meestal in extensief beheerd grasland liggen, vind je kenmerkende soorten als Drijvend fonteinkruid, Fijne waterranonkel, Waterpostelein en de Rode lijstsoort Ondergedoken moerasscherm. De meeste kolken zijn echter voedselrijk en daarin vinden we vooral algemene plantensoorten. In goed begroeide kolken komt een gevarieerde waterleven voor.

Van de amfibieën is naast de Rugstreeppad de grote populatie Heikikkers van belang. Verder wordt deze Rode lijstsoort in Noord-Holland alleen nog in het

Vechtplassengebied aangetroffen. Ook bij kolken is de natuurwaarde gedaald. Met name het dempen van kolken heeft een direct negatief effect. Verder is de intensivering van het graslandgebruik en het omzetten van grasland in bouwland ongunstig.

Uitbreiding subsidieregelingen noodzakelijk

De afgelopen vijftig jaar zijn veel tuinwallen en kolken verdwenen. Belangrijker echter is dat er zeer veel is overgebleven, dat de moeite van het behouden waard is. Het is verheugend dat de grote waarde van het tuinwallenlandschap erkend wordt, niet alleen door de overheid en natuurbeschermers, maar ook door de Texelse agrariërs. Er is niet alleen belangstelling voor het afsluiten van onderhoudscontracten, maar ook voor de aanleg van nieuwe tuinwallen en kolken.

Alles valt of staat echter met de beschikbaarheid van geld. Voor een duurzaam behoud van het tuinwallenlandschap is voortzetting, of liever nog uitbreiding, van de RAL/ROL-regeling noodzakelijk. Om nieuwe aanvragen voor aanleg en onderhoud te honoreren, de Regeling te verbeteren en het toezicht te intensiveren is naar verwachting jaarlijks circa € 40000,- extra nodig.

De kwaliteit van tuinwallen langs wegen kan sterk verbeterd worden door intensivering van het gemeentelijk groenbeheer, waarmee jaarlijks een extra bedrag van circa € 6000,- gemoeid is.

Het behoud van het tuinwallenlandschap dient ook het recreatieve belang. Het Oude land wint nog steeds aan populariteit bij wandelaars en fietsers. Veel kan nog verbeterd worden, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van (lange afstands)wandelmroutes die geheel of grotendeels via holle weggetjes lopen. Daarbij ligt financiering vanuit de 'recreatieve hoek' voor de hand.

Hoopgevend is dat de Texelse aannemers, die zich bezighouden met het zetten van tuinwallen, de toekomst optimistisch tegemoet zien. Zij werken vol energie aan de verdere mechanisatie van het zetten van verschillende tuinwaltypen. De agrarische natuurvereniging 'De Lieuw', die de uitvoering van de RAL/ROL-regeling op zich gaat nemen, houdt zich eveneens intensief met het beheer van tuinwallen en kolken bezig.

1. EVALUATIEVRAGEN EN WERKWIJZE

Vanaf de zeventiger jaren is het op Texel mogelijk om in het kader van de Regeling Aanwijzing Landschapselementen/Regeling Onderhoudsovereenkomsten Landschapselementen (kortweg RAL/ROL=regeling) contracten af te sluiten voor de aanleg en het beheer van tuinwallen en kolken. Deze rijkssubsidieregeling werd aanvankelijk uitgevoerd door Staatsbosbeheer en de provincie Noord-Holland. In 1994 is de uitvoering overgedragen aan de gemeente Texel. Na een periode van 10 jaar was er behoefte aan een evaluatie.

In dit rapport, dat is opgesteld in opdracht van de gemeente Texel, wordt de toepassing van de RAL/ROL-regeling geëvalueerd. Om dit te kunnen doen was het noodzakelijk veel aandacht te besteden aan de ecologische en landschappelijke ontwikkeling van het tuinwallenlandschap.

Een belangrijk deel van deze informatie is opgenomen in bijlagen.

Om een goed beeld te krijgen van het voorkomen van tuinwallen en kolken in zowel kwantitatief als kwalitatief opzicht en van de rol die de RAL/ROL-regeling speelt bij het behoud en beheer ervan zijn de volgende evaluatievragen opgesteld:

- Hoe is/was verspreiding van tuinwallen en kolken in heden en verleden
- Hoe is/was de agrarische, landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische betekenis van tuinwallen en kolken in heden en verleden

- Heeft de RAL/ROL-regeling bijgedragen aan het behoud van tuinwallen en kolken (zowel in kwantitatief, als in landschappelijk en ecologisch opzicht)
- Voldoet de organisatie van het huidige beheer (financiering, eisen en beheersvoorschriften, uitvoering en controle), met daaraan gekoppeld voorstellen voor verbetering
- Voorstellen voor verbetering van de inrichting en beheer van bestaande tuinwallen en kolken
- Voorstellen voor aanleg en herstel van tuinwallen en kolken

Het onderzoek is gebaseerd op:

- bestudering van relevante literatuur en bij de gemeente Texel aanwezige dossiers. Een belangrijke bron was het in 1973 verschenen 'Tuinwallen (Texel)', van H.J.L. Heesen, dat een zeer complete beschrijving geeft van het Texelse tuinwallenlandschap.
- Interviews met direkt betrokkenen van de gemeente Texel (E. Lindenberg, A. Vlas), de provincie Noord-Holland (N. Jonker), Staatsbosbeheer (J. van Groenigen, C.J.W. Bruin), Agrarische Natuurvereniging 'De Liew' (D. Drijver), de WLTO (D. Hin) en Landschap Noord-Holland (B. Brugge).
- Een interview/workshop met een aantal contracthouders in het veld.
- Veldwerk, waaronder een veldverkenning, een inventarisatie van verschillende tuinwaltypen en een herhaling van een in 1972 uitgevoerde 'vegetatiekartering' van een aantal tuinwallen.

2. ONTWIKKELING TUINWALLENLANDSCHAP

2.1. Het ontstaan en de ontwikkeling tot ca. 1950

Het ontstaan van het tuinwallenlandschap heeft alles te maken met de geschiedenis van Texel als 'schapeneiland'. Al eeuwenlang doen tuinwallen of 'tuunwoaltjes' dienst als perceelscheiding.

Aanvankelijk had Texel, evenals andere waddeneilanden, het systeem van 'vrijgang' of 'overalweide'. Elke Texelaar had het recht om gedurende 9 maanden, van augustus tot mei zijn vee over het hele eiland te weiden (Van der Vlis, 1975). De overige drie maanden moest men zijn vee beletten op ander-mans weide te grazen.

Dit systeem had tot gevolg dat de teelt van gerst (het enige product dat op Texel werd verbouwd) vaak mislukte, doordat het graan nog niet rijp was als het vee weer 'overal' mocht.

Mede om die reden werd het recht in 1562 door de Staten van Holland afgeschaft. In de periode daarna vindt er een geleidelijke overgang plaats van 'overalweijdinge' naar 'ieder op zijn eigen'. De periode waarin het vee overal mag lopen wordt steeds korter en

het gebied dat gebruikt mag worden steeds kleiner. Rond 1640 is de overalweide beperkt tot de Miente (=gemeenteground), het overgangsgebied tussen duin en achterland, ter hoogte van de huidige Staatsbossen. Tot het eind van de 19e eeuw is het gebruik hier nog voortgezet, waarna de Miente werd ontgonnen om plaats te maken voor bosaanplant. De botanische rijkdom, alsmede de ondergang van het gebied zijn o.a. door Jac. P. Thijssen beschreven in zijn Verkade-album 'Texel'.

Op andere eilanden werd het systeem van overalweide langer voortgezet, op Ameland zelfs tot in onze tijd (Westhoff en Van Oosten, 1991).

tuinwallen

Vanaf 1562 wordt de Texelaars aangeraden hun land te bewallen of te besloten. Op het 'Oude land' (de pleistocene kern van Texel en het omliggende zeekleigebied) en in de duinen was het op de meeste plaatsen niet mogelijk om sloten te graven. Hout was eveneens schaars, maar plaggen waren overal voor handen en 's winters was er voldoende tijd om daar wallen van te zetten. De tuinwal was in die tijd de meest voor de hand liggende en vooral goedkoopste perceelscheiding.

Langzaam maar zeker ontstond een min of meer gesloten netwerk van tuinwallen langs de historisch gegroeide grillige perceelscheidingen. Langs smalle onverharde wegen, die men vaak gebruikte om vee te verweiden, werden aan beide zijden tuinwallen geplaatst, waarmee 'holle weggetjes' ontstonden.

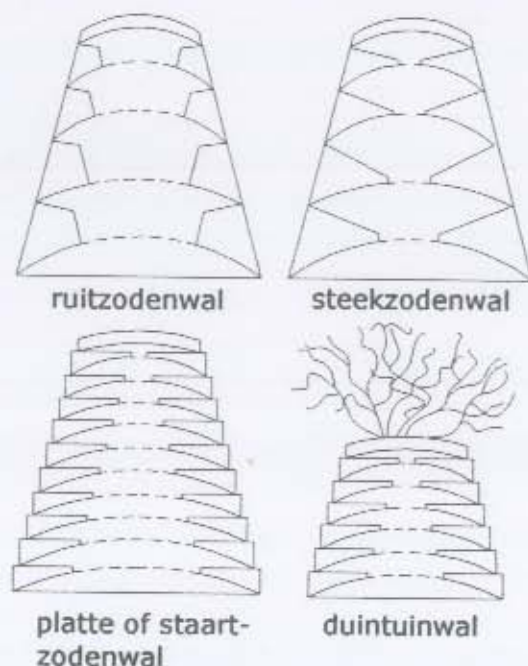
Ook in andere pleistocene gebieden, zoals Wieringen en het Land van Vollenhove, werden op vergelijkbare wijze tuinwallen gezet, hoewel ze op elke plaats hun eigen kenmerken hebben, zoals de steile wanden en platte bovenkanten op Texel.

Ook binnen Texel zijn overigens verschillende tuinwaltypen te onderscheiden. Op het Oude land werden ongeveer 1 meter hoge wallen gezet, met steile zijanten. Aan de basis bedroeg de breedte 1 meter en bovenop 50 cm. Ze werden gemaakt van zoden die op drie verschillende manieren werden gestoken, te weten; ruitzoden, steken en platte zoden (zie figuur 1).

De manier van steken was afhankelijk van de grondsoort ter plaatse. Op zware gronden stak men ruitzoden, op lichtere steken en op zandgrond platte zoden.

Omdat in de duinen geschikte zoden schaars waren, maakte men de tuinwallen hier niet hoger dan 50-60 cm. Om ze toch veakerend te houden werden er dode duindoorn takken

op gestoken. In de duinen werden tuinwallen o.a. gebruikt om schapen uit de natte valleien te houden, waarmee voorkomen werd dat ze leverbot kregen. Ook werden ze rond duin-akkertjes (hokkies) gezet om konijnen te weren.

figuur 1. Texelse tuinwaltypen

Om te voorkomen dat schapen op de wallen klimmen en uitbreken wordt tegenwoordig een extra afrastering met prikkeldraad op de wal geplaatst. Vroeger gebruikte men een

andere methode om het vee binnen te houden. In 1886 schreef F.W. van Eeden daarover 'Een onnatuurlijke en dus zeker nadeelige gewoonte der Tesselaars is, dat zij hunne schapen het weglopen beletten door een voor- en een achterpoot met een touw aan elkander te binden. Het gezigt van die arme hinkende dieren was het eenige, dat mij op Tessel mishaagde. Nu en dan staken zij hunne koppen boven de walletjes uit en staarde ons met hunne groote oogen dom onschuldig aan'.

We kunnen er van uitgaan dat tot de dertiger jaren van de vorige eeuw tuinwallen vrijwel alleen rond schapenland voorkwamen. De schapenteelt was in die periode, waarin kunstmest nog niet of nauwelijks werd gebruikt, veel extensiever dan nu het geval is. Van Eeden (1886) geeft aan dat de schrale, door walletjes omsloten weilanden voornamelijk begroeid zijn met Fijn schapengras. De tuinwallen werden meebegraasd met het weiland en door de lage begrazingsdruk was het nog niet nodig de wallen te beschermen met schapengaas, ten einde erosie te voorkomen. Ook de 'holle weggetjes' werden deels meebegraasd bij het verweiden van schapen. Niet begraasde tuinwallen werden gemaaid of in het voorjaar gebrand.

Vanaf de dertiger jaren wordt veel grasland in bouwland omgezet, waarbij de tuinwallen hun functie verliezen en in veel gevallen zullen zijn afgegraven.

Toch zijn rond 1950 tuinwallen op het hele Oude land nog zeer algemeen. Daarnaast kwamen ze ook algemeen voor in het binnen-duinrandgebied tussen De Koog en Den Burg en in de duinen bij Den Hoorn en De Cocksdorp. De Cultuurtechnische Dienst berekende, ter voorbereiding van de ruilverkaveling, de lengte tuinwal in 1948 op ca. 400 km.

kolken

Over de geschiedenis van kolken is veel minder bekend dan over tuinwallen. Ongetwijfeld is er een duidelijke samenhang met het ontstaan van het tuinwallenlandschap. In de periode waarin 'overalweide' plaatsvond zal de behoefte aan kolken gering zijn geweest. Het vee kon vrijelijk rondtrekken en op de lagere delen van het eiland was jaarrond goed drinkwater voorhanden. Pas toen na 1562 de 'vrijgang' van vee werd verboden werd het noodzakelijk om op het Oude Land, binnen de door tuinwallen omgeven percelen, drinkplaatsen voor het vee te creëren. Het is daarom waarschijnlijk

dat de meeste kolken tussen 1562 en 1640 gegraven zijn. Pas na de 2^e wereldoorlog verschijnen de kolken op de topografische kaarten. Uit de kaart, die verkend is in 1949, blijkt dat er toen nog ca. 1040 kolken waren. De Texelse kolken zijn vrijwel zonder uitzondering cirkelrond. De doorsnede varieert in de meeste gevallen tussen 7 en 15 meter. Ook de diepte varieert, afhankelijk van de diepte van het grondwater. De oevers zijn over het algemeen steil, variërend van 1 : 5 tot 1 : 2. Bij het graven van kolken werd in veel gevallen de vrijkomende grond op de oever gegooid, waardoor naast de kolk vaak een cirkelvormige verhoging ligt. De kolken worden uitsluitend als drinkplaats voor het vee gebruikt.

2.2. Ontwikkeling vanaf 1950

De veranderingen in de landbouw voltrekken zich na 1950 in versneld tempo. Voor het tuinwallenlandschap is de in 1953 goedgekeurde rullverkaveling het meest ingrijpend geweest.

Percelen werden vergroot en de historisch gegroeide grillige perceelscheidingen werden over het hele Oude Land rechtgetrokken. Veel tuinwallen, die op de perceelscheiding

stonden, gingen daarbij verloren, in totaal ongeveer 100 km. Deze ingrijpende nivelering van het landschap vond overigens niet zonder slag of stoot plaats. Al in 1947 noemde de toenmalige Voorlopige Natuurbeschermingsraad het van nationaal belang, dat het tuinwallenlandschap zou blijven voortbestaan. Door deze en soortgelijke reacties is in ieder geval een deel van dit landschap gespaard gebleven. In het landschapsplan werden gebieden op het Oude Land aangewezen, waar tuinwallen gehandhaafd zouden worden. Binnen deze gebieden waren tuinwallen op de kavelgrenzen verplicht. Wel werden echter de kavels vergroot en rechtgetrokken, waarbij veel oude tuinwallen werden vervangen door nieuwe. Het aantrekkelijke landschap met verspringende grenzen en 'holle weggetjes' maakte ook hier plaats voor een strak nieuw landschap met grote kavels, kaarsrechte tuinwallen en verharde wegen.

In 1968 werd ten zuiden van Den Burg het 'Landschapsreservaat De Hoge Berg' ingesteld. Daarbinnen hebben o.a. tuinwallen en kolken een goede bescherming. Voor een groot deel is dit gebied in eigendom bij Staatsbosbeheer, die de gronden verpacht aan agrariërs.

afname tuinwallen

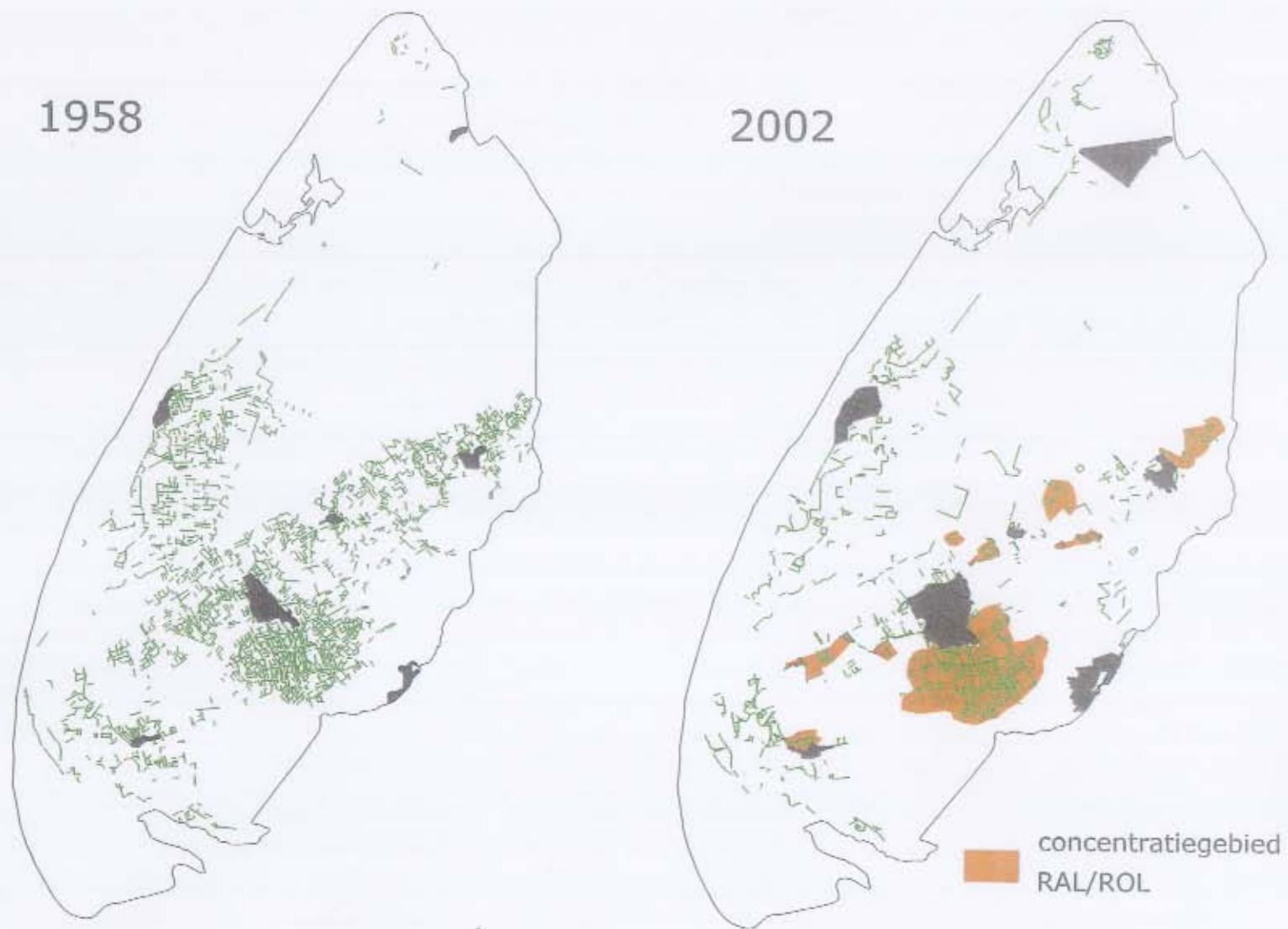
Veranderend gebruik en beheer hebben na 1950 waarschijnlijk een sterke invloed op de ecologische kwaliteit van tuinwallen.

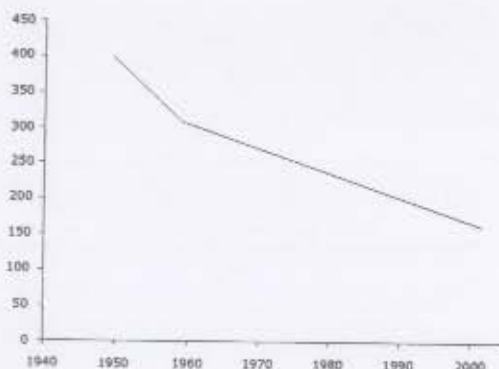
Met name in de binnenduinstrand, maar ook op het Oude Land, wordt steeds meer grasland in bouwland omgezet. Ook binnen het landschapsreservaat vindt deze ontwikkeling aanvankelijk plaats. Onder invloed van het door Staatsbosbeheer gevoerde beheer zien we hier de laatste twintig jaar echter een geleidelijke afname van de oppervlakte bouwland.

In bouwland zijn tuinwallen niet alleen hun functie kwijt, het zijn daar ook lastige obstakels en onkruidverspreiders, waardoor ze in de meeste gevallen verdwijnen.

Werd het aantal tuinwallen in 1949 nog op 400 km. geschat, in 1958 was daar nog 308 km. van over en in 2002 nog slechts 167 km. Figuur 2 laat de afname van tuinwallen tussen 1958 en 2002 zien. Grafiek 1 toont de afname tussen 1949 en 2002.

figuur 2. De afname van tuinwallen tussen 1958 en 2002

grafiek 1, afname tuinvallen tussen 1958 en 2002

beweiden, maaien en branden

De behoefte om 'holle weggetjes' en 'buitenkant' van tuinvallen te beweiden of te maaien is na 1950 sterk afgenomen. Aanvankelijk werden veel wallen nog wel in het voorjaar gebrand, maar de milieuwetgeving maakte dat vanaf het begin van de jaren negentig moeilijker.

kunstmest

Hoewel men ook al lang voor 1950 kunstmest toepaste werd dit na 1950 algemeen gebruik. Kunstmest heeft niet alleen invloed op het grasland, maar ook op de tuinvallen en kolken. Op bemest grasland kunnen schapen in hogere dichtheden gehouden worden. Dat betekent wel dat de druk op de wallen groter

wordt en er eerder erosie plaatsvindt. Daarom wordt in toenemende mate Ursus-gaas voor of tegen de wallen geplaatst. Als dit vrij ver van de wal geplaatst wordt, heeft dat tot gevolg dat deze niet meer begraasd wordt en verruigt. Beter is het als het gaas dichtbij, of direkt tegen de wal aan geplaatst wordt.

Als kunstmest bij het verspreiden op de tuinvallen of in kolken terecht komt heeft dat een direkte invloed op de vegetatie. Met name de laatste decennia vindt ook depositie van meststoffen vanuit de atmosfeer plaats. In het waddengebied bedraagt de stikstofdepositie 28-35 kg N/ha per jaar. Deze hoeveelheid kan zeker op voedselarme vegetaties van invloed zijn.

Het gebruik van kunstmest op de weilanden heeft verder tot gevolg gehad dat de kwaliteit van de graszode slechter werd, terwijl voor het zetten van tuinvallen juist vaste zoden noodzakelijk zijn. Om deze reden wordt soms een strook van ongeveer 2,5 meter langs de wallen niet bemest.

veranderde houding t.o.v. tuinvallen

Uit een in 1972 gehouden enquête, blijkt dat bijna de helft van de agrariërs, met tuinvallen op hun land, ze toen hinderlijk vond. Een derde deel van de agrariërs wilde de tuinvallen handhaven, terwijl twintig procent ze liever zag verdwijnen. Veertig procent wilde ze alleen onder bepaalde voorwaarden behouden, met subsidie of onderhoud door anderen. Halverwege de zeventiger jaren komt deze subsidie er in de vorm van de BOL-regeling, later vervangen door de RAL/ROL-regeling.

Ook na de zeventiger jaren verdwijnen er nog veel tuinvallen. Figuur 3 geeft een beeld van de ontwikkeling in de omgeving van de Westeweg. Sinds de negentiger jaren worden er weer meer nieuwe tuinvallen geplaatst, maar ook dan verdwijnen er ook nog.

nieuwe tuinvallen

Omdat er nog steeds oude tuinvallen vervangen en nieuwe aangelegd worden zijn er op Texel verschillende aannemers die zich toeleggen op het zetten van tuinvallen. Voor zover mogelijk gebeurt dat mechanisch. De platte zodenwal wordt al sinds de zeventiger jaren (deels) gemechaniseerd gezet. Recent heeft een Texelse aannemer een totaal nieuw

figuur 3. afname van tuinwallen tussen 1979 en 2002 in de omgeving van de Westerweg

mechanisch te zetten tuinwaltype geïntroduceerd, de z.g. 'getrokken wal'. Deze wal wordt gezet door grond in een mal te persen. Er wordt ook aan gewerkt het zetten van de ruitzodenwal (deels) te mechaniseren. In bijlage 6 worden de eigenschappen van verschillende tuinwaltypen nader besproken.

mal voor het zetten van de 'getrokken tuinwal'.

Schapenteelt onder druk

De schapenteelt, waarmee het tuinwallenlandschap onlosmakelijk verbonden is, staat de laatste decennia sterk onder druk. Sinds het openen van de Europese markt worden de prijzen gedrukt door de goedkopere Engelse schapen die op de markt komen. De laatste jaren verbeterde de situatie iets doordat Engeland t.g.v. de MKZ-crisis 'op slot' ging.

Zowel de WLTO, als Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten maken zich zorgen over deze situatie. Zij richtten in dit verband in 2002 een 'brandbrief' aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, waarin o.a. wordt gesteld dat:

'De agrariërs in het gebied door het bijzondere karakter ervan niet in staat zijn hun bedrijf zodanig te voeren dat op termijn een redelijk inkomen haalbaar is. Daardoor ontstaat de mogelijkheid dat het gebied de huidige kwaltelt verliest en dat Texel daarmee een beeldbepalend element kwijtraakt'. Zij verzoeken GS om 'gezamenlijk naar financiële en beleidsmatige mogelijkheden te zoeken zodat het landschap van de Hoge Berg de huidige waarden kan behouden en deze mogelijk nog kunnen toenemen'.

Beheer

Het beheer van de tuinwallen, die onder contract staan, bestaat vooral uit het in stand houden van de wallen. Daar waar wallen in verval zijn worden ze gerepareerd, terwijl oude wallen geheel of gedeeltelijk worden vervangen. Wallen die langs weiland liggen worden vanzelfsprekend meebegraasd. Wallen die langs bouw- of hooiland liggen worden meestal verder niet beheerd.

De tuinwallen die langs wegen of 'holle weggetjes' liggen hebben een divers beheer. Tot 2002 maaide de gemeente alle tuinwallen langs wegen eenmaal per vier jaar, ofwel 25% per jaar. Daarbij kon er echter ook voor gekozen worden ruige wallen jaarlijks te maaien, waarbij andere wallen dan minder gemaaid werden.

In het 'Berm- en Slootbeheerplan Gemeente Texel' (De Groene Ruimte, 2000), werd voorgesteld de tuinwallen langs wegen tweemaal per jaar tot eenmaal per twee jaar te maaien.

Om bezuinigingsredenen is dit voorstel echter niet overgenomen. Het beheer is wel geïntensiveerd, waarbij nu eens per drie jaar alle wallen gemaaid worden. Ook nu wordt ervoor gekozen verruigde delen meer te maaien en andere delen minder. Ook wordt soms plaatselijk alleen ruigte-opslag als bramen gemaaid.

Om de intensivering van het beheer betaalbaar te houden maait men nu de greppels onder de tuinwallen alleen daar waar ook de tuinwallen gemaaid worden, terwijl voorheen alle greppels jaarlijks gemaaid werden.

Het maaierwerk wordt voor de gemeente uitgevoerd door een aannemer, die de wallen maait met een kraan, die voorzien is van een

maaikorf. Deze wordt zo hoog mogelijk ingesteld om beschadiging van de wallen te voorkomen, terwijl dit ook gunstiger voor insecten wordt geacht. De bovenkant van de wallen wordt niet meegemaaid, omdat dit met de maaikorf moeilijk is uit te voeren, zonder de wal te beschadigen (mond. med. P. Bolier).

Staatsbosbeheer laat met RAL/ROL geld een aantal 'holle weggetjes' jaarlijks door een aannemer maaien. Daarbij worden overigens uitsluitend de weggetjes en de voet van de tuinwallen gemaaid. Verder wordt een groot deel van de wallen die eigendom van Staatsbosbeheer zijn m.b.v. een bosmaaier gemaaid door het Landschap Noord-Holland (voorheen Landschapsbeheer Noord-Holland). Verreweg het grootste deel van de tuinwallen die langs wegen liggen wordt echter niet beheerd. Dat geldt met name voor de wallen buiten het Landschapsreservaat.

recreatie

Na 1950 is het belang van Texel als recreatie- en vakantie-eiland enorm toegenomen. Het Oude Land en het tuinwallenlandschap vervullen daarin een belangrijke rol als wandel- en fietsgebied. Met het project

'tuinwallen langs wegen' speelt de gemeente de laatste jaren in op het belang van tuinwallen voor de recreatie.

Met het toegenomen recreatieve belang van het tuinwallenlandschap is ook de draagkracht voor het behoud ervan toegenomen. Het opent wellicht ook mogelijkheden voor sponsering en/of nieuwe subsidiestromen.

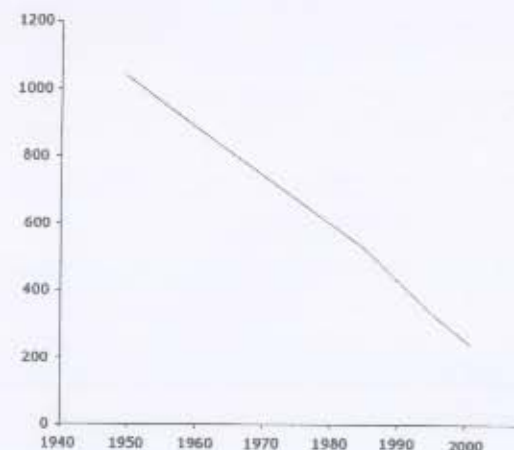
De toegenomen recreatie kent ook negatieve kanten. Langs 'holle weggetjes' wordt regelmatig over de tuinwallen gelopen. Met name in natte perioden kan dit tot veel schade leiden.

kolken

Na 1950 is het aantal kolken zeer snel achteruit gegaan. De meeste kolken werden bij de ruilverkaveling gedempt, maar ook daarna zijn er nog zeer veel verdwenen. Werden er in 1949 nog 1040 geteld, in 1985 waren er nog 532, in 1995 slechts 334, terwijl in 2002 het voorlopig dieptepunt van 243 kolken werd geteld. Een afname met ruim 75% in 50 jaar tijd. In grafiek 2 is het verloop van de afname weergegeven.

Na de ruilverkaveling was de voornaamste oorzaak van het verdwijnen het omzetten van

grasland in bouw- of bollenland, waarmee de kolken hun functie verloren.

grafiek 2, afname kolken tussen 1949 en 2002

Tegenwoordig liggen vrijwel alle kolken zonder afrastering in de weilanden. Dat is niet altijd zo geweest. Vroeger waren veel kolken afgerasterd en werd er water uitgeschept voor het vee. Soms was er naar één zijde een opening. De waterkwaliteit was toen veel beter (mond. med. J. Hin).

3. DE NATUURWAARDE VAN TUINWALLEN EN KOLKEN

In bijlage 3 t/m 5 wordt uitgebreid ingegaan op de natuurwaarden van tuinwallen en kolken in heden en verleden. In dit hoofdstuk geven we een korte samenvatting van de belangrijkste natuurwaarden.

3.1. Tuinwallen

3.1.1. Plantengroei

Tuinwallen zijn vooral bekend vanwege hun bijzondere plantengroei, met opvallende soorten als Grasklokje, Zandblauwtje, Muizenoor, Engels gras en Geel walstro.

Zandblauwtje

wegwal

In totaal zijn 6 Rode lijstsoorten aangetroffen, waaronder Verfbrem, Kleine ratelaar en Hondsviooltje. Lang niet alle wallen zijn echter rijk begroeid, de meeste zijn kruidenarm en hebben geen kenmerkende vegetatie. De kwaliteit is o.a. afhankelijk van de ouderdom, waarbij oudere wallen een meer gevarieerde begroeiing hebben dan jongere wallen. Verder speelt ook de herkomst van de zoden een rol. Als de bodem waaruit de zoden gestoken zijn voedselrijk is zal dat snel aanleiding geven tot het optreden van algemene soorten van voedselrijke bodem. Bij een voedselarme bodem zullen zich veel eerder de typische tuinwalsoorten vestigen, die immers kenmerkend zijn voor voedselarme bodem.

Het meest bepalend voor de botanische kwaliteit is echter het gebruik en beheer, op basis waarvan we de tuinwallen in drie categorieën kunnen indelen:

- wegwallen
- weilandwallen
- bouwlandwallen

Wegwallen, die meestal aan één zijde aan een weg (of hol weggetje) en aan de andere zijde aan weiland of bouwland grenzen, hebben over het algemeen de meest gevarieerde plantengroei. Kenmerkende soorten als Engels gras, Kruipganzerik, Akkerhoornbloem, Gewone eikvaren, Hertshoornweegbree, Geel walstro, Zandblauwtje en Klein tasjeskruid zijn zelfs vrijwel beperkt tot dit waltype.

weilandwal

Ook *weilandwallen* kunnen een gevarieerde plantengroei hebben met veel kenmerkende soorten, zoals Rode schijnspurrie, Zandhoornbloem en Fijne kervel.

De *bouwlandwallen* hebben meest al een soortenarme ruige vegetatie met geen of weinig kenmerkende soorten.

bouwlandwal

Uit historische bronnen blijkt dat voor 1950 'schrale tuinwallen' met soorten als Grasklokje en Zandblauwtje veel algemener waren dan nu. Ook soorten van 'zilte' omstandigheden, zoals Engels gras, Kattedoorn en Hertshoornweegbree werden vaker aangetroffen. Oorzaak van deze achteruitgang is o.a. de intensivering van de landbouwmethoden en het verwijderen van oude tuinwallen bij de ruilverkaveling.

De laatste tientallen jaren zijn de veranderingen minder groot dan in de periode daarvoor. Plantensoorten zijn niet of nauwelijks verdwenen, groeiplaatsen zijn echter wel achteruitgegaan.

In het kader van dit onderzoek is een 'vegetatiekartering', die in 1972 door Heessen werd uitgevoerd, in 2003 herhaald. De resultaten zijn weergegeven in bijlage 5. De variatie in de plantengroei van tuinwallen is de afgelopen dertig jaar in alle drie de onderzochte gebieden afgenomen. De sterkste achteruitgang zien we als weiland omgevormd wordt tot bouwland. Als de wallen dan vervolgens niet beheerd worden gaat de vegetatie snel in kwaliteit achteruit

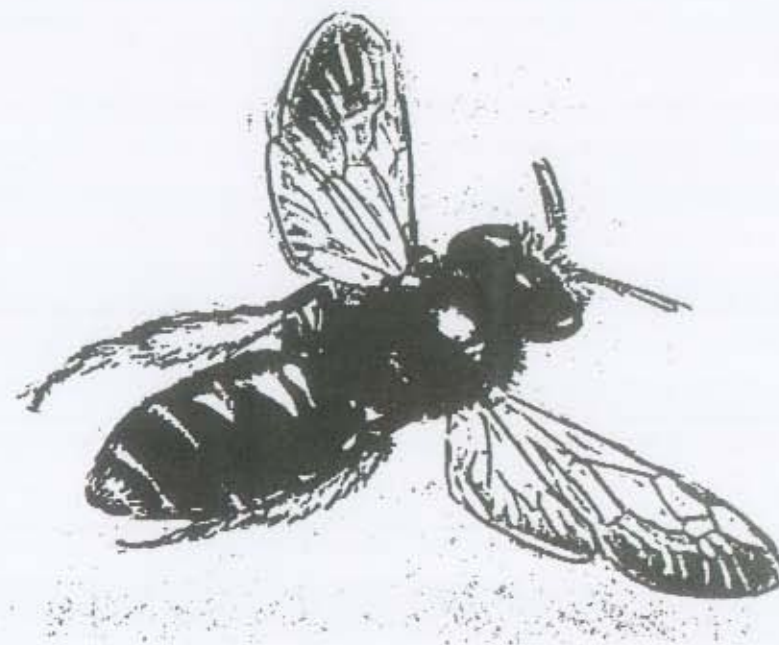
3.1.2. Dieren

Een aantal wilde bijensoorten heeft een direkte relatie met tuinwallen. De zeer zeldzame Texelse zandbij bezoekt op de wallen vooral Klein Streepzaad en in mindere mate Muizenoor, soms Akkermelkdistel en zelden Gewoon biggenkruid. Hij nestelt in de grond tussen plantenwortels en in tuinwallen die kaal gegraasd zijn bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de drachtplanten. Een andere belangrijke soort is de Klokjesdikpoot, die voor zijn voortplanting afhankelijk is van het Grasklokje. De populatie op Texel is waarschijnlijk zeer oud, de soort komt niet voor op de overige waddeneilanden voor.

De op de Rode lijst geplaatste Noordse woelmuis komt op Texel algemeen voor in en rond tuinwallen.

De huidige betekenis van tuinwallen als broedplaats voor vogels is beperkt.

Scholekster en Wilde eend broedden er regelmatig, Grasplepers incidenteel.

Texelse zandbij

Tot in de zeventiger jaren broedden Tapuiten en Oeverzwaluwen regelmatig in tuinwallen. Het verdwijnen van deze soorten houdt trend met de achteruitgang elders in ons land. Hoewel de Oeverzwaluw de laatste jaren weer toeneemt. Ook de voortgaande verruiging van de vegetatie op tuinwallen kan een oorzaak geweest zijn.

3.2. Kolken

3.2.1. Plantengroei

Net als tuinwallen kunnen kolken, een gevarieerde plantengroei hebben, met diverse kenmerkende soorten. Eén en ander is o.a. afhankelijk van de samenstelling van de bodem, de waterkwaliteit, het al dan niet aanwezig zijn van kwel, het landgebruik en het beheer. In relatief voedselarme kolken, die meestal in extensief beheerd grasland liggen, komen soorten voor als Drijvend fonteinkruid, Fijne waterranonkel, Waterpostelein en de Rode lijstsoort Ondergedoken moerasscherm.

kolk

De meeste kolken zijn echter voedselrijk en daarin vinden we vooral algemene plantensoorten zoals Mannagras, Klein kroos, Floringras, Blaartrekkende boterbloem en Sterrekroos.

Waterpostelein

Hoewel er over de natuurwaarde van kolken in het verleden weinig bekend is, is het vrijwel zeker dat er wel sprake is van achteruitgang. In ieder geval is er in de korte periode, waarover wel gegevens beschikbaar zijn al sprake van een aanzienlijke achteruitgang.

Pas in 1985 voerde de PNI de eerste uitgebreide inventarisatie uit, waaruit de grote waarde van de Texelse kolken naar voren kwam. In 1995 werden ze opnieuw geïnventariseerd, waarbij in de eerste plaats het verdwijnen van een groot aantal kolken opviel. Daarnaast blijkt ook

dat de overgebleven kolken minder kenmerkende soorten bevatten en dat algemene soorten van voedselrijke milieus zijn toegenomen.

Doordat kolken niet meer zoals vroeger ingerasterd zijn, worden de oevers te intensief betreden, wat geleid heeft tot het verdwijnen van gevarieerde oevermilieus.

3.2.2. Dieren

In goed begroeide kolken komt een gevarieerde macrofauna voor met een aantal zeldzame waterwantsen, waterkevers en watermijten. Van de amfibieën worden Groene kikker, Bruine kikker, Heikikker, Rugstreeppad en Kleine watersalamander aangetroffen in kolken. Met name het voorkomen van een grote populatie Heikikkers is van belang. Verder wordt deze Rode lijstsoort in Noord-Holland alleen nog in het Vechtplassengebied aangetroffen.

Ten aanzien van het voorkomen van dieren in het verleden en de veranderingen sindsdien geldt hetzelfde als gesteld onder plantengroei. Met name het dempen van kolken heeft een direct negatief effect. Verder heeft de intensivering van het graslandgebruik en de omzetting in bouwland mogelijk negatieve gevolgen heeft voor met name Heikikker en Bruine kikker.

4. RAL/ROL-regeling en organisatie van het huidige beheer

4.1. RAL/ROL-regeling en Verordening

Vanaf ongeveer halverwege de zeventiger jaren wordt het beheer van tuinwallen gesubsidieerd in het kader van de rijksregeling Beschikking Onderhoudsover-eenkomsten Landschapselementen (B.O.L.). Staatsbosbeheer was aanvankelijk uitvoerder van de beschikking en sloot met name in het gebied van de Hoge Berg onderhoudsovereenkomsten af, verleende de subsidies en hield ook toezicht op de uitvoering.

In 1992 werd de uitvoering van de beschikking, die inmiddels was omgedoopt tot Regeling Aanwijzing Landschapselementen-/Regeling Onderhoudsovereenkomsten Landschapselementen (RAL/ROL), overgenomen door de provincie Noord-Holland. Al in 1994 echter werd de uitvoering overgedragen aan de gemeente Texel. De afspraken hierover werden vastgelegd in het convenant 'Bestuursrecht-overeenkomst Decentralisatie Budget Onderhoud Landschapselementen'. Voor de aanleg en het onderhoud van landschapselementen op Texel komt op basis van dit convenant momenteel jaarlijks € 128800,- beschikbaar, waarvan €18.151,- is bestemd voor z.g. gemeentelijke apparaatkosten. Het bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.

	inkomsten	uitgaven	meter tuinwal/ aantal kolken	naar fonds
1994	€100512,--	€98632,--	66.963,5 111	--
1995	€116670,--	€97799,--	67.000,5 111	€18871,--
1996	€116013,--	€97929,--	66.358,5 111	€18084,--
1997	€112610,--	€96747,--	65.679,5 110	€15863,--
1998	€112610,--	€113049,--	75.204,5 139	--
1999	€115714,--	€111877,--	75.635 145	€3837,--
2000	€117075,--	€112443,--	75.635 137	€4632,--
2001	€121.159,32	€111.701,44	78250 138	€9.457,88
2002	€125.700,--	€113.766,92	76026 138	€11.933,08
2003	€128.800,--	€103.098,19	(76026) (138)	€25.701,81

Tabel 1

Tabel 1 geeft een beeld van Inkomsten en uitgaven in het kader van de RAL/ROL-regeling vanaf 1994. Door verschillende oorzaken schommelen de bedragen:

1. de vergoedingen voor kolken zijn niet elk jaar hetzelfde. Volgens de contracten is een maal er drie jaar groot onderhoud nodig, en dan is de vergoeding ook hoger. Doordat de contracten voor het merendeel gelijk zijn ingegaan ontstaat een cyclus.
2. er lopen wel eens contracten af die niet verlengd worden, of er is sprake van eigendomsoverdracht waarna niet meer aan de contractvoorwaarden voldaan kan worden. Het is dus geen stabiel, maar een dynamisch systeem.
3. Ook lopen er wel eens uitbetalingen door naar het volgende jaar omdat mensen het onderhoud te laat uitvoeren of vergeten hun eigen verklaring terug te sturen. Dan kan zo'n uitbetaling in het verkeerde boekjaar terechtkomen.

Verordening

Naar aanleiding van het gesloten convenant heeft de gemeente Texel op 14 juni 1994 de 'Verordening Beheer Landschapselementen in de Gemeente Texel' vastgesteld (zie bijlage 1). Op basis van de Verordening worden onderhoudsovereenkomsten afgesloten. Om versnippering van de inzet van gelden tegen te gaan zijn een aantal 'concentratiegebieden' aangewezen. Het zijn delen van het Oude Land waar die nog voor een belangrijk deel als grasland in gebruik zijn en waar van oudsher veel tuinwallen voorkomen. Naast de Hoge Berg betreft het de hoger gelegen buurtschappen Den Hoorn, De Westen, Driehuizen, De Veen, Zeshonderd, Spang, Bargaen en Oost. Bij voorkeur worden alleen onderhoudscontracten afgesloten binnen deze gebieden. Als daarvoor goede redenen zijn kan ook van die regel worden afgeweken. Aan de Verordening is een kaart toegevoegd, waarop de 'concentratiegebieden' staan aangegeven (zie ook figuur 4).

De verordening maakt subsidie mogelijk van de landschapselementen:

- tuinwallen
- kleine wateren (kolken)
- boselementen
- natuurelementen

In de praktijk worden tot nu toe echter alleen voor tuinwallen en kolken onderhoudscontracten afgesloten.

figuur 4. Concentratiegebieden RAL/ROL

In artikel 4 van de verordening wordt aangegeven dat in de onderhoudsovereenkomst verplichtingen kunnen worden opgenomen waartoe de gebruiksgerechtigde zich verbindt.

De gebruiksgerechtigde heeft per kalenderjaar recht op een vergoeding die in het geval van tuinwallen per lengte gebaseerd is op uurloon en materiaalkosten i.v.m. onderhoud en op opbrengst- en grondverlies.

Als er sprake is van bijzondere voorwaarden of het wegwerken van achterstallig onderhoud geldt tevens een bedrag ter vergoeding daarvan.

In bijlage 12 bij de verordening wordt de basisvergoeding per m. tuinwal op € 1,41 gesteld.

Voor kolken wordt bij de berekening uitgegaan van een grootteindeling. Voor jaarlijks onderhoud lopen de vergoedingen per kolk uiteen van € 20,42 tot € 47,65 en voor groot onderhoud (eens per 4 jaar) van € 138,40 tot € 222,35.

In artikel 5 wordt gesteld dat de in artikel 4 genoemde bedragen 'telkens na 3 jaar, op basis van dan geldende loon-, materiaal- en machinekosten, in onderling overleg worden herzien'. Deze indexering van de basisvergoeding is tot nu toe echter niet uitgevoerd. Het budget dat de provincie aan de gemeente overdraagt is wel jaarlijks geïndexeerd. Het extra geld is echter niet aan indexering, maar aan nieuwe contracten besteed.

Achterliggende gedachte daarbij was dat de vergoeding door de deelnemers als redelijk werd ervaren en de belangstelling om nieuwe contracten af te sluiten groot was. Toen het convenant in 1994 gesloten werd stond er 67 km tuinwal onder contract, inmiddels is dat toegenomen tot ruim 76 km.

Bij de kolken nam het aantal toe van 111 tot 140. Inmiddels is voor ca 45% van de tuinwallen en ca 58% van de kolken een onderhoudsovereenkomst in het kader van de RAL/Rol-regeling.

Voor het zetten van nieuwe tuinwallen wordt in de Verordening een keuze gemaakt met betrekking tot de locatie (bijlage 1 verordening). In principe worden alleen nieuwe wallen gezet in de concentratiegebieden. Overigens heeft de gemeente het onderhoud centraal gesteld en er voor gekozen voorlopig geen subsidie te verlenen voor het zetten van tuinwallen. Dit zolang het aantal aanvragen voor onderhoudscontracten groter is dan waaraan kan worden voldaan. Voor aanleg worden andere financieringsbronnen gezocht.

In een aantal bijlagen bij de Verordening zijn bepalingen met betrekking tot het onderhoud opgenomen. Voor een belangrijk deel zijn dit Standaard RAL/ROL-bepalingen die zijn aangevuld en aangepast door de gemeente en Staatsbosbeheer.

Hieronder geven we een aantal van deze bepalingen, die betrekking kunnen hebben op tuinwallen en kolken, puntgewijs (verkort) aan:

Bijlage 2. Voorbeelden van schadelijke handelingen:

- weiden van vee
- opslaan of storten van afval
- afgraven van het landschapselement
- oprichten van bouwwerken (incl. reclameborden e.d.)
- het verspreiden van mest-, groei- en stoorstoffen
- stoken van vuur
- het uitzetten van vissen
- het schoonspoelen van werktuigen die in contact zijn geweest met chemische stoffen

Bijlage 3-11. Onderhoudsbepalingen

- A1) zorgdragen dat op minimaal 1 meter van het element een veekerende afrastering aanwezig is
- A2) het jaarlijks schonen van waterpartijen
- A3) geen chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen inbrengen en niet branden in het element
- A4) het onttrekken van water, anders dan voor het drinken van vee
- C1) het uitbaggeren van waterpartijen
- C2) het afvoeren van in de omgeving van of in het element gestort afval
- C6) het aanvullen van het wallichaam tot de oorspronkelijke vorm en breedte
- C9) verwijderen van houtopstanden

In de inleiding bij deze bijlage staat dat 'De verschillende werkzaamheden zo exact mogelijk in de onderhoudsovereenkomst dienen te worden beschreven'.

4.2. Onderhoudscontracten en controle

onderhoud

De bepalingen die in de onderhoudscontracten zijn opgenomen zijn algemeen en beperkt (zie bijlage 2).

Met betrekking tot tuinwallen wordt o.a. gesteld dat de eigenaar zich verplicht tot:

- het zorgdragen voor een veekerende afrastering
- het in goede staat houden van het wallichaam

- het wegwerken van achterstallig onderhoud en het wegwerken van storende elementen
- het achterwege laten van schadelijke handelingen, zoals afgraven, en verspreiden van mest-, groei-, en stoorstoffen.

Verder wordt gesteld dat het herstellen of opnieuw plaatsen van tuinwallen uitsluitend mag plaatshebben in de periode 1 okt.-1 mei.

Met betrekking tot het onderhoud van kolken wordt gesteld dat eigenaar zich verbindt tot:

- toepassen van onderhoud, zoals snoeien van beplanting, het verwijderen van overtollige plantengroei en het op peil houden van de waterstand
- voorkomen dat de waterkwaliteit verslechterd doordat mest of bestrijdingsmiddelen in de kolk terecht komen
- het op minimale diepte houden van 75 cm in het midden
- bij jaarlijks en periodiek onderhoud niet alle vegetatie verwijderen

Verder worden nog een aantal schadelijke handelingen genoemd, zoals:

- het schoonspoelen van werktuigen die in contact zijn geweest met chemische middelen
- uitzetten van vis
- onttrekken van water
- storten van vuil

Het onderhoud aan kolken moet plaatsvinden tussen half september en half oktober.

controle

De controle op een correcte uitvoering van het onderhoud ligt bij de gemeente. Omdat de belangstelling voor nieuwe beheersovereenkomsten groter is dan het beschikbare budget toelaat is het geld dat voor controle bestemd was in nieuwe contracten gestoken. Controle op de uitvoering bleef daardoor tot een minimum beperkt. Momenteel gaat men vooral af op de 'eigen verklaring' die de contracthouders retourneren, waarna betaling plaatsvindt.

In het geval van de tuinwallen is de tijd tussen het aflopen van de onderhoudsperiode (1 okt.-1 mei), het insturen van de 'eigen verklaring' (eind mei) en de uitbetaling (juni) te kort.

Het is al moeilijk om in deze korte periode alle tuinwallen te controleren. Als daarbij het werk wordt afgekeurd is er zeker geen tijd dat nog voor de uitbetalingsdatum te herstellen.

4.3. Onderhoud via Agrarische Natuurvereniging

Behalve de gemeente heeft ook de Agrarische Natuurvereniging 'De Lieuw' onderhoudscontracten afgesloten met agrariërs voor het beheer van tuinwallen. In totaal gaat het om ca. 9 kilometer tuinwal, die vooral buiten de concentratiegebieden van de ROL/RAL-regeling liggen.

De financiering van deze overeenkomsten is afwisselend afkomstig geweest van de provincie, het rijk (Programma Beheer) en de gemeente. Momenteel wordt een deel van het RAL/ROL-geld hiervoor gebruikt.

Er komen veel aanvragen voor het afsluiten van nieuwe contracten bij de Agrarische Natuurvereniging binnen, die echter i.v.m. ontbrekende financiële middelen niet gehonoreerd kunnen worden.

Het toezicht op de naleving van de contracten wordt door de Agrarische Natuurvereniging zelf uitgevoerd. Zij hebben een vaste controleur in dienst die o.a. ook toeziet op het weidevogel- en akkerrandenbeheer. De controle t.a.v. van tuinwallen beperkt zich met name tot de staat waarin het wallichaam zich bevindt.

5. EVALUATIE

5.1 Evaluatie algemeen

Verspreiding van tuinwallen en kolken in heden en verleden

Het Oude land van Texel is het enige gebied in Nederland waar nog op grote schaal tuinwallen en kolken voorkomen. Toch is er sprake van een sterke afname in de laatste 50 jaar. De kwantitatieve afname van resp. tuinwallen en kolken bedraagt 60% en 75%.

De lengte aan tuinwallen neemt de afgelopen decennia minder sterk af (zie grafiek 1). Nu er steeds meer nieuwe tuinwallen gezet worden kan een situatie ontstaan waarin geen sprake meer is van afname. Wat betreft kolken loopt de sterke achteruitgang in ieder geval tot 2002 lineair door (zie grafiek 2). Gezien de huidige gemeentelijke regelgeving zou verdere achteruitgang nu tot het verleden moeten behoren. Handhaving van de regelgeving verdient aanbeveling voor zowel tuinwallen als kolken.

Landschappelijke en cultuurhistorische betekenis

Het Texelse tuinwallenlandschap heeft een grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Het is herkenbaar door duidelijke landschappelijke kenmerken, zoals het reliëf en de grillige percelering die zichtbaar gemarkeerd wordt door de tuinwallen. In historisch opzicht laat het tuinwallenlandschap zien hoe men vroeger inventief omging met de beperkte abiotisch bepaalde middelen.

De waarde wordt nog versterkt doordat het tuinwallenlandschap op andere plaatsen in ons land vrijwel geheel verdwenen is.

De cultuurhistorische waarde van het gebied wordt erkent in de recent verschenen 'Provinciale Nota Cultuurhistorische Regioprofielen', waarin het Oude Land van Texel als 'te behouden gebied' is aangegeven.

Daarbij wordt gesteld dat het gebied meer onder de aandacht van toerist en recreant gebracht moet worden.

Ecologische betekenis

De natuurwaarde van tuinwallen en kolken is nog steeds zeer groot. Er komt een groot aantal kenmerkende en zeldzame plant- en diersoorten voor, waarvan er verschillende op de Rode lijst zijn geplaatst.

Er is wel sprake van achteruitgang ten opzichte van de vroegere situatie. Voor een deel is deze achteruitgang moeilijk terug te draaien, doordat ze veroorzaakt wordt door externe factoren. Dit geldt o.a. voor de achteruitgang van soorten van brakke milieus en het verdwijnen van enkele broedvogels.

Levensgemeenschappen en soorten van voedselarme milieus kunnen o.i.v. gericht verschrallingsbeheer wel weer toenemen.

Recreatieve betekenis

Bij het behoud van het tuinwallenlandschap spelen tot nu toe vooral landschappelijke en ecologische motieven een rol. Zeker met de toegenomen belangstelling voor natuurbeleving en (lange afstands)wandelen is echter ook het recreatieve belang toegenomen.

Het project 'tuinwallen langs wegen', dat de afgelopen jaren door de gemeente wordt uitgevoerd, speelt hier al op in. Voor de verdere ontwikkeling van de recreatieve mogelijkheden zou er een plan gemaakt kunnen worden voor de aanleg van lange en kortere wandelroutes over het Oude Land en door de binnenduinrand, die geheel of grotendeels via 'holle weggetjes' lopen. Hierbij kan ook aandacht worden besteed aan het herstel van een deel van het historische tuinwallen-/holle weggetjes'patroon (zie top.kaart 1949). Voor het zetten van tuinwallen langs wegen kan ook aan financiering vanuit de 'recreatieve hoek' gedacht worden.

Agrarische betekenis

De agrarische betekenis van tuinwallen en drinkpoelen is sterk afgenomen. Voor tuinwallen is deze nihil omdat er als afscheiding goede alternatieven bestaan, die goedkoper en effectiever zijn. Kolken kunnen met name in weiland een functie hebben, hoewel ook daar goede alternatieven beschikbaar zijn. In bouw-, bollen- of hoolland verliezen kolken hun functie en zijn het lastige obstakels die in de meeste gevallen gedempt worden.

rol gemeentelijk groenbeheer

De gemeente Texel beheert een belangrijk deel van de wegwallen op Texel. De ecologische kwaliteit van deze wallen is de laatste sterk achteruit gegaan doordat ze t.g.v. bezuinigingsmaatregelen minder gemaaid worden. De natuurwaarde van deze ook in landschappelijk en recreatief opzicht belangrijke wallen zou sterk kan sterk toenemen als deze (inclusief de aangrenzende greppels) eens per 1 tot 2 jaar gemaaid zouden worden. De extra kosten die hiermee gepaard gaan worden geraamd op € 7700,- bij jaarlijks maaien en € 3850,- bij eens per twee jaar maaien. Als we er vanuit gaan dat de helft van de wallen jaarlijks en de andere helft eens per twee jaar gemaaid worden, dan betekent dat jaarlijks een extra bedrag van € 5775,-

toekomst van de schapenteelt

Een succesvol behoud van het tuinwallenlandschap is onlosmakelijk verbonden met het behoud van de schapenteelt. Deze bedrijfstak staat momenteel onder druk en kan mogelijk op termijn niet zonder verbreding en financiële ondersteuning overleven.

De kleine schaal van het tuinwallenlandschap legt beperkingen op aan intensivering en moderne bedrijfsvoering, waardoor de kans op opvolging kleiner wordt. Het is niet denkbeeldig dat bedrijven op termijn

zullen verdwijnen, waarna de kans groot is dat het tuinwallenlandschap versnipperd en 'verrommeld' (mond. med. J. Hin).

Het aandragen van oplossingen voor dit probleem valt buiten het bestek van dit onderzoek, maar verdient zeker aandacht.

kans op 'verrommeling' tuinwallenlandschap

5.2 Evaluatie Verordening, onderhoudscontracten en controle

Rol van de RAL/ROL-regeling bij het behoud

Zonder het instellen van de RAL/ROL-regeling was de afname van tuinwallen en kolken veel groter geweest. Doordat de agrarische functie van tuinwallen en kolken vrijwel nihil is, is het voor agrariërs alleen interessant ze te behouden als daar een redelijke vergoeding tegenover staat. Inkomsten uit subsidies, zoals de RAL/ROL passen ook goed binnen de op Texel steeds belangrijker wordende 'verbrede landbouw'.

De belangstelling van agrariërs om onderhoudsovereenkomsten af te sluiten is groter dan het beschikbare budget en groeit nog steeds. Inmiddels staat ca 45% van de tuinwallen en ca 58% van de kolken onder contract in het kader van de RAL/ROL-regeling.

Ook het instellen van het Landschapsreservaat De Hoge Berg en de activiteiten van de agrarische natuurvereniging hebben bijgedragen aan het behoud van tuinwallen en kolken.

Rol van de RAL/ROL-regeling bij het behoud van de ecologische waarden

Met het behoud van tuinwallen en kolken heeft de RAL/ROL-regeling ook zeker bijgedragen aan het behoud de ecologische kwaliteit ervan. Zoals eerder gesteld is er echter nog steeds sprake van achteruitgang. D.m.v. zorgvuldige aanleg en beheer kan verder achteruitgang worden tegengegaan en kunnen levensgemeenschappen van voedselarme milieus weer toenemen. Voorstellen voor aanleg en beheer zijn opgenomen in bijlage 7.

De RAL/ROL-regeling kan bijdragen aan verbetering van de ecologische kwaliteit van tuinwallen en kolken door een aantal voorwaarden t.a.v. aanleg en beheer op te nemen in de Verordening. Voorstellen hiervoor zijn opgenomen in bijlage 8.

Hoogte vergoedingen

De vergoedingen voor het beheer van tuinwallen en kolken die tot nu toe worden uitgekeerd in het kader van de RAL/ROL-regeling worden als redelijk ervaren. Als echter indexering uitblijft, zoals tot nu toe het geval is, zal snel een situatie ontstaan waarbij dat niet meer zo is. Voorgesteld wordt daarom om deze indexering vanaf 2004 in te voeren. Dit zal wel tot gevolg hebben dat nieuwe aanvragen voor onderhoudscontracten binnen het huidige budget niet meer gehonoreerd kunnen worden.

Veel aanvragen te weinig geld

Nu al is het aantal aanvragen voor het afsluiten van onderhoudscontracten groter dan waar met huidige budget aan voldaan kan worden. Als daarbij vanaf nu indexering wordt toegepast gaat de Regeling 'op slot'. Er is dus duidelijk behoefte aan een ruimere financiering.

Er is in de laatste jaren ook een duidelijk toegenomen belangstelling voor het opnieuw aanleggen van tuinwallen en kolken. Niet alleen bij agrariërs, maar ook bij Staatsbosbeheer, de gemeente, recreatie-ondernemers en particulieren. Ook hiervoor ontbreekt echter een structurele financiering.

Te weinig geld bedreiging van het tuinwallenlandschap

Als er geen aanvullende financiering komt voor het onderhoud van tuinwallen en kolken zal een verdere langzame aftakeling van het tuinwallenlandschap het gevolg zijn. Ook de laatste 10 jaar zien we nog steeds tuinwallen en kolken verdwijnen. Hoewel tuinwallen en kolken planologisch beschermd zijn en dus niet actief mogen worden afgegraven, hoeven ze niet opnieuw te worden gezet als ze 'vervallen'. Op deze wijze verdwijnen er toch veel van de kaart.

Verordening

De in de Verordening opgenomen voorwaarden zijn voor een belangrijk deel standaard RAL/ROL-voorwaarden, die geen betrekking hebben op tuinwallen of kolken. De gemeente wil deze voorwaarden echter handhaven voor het geval dat er in de toekomst contracten worden afgesloten voor andere landschaps-elementen.

Het is echter wel van belang dat tegenstrijdige en onlogische voorwaarden uit de Verordening geschrapt worden en dat er specifieke voorwaarden voor tuinwallen en kolken worden opgenomen.

Zo worden 'het weiden van vee' en 'het stoken van vuur' als schadelijke handelingen genoemd, terwijl dit voor tuinwallen, en wat betreft beweiding ook voor kolken juist een gunstig effect kan hebben.

Verder wordt gesteld dat op minimaal 1 meter uit het element een raster moet worden geplaatst. Als aan dit voorschrift gevolg zou zijn gegeven waren nu alle weilandwallen verruigd.

Ten aanzien van kolken wordt gesteld dat 'de waterdiepte in de periode 1 oktober -1 april ten minste 50 cm. moet bedragen'. In de onderhoudscontracten wordt zelfs gesteld dat 'kolken op een minimale diepte van 75 cm in het midden moeten worden gehouden'. Voor verschillende kenmerkende plantensoorten is het juist van belang dat kolken periodiek droogvallen. Juist de afwisseling tussen wel en niet droogvallende kolken, leidt tot een grote variatie in planten en dierenleven. Daarbij is dit gezien, gezien de sterke grondwaterfluctuaties op sommige plaatsen, een onmogelijke eis.

Een voorstel voor nieuw op te nemen specifieke voorwaarden voor tuinwallen en kolken is opgenomen in bijlage 8.

concentratiegebieden

Onderhoudscontracten worden alleen in de aandachtgebieden afgesloten. Dat lijkt in eerste instantie een goede keus. Het gaat om de hogere delen van het Oude Land, die nog grotendeels als grasland in beheer zijn en waar van oudsher veel tuinwallen waren.

Toch valt op deze manier een belangrijk deel van Texel buiten de boot. Ook op het resterende deel van het Oude Land liggen (of lagen) nog veel tuinwallen, voor een deel langs grasland.

Voor de ruilverkaveling lag ook het hele binnenduintrandgebied tussen De Koog en Den Hoorn vol met tuinwallen. Ook in dit gebied zou het stimuleren van de aanleg en het onderhoud van tuinwallen zeer zinvol zijn. Mede omdat deze op (duin)zandgrond gelegen wallen in ecologisch opzicht zullen verschillen van tuinwallen op het Oude Land.

Zowel vanuit ecologisch als functioneel oogpunt lijkt de ligging van een tuinwal langs grasland en/of een weg een beter selectie-criterium voor het afsluiten van contracten dan de ligging binnen een concentratiegebied. Ofwel liever een tuinwal langs grasland buiten een aandachtsgebied, dan één langs bouwland erbinnen.

onderscheid in beheersvormen

De ligging en het gebruik van tuinwallen vereisen verschillende beheersvormen. Dit moet tot ulting komen in de Verordening en de onderhoudsovereenkomsten.

Weilandwallen worden meebegraasd met het aangrenzende grasland. Hier zijn voorschriften t.a.v. rasters en bemesting vereist. Bouwlandwallen en wegwallen moeten periodiek (min. eens per 2 jaar) gemaaid (of gebrand) worden. Dit houdt voor de eigenaren van bouwlandwallen meer werk in. Daar staat tegenover dat bouwlandwallen minder snel eroderen o.i.v. vee en dus minder snel vervangen hoeven te worden. Deze stabiliteit wordt nog groter o.i.v. het maaibeheer.

Bij wegwallen kan ook geëxperimenteerd worden met periodieke winterbegrazing ('holle weggetjes').

Bij percelen waar wisselteelt wordt toegepast gelden afwisselend de bij het gebruik passende beheersvoorstellen.

uitrasteren deel kolken

De variatie van zowel de oeverbegroeiing, als het waterleven van kan sterk worden vergroot door de helft van de kolken deels uit te rasteren, zoals dat ook vroeger veel gebeurde. De kolk wordt voor 2/3 deel uitgerasterd, waarbij het vee dus wel altijd bij de kolk kan komen.

Dit zou op vrijwillige basis kunnen gebeuren, waarbij de contracthouder voor een ingerasterde kolk een hogere vergoeding krijgt.

controle

Er is de afgelopen 10 jaar nauwelijks controle op de uitvoering van de onderhoudsovereenkomsten geweest. Dit wordt als groot manco ervaren, niet in de laatste plaats door de betrokken agrariërs. Het instellen van controle kan momenteel alleen als daarvoor extra financiële middelen gevonden worden.

Met betrekking tot tuinwallen is de tijd tussen het insturen van de 'eigen verklaring' (eind mei) en de uitbetaling (juni) te kort. Dit kan worden aangepast door de periode waarin tuinwallen hersteld of geplaatst kunnen worden een maand te vervroegen, of de uitbetaling een maand later plaats te laten vinden.

organisatie subsidieverlening en controle

De huidige situatie, waarbij zowel de gemeente als de Agrarische Natuurvereniging een deel van de onderhoudscontracten afsluit en controleert is onlogisch en onpraktisch. Beter zou het zijn als zowel de

financieel-administratieve afwikkeling, als de controle bij één instantie zou komen te liggen.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1. Conclusies

1. Het behoud van tuinwallen en kolken op Texel is voor een zeer belangrijk deel te danken aan de RAL/ROL-regeling. Zonder deze regeling zou het grootste deel waarschijnlijk verdwenen zijn.
2. Desondanks is er in de laatste 50 jaar ook veel verdwenen en is de kans op verdere achteruitgang nog steeds aanwezig.
3. De landschappelijke en cultuurhistorische betekenis van het 'tuinwallenlandschap' is groot.
4. De natuurwaarde van tuinwallen en kolken is zeer groot met veel kenmerkende plant- en diersoorten, waarvan er verschillende op er Rode lijst geplaatst zijn.
5. De laatste tientallen jaren is er wel sprake van achteruitgang van natuurwaarden.
6. De recreatieve betekenis van het tuinwallenlandschap is groot en neemt door de stijgende belangstelling voor natuurbeleving en (lange afstands)wandelen verder toe.

de recreatieve betekenis van het tuinwallenlandschap wordt steeds groter

6.2. Aanbevelingen

1. De RAL/ROL-vergoedingen voor het beheer van tuinwallen en kolken dienen met ingang van 2004 geïndexeerd te worden.
2. Om verdere achteruitgang van het tuinwallenlandschap tegen te gaan zouden nieuwe aanvragen voor beheer van tuinwallen en kolken gehonoreerd moeten worden.
3. Om verdere achteruitgang van het tuinwallenlandschap tegen te gaan zouden nieuwe aanvragen voor de aanleg van tuinwallen en kolken gehonoreerd moeten worden.
4. Controle op de uitvoering van de onderhoudscontracten zou met ingang van 2004 moeten worden ingesteld.
5. De laatste drie aanbevelingen kunnen alleen worden uitgevoerd als daarvoor extra financiële middelen ter beschikking komen, die jaarlijks geraamd worden op:
 - a. nieuw beheer (10 km tuinwal 30 nieuwe kolken)
€ 16200,-
 - b. nieuwe aanleg (jaarlijks 200 m tuinwal en 5 kolken)
€ 10000,-
 - c. controle (200 uur)
€ 11300,-
6. De uitvoering van subsidieregelingen met betrekking tot tuinwallen en kolken, alsmede de controle daarop dient bij voorkeur bij één instantie te liggen.

7. Het afsluiten van overeenkomsten voor aanleg en beheer dient niet beperkt te blijven tot de huidige 'concentratiegebieden'. Liever de aanleg van een tuinwal of kolk in grasland buiten een concentratiegebied, dan in bouwland binnen een concentratiegebied.
8. Het binnenduinrandgebied tussen Den Hoorn en De Koog zou ook als concentratiegebied moeten worden opgenomen. Hiervoor zou een projectplan opgesteld moeten worden.
9. Bij het beheer van tuinwallen moet onderscheid gemaakt worden in 'wegwallen', 'weilandwallen' en 'bouwlandwallen'. Dit moet in de Verordening en onderhoudscontracten tot uiting komen. Speciale aandacht daarbij voor wallen die in percelen met wisselteelt liggen.
10. Bij het beheer van kolken moet onderscheid gemaakt worden tussen kolken die in weiland liggen en kolken die in bouw- of hooiland liggen. Dit moet in de Verordening en onderhoudscontracten tot uiting komen. Speciale aandacht daarbij voor kolken die in percelen met wisselteelt liggen.
11. Om de variatie van zowel variatie van de oeverbegroeiing en het waterleven te vergroten zal de helft van de kolken (op vrijwillige basis) voor een deel moeten worden uitgerasterd. De jaarlijkse extra kosten hiervoor worden geraamd op circa € 1600,-.
12. De natuurwaarde van 'wegwallen' zou belangrijk kunnen toenemen door intensivering en optimalisering van het gemeentelijk groenbeheer (1 maal per 1-2 jaar maaien van tuinwallen + greppels). De jaarlijkse extrakosten hiervoor worden geraamd op € 5750,-.
13. Het toezicht op de naleving van de in de gemeentelijke bestemmingsplannen opgenomen bepalingen t.a.v. tuinwallen en kolken moet worden geoptimaliseerd, o.a. door gebruik van luchtfoto's.
14. Bij het zetten van nieuwe wallen is het gewenst de relatie tussen grondsoorten en tuinwaltypen te handhaven en te herstellen.
15. Met toepassing van de 'getrokken wal' wordt gewacht tot op basis van monitoring meer bekend is over de ecologische kwaliteit (zie bijlage 6).
16. Voor het zetten van tuinwallen worden bij voorkeur 'schrale zoden' gebruikt.
17. Bij het vervangen van oude tuinwallen moet gelet worden op de ecologische kwaliteit ervan. Bij een hoge natuurwaarden kan gekozen worden voor gefaseerde vervanging.
18. De aanleg van nieuwe kolken wordt alleen gesubsidieerd als deze in grasland in kwelzones komt te liggen (zie figuur bijl. 7).

Literatuur

Bruin C.J.W., 2000 – Monitoring planten op de Hoge Berg in 1999. Notitie Staatsbos-beheer Texel.

Bruin C.J.W., 2001 – Inventarisatie van enkele kolken in het Hoge Berg-gebied, Texel. Notitie Staatsbosbeheer Texel.

Bruin C.J.W., 2001 – Enkele kanttekeningen bij de botanische waarden van het Hoge Berg-gebied. Notitie Staatsbosbeheer Texel.

Brugge, B. in prep. – Tuinwallen op Texel. Purmerend

Conijn Wil & Kees Hana, 1970 – Texel van Marsdiep tot Eijerlandse gat. Knoop en Niemeijer, Haren.

De Groene Ruimte, 2000 - Berm- en Slootbeheerplan Gemeente Texel. De Groene Ruimte, bureau voor ecologisch onderzoek en beheerplanning. Wageningen.

Drijver J., 1934 - Texel, het vogeleiland. De Spiegel, Amsterdam.

Dijkse A.J. & L.J. Dijkse – Texel, vogel-eiland. Thieme Zutphen.

Eeden F.W. van, 1866 - Onkruid, botanische wandelingen, de Noordzee-eilanden, Gelderland en Overijssel. Heruitgave 1974, Schuyt & Co, Haarlem.

Heessen H.J.L. ,1973 – Tuinwallen (Texel), een onderzoek verricht als onderwerp voor het doctoraal examen biologie aan de rijksuniversiteit te Utrecht, supervisie Landbouwhogeschool Wageningen verslag nr. 176

Hoenderboom G.H.J. – De macrofauna van veedrinkputten op Texel. Stagerapport Ir. van der Broek Instituut Amsterdam.

Holkema F. 1870 - De plantengroei der Nederlandse Noordzee-eilanden. Dissertatie, Amsterdam.

Husting. F. & J.W. Vergeer, 2002 – Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998 – 2000. KNNV-Utrecht.

Jonker N., 1989 - Drinkpoelen op Texel. Nieuwsbrief Landschapsbeheer Noord-Holland. Haarlem.

Peters, Theo M.J. & Menno Reemer, 2003 – Bedreigde en verdwenen bijen on Nederland (Apidae s.l.), Basisrapport met voorstel voor Rode Lijst, Stichting European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Vlis, J.A. van der, 1975 – 't Land van Texel. Langeveld en de Rooy, Den Burg.

Westhoff V. & M.F. van Oosten, 1991 – De plantengroei van de Waddeneilanden. KNNV-Utrecht.

Bijlage 1: Verordening Beheer Landschapselementen in de gemeente Texel

De raad van de gemeente Texel;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders de dato 30 mei 1994, nummer 12;

gelet op artikel 149 van de Gemeentewet;

B E S L U I T :

vast te stellen de navolgende verordening;

"VERORDENING BEHEER LANDSCHAPSELEMENTEN IN DE GEMEENTE TEXEL"

Beoogde bepalingen

Artikel 1

In deze verordening wordt verstaan onder:

a. burgemeester en wethouders	: burgemeester en wethouders van de gemeente Texel;
b. gebruiksgerechtigde	: de natuurlijke persoon of rechtspersoon, niet zijnde de gemeente of enig ander rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam met openbaar gezag bekleed;
c. landschapselementen	: een element van grote landschappelijke, natuurwetenschappelijke of cultuurhistorische betekenis zijnde:
1. tuinvallen	: een aarden ophoging rondom, langs de kant van of op een terrein;
2. kleine wateren	: kolken en poelen voorzover kleiner dan 1 ha;
3. bosselementen	: houthakbos, geriefbos en niet op rij staande boomgroepen voorzover kleiner dan 1 ha, alsmede solitaire beuken, eiken, elzen, essen, esdoorns, espen, grove dennen, iepen, linden, tamme- en paardekastanjes, wilgen en zwarte populieren;
4. natuurelementen	: heidevelden, rietlanden, ruigten en bosreuzen voorzover kleiner dan 1 ha en niet deel uitmakend van een bos groter dan 5 ha;

- d. onderhoudsovereenkomst : een overeenkomst waarbij de gebruiksgerechtigde zich tegen een geldelijke vergoeding jegens de gemeente verbindt tot het onderhouden van tuinvallen en/of kleine wateren en/of bosselementen en/of natuurelementen.

Artikel 2

1. a. Door de burgemeester worden, overeenkomstig zijn wettelijke bevoegdheden, met gebruiksgerechtigden onderhoudsovereenkomsten gesloten met inachtneming van de ter zake daarvan bij of krachtens deze verordening gestelde voorwaarden en bepalingen en de bij deze verordening behorende overzichtskaart;
- b. De burgemeester kan incidenteel voor een nieuw landschapselement (m.n. een tuinvall) een onderhoudsovereenkomst sluiten, indien het landschapselement van bijzondere betekenis is, in de directe nabijheid ligt van één van op de kaart aangegeven gebieden en voldoet aan de criteria van de bij deze verordening behorende bijlage I;
2. Onderhoudsovereenkomsten kunnen slechts worden afgesloten voorzover het provinciaal bestuur van Noord-Holland daartoe gelden beschikbaar heeft gesteld.

Artikel 3

In de onderhoudsovereenkomst worden de verplichtingen opgenomen waartoe de gebruiksgerechtigde zich verbindt, met vermelding van de omstandigheden waaronder, de vorm waarin en het tijdstip waarop. Deze verplichtingen betreffen het jaarlijks onderhoud en kunnen voorts, indien de onderhoudstoestand van het element daartoe naar het oordeel van burgemeester en wethouders aanleiding geeft, betreffen het eenmalig wegwerken van achterstallig onderhoud voor zover dit betreft:

- het aanbrengen van vrijstaande rasters op voldoende afstand uit de voet van het landschapselement;
- het herstel van vallichamen;
- grondverzet of baggerwerkzaamheden;
- het afzetten, verwijderen of aanvullen van beplanting;
- het verwijderen van puin of afval;
- anders, naar het oordeel van burgemeester en wethouders, noodzakelijke werkzaamheden.

Artikel 4

1. Aan de gebruiksgerechtigde met wie een overeenkomst is aangegaan, wordt door burgemeester en wethouders een vergoeding toegekend.
2. De vergoeding omvat:
 - a. een bedrag per kalenderjaar en per lengte of oppervlakte landschapselement waarop de overeenkomst betrekking heeft en gebaseerd op het uurloon volgens de betreffende in het betrokken jaar verbindende C.A.O. en op de materiaalkosten; Bij tuinvallen wordt rekening gehouden met een opbrengst- en grondverlies;
 - b. indien de onderhoudsovereenkomst wordt afgesloten met een gebruiksgerechtigde die tevens eigenaar is van het landschapselement, jaarlijks een basisbedrag per ha landschapselement als vergoeding van de vaste lasten;

- c. indien in de onderhoudsovereenkomst bijzondere voorwaarden worden opgenomen, een bedrag ter vergoeding van de kosten of lasten van de nakoming daarvan;
- d. indien in de onderhoudsovereenkomst tevens bepalingen zijn opgenomen over het wegwerken van achterstallig onderhoud, een bedrag ter vergoeding van de personele en materiële kosten voor het verrichten van de betreffende werkzaamheden;
- e. indien het landschapselement (met name een tuinwal) geen bijzondere karakteristieke waarde meer heeft, kan, wanneer het landschapselement buiten een op de kaart aangegeven gebied ligt, dan wel de financiële situatie daartoe aanleiding geeft, de onderhoudsovereenkomst niet worden voortgezet.

Artikel 3

1. Indien de in artikel 3 bedoelde verplichtingen worden nagekomen door het aanwenden van arbeidsprestaties die anderszins van overheidwege worden gesubsidieerd, worden de in artikel 4, tweede lid, onder a en d genoemde vergoedingen naar evenredigheid verminderd.
2. De in artikel 4, tweede lid, onder a, b en c bedoelde bedragen worden telkens na 3 jaar, op basis van dan geldende loon-, materiaal- en machinekosten, in onderling overleg herzien.

Artikel 4

Tenzij anders wordt overeengekomen, zijn de volgende voorwaarden op onderhoudsovereenkomsten van toepassing:

- a. de onderhoudsovereenkomst heeft een geldigheidsduur van ten minste zes jaar en wordt, behoudens in de gevallen, bedoeld in artikel 10, derde lid, gescht telkens met eenzelfde periode te zijn verlengd, tenzij een der partijen zes maanden voor het einde van de lopende periode bij aangetekende brief de overeenkomst heeft opgezegd. Voor tuinwallen kan het bedrag telkens na drie jaren in onderling overleg worden herzien;
- b. de gebruiksgerechtigde verbindt zich, tenminste een maand tevoren, bij aangetekende brief aan burgemeester en wethouders mededeling te doen van een voornemen de grond waarop een of meer landschapselementen voorkomen te vervreemden, daarop een zakelijk recht te vestigen dan wel die in gebruik te geven;
- c. de in artikel 4, tweede lid, onder a, b en c bedoelde vergoedingen worden jaarlijks op nader overeengekomen wijze uitbetaald, doch, voorzover tevens een vergoeding is overeengekomen als bedoeld in artikel 4, tweede lid, onder d, niet eerder dan nadat deze laatste vergoeding is uitbetaald;
- d. de uitbetaling van de vergoeding bedoeld in artikel 4, tweede lid, onder d, geschiedt nadat de werkzaamheden naar het oordeel van burgemeester en wethouders op genoegzame wijze zijn uitgevoerd;
- e. door of namens burgemeester en wethouders kan na kennisgeving aan de gebruiksgerechtigde een schouw worden gehouden over de bij de onderhoudsovereenkomst betrokken landschapselementen. De gebruiksgerechtigde die, indien hij zulks wenst, bij de schouw aanwezig kan zijn, verleent daartoe toegang;

- f. de gebruiksgerechtigde verleent aan de leden van de in artikel 7 bedoelde commissie op hun verzoek toegang tot een landschapselement waarop een onderhoudsovereenkomst betrekking heeft.

Artikel 7

1. Indien uit een onderhoudsovereenkomst een geschil voortvloeit, is ieder der partijen gerechtigd dit geschil voor te leggen aan de in artikel 8 genoemde geschillencommissie.
2. Een geschillencommissie als bedoeld in het eerste lid heeft tot taak te adviseren inzake haar schriftelijk voorgelegde geschillen uit onderhoudsovereenkomsten.

Artikel 8

Een geschillencommissie als bedoeld in artikel 7 bestaat uit:

- a. één lid, aangewezen door of namens burgemeester en wethouders;
- b. één lid, aangewezen door of namens de gebruiksgerechtigde;
- c. één lid, tevens voorzitter, gezamenlijk aangewezen door de onder a en b bedoelde leden.

Artikel 9

1. De geschillencommissie als bedoeld in artikel 7 adviseert naar meerderheid van stemmen.
2. De geschillencommissie adviseert naar redelijkheid en billijkheid.
3. De adviezen van de geschillencommissie hebben een bindend karakter.
4. Alvorens advies wordt uitgebracht stelt de geschillencommissie partijen in de gelegenheid zich te doen horen.
5. De geschillencommissie kan zich laten bijstaan door één of meer deskundigen.
6. De geschillencommissie bepaalt bij haar advies op welke wijze de kosten van behandeling van het geschil door partijen worden gedragen.
7. Burgemeester en wethouders kunnen nadere regelen stellen met betrekking tot de werkwijze van de geschillencommissie.

Artikel 10

1. Een onderhoudsovereenkomst wordt niet afgesloten inzake landschapselementen waarvoor op enigerlei andere wijze een periodieke geldelijke bijdrage ten behoeve van het onderhoud en de instandhouding daarvan door of vanwege de overheid wordt gegeven.
2. Een onderhoudsovereenkomst wordt niet gesloten in gebieden ten aanzien waarvan een beheersplan met de overheid van kracht is, voorzover dat beheersplan mede het onderhoud van landschapselementen betreft.
3. Een onderhoudsovereenkomst wordt niet verlengd voorzover door het sluiten van een beheersovereenkomst mede in het onderhoud van de betrokken landschapselementen kan worden voorzien.

Artikel 11

Deze verordening kan worden aangehaald als: "verordening beheer landschapselementen in de gemeente Texel".

Artikel 12

Deze verordening treedt in werking op de achtste dag na die van haar bekendmaking.

Artikel 13

Gebruikersgerechtigden worden geacht bekend te zijn met de onderhoudsbepalingen van de Regeling Onderhoudsovereenkomsten Landschapsbelemmenten en de Regeling Aanwijzing Landschapsbelemmenten, welke onderhoudsbepalingen van toepassing worden verklaard op de in artikel 11 genoemde verordening.

Artikel 14

Overeenkomsten aangegaan met het ministerie van landbouw en visserij en het gemeentebestuur voor het van kracht worden van deze verordening, worden geacht te worden voortgezet met inachtneming van vorenstaande bepalingen.

Aldus vastgesteld in de openbare
vergadering van 14 juni 1994.

De secretaris, De voorzitter,

GEMEENTE TEXEL

Bijlage 1

Beleidskeuze met betrekking tot het aangaan van onderhoudsovereenkomsten, met name voor tuinwallen, op grond van de 'Verordening beheer landschapsbelemmenten in de Gemeente Texel'.

De werking van voormelde verordening betreft delen van het Oude Land.

Op dit moment zijn er 70 kilometer tuinwal en 110 drinkpoelen middels een overeenkomst in onderhoud (ongeveer 106 contracten).

Het krediet voor het opzetten van nieuwe tuinwallen is beperkt. Daarom wordt er een keuze gemaakt met betrekking tot de locatie. Er wordt hierbij vanuit gegaan dat het opzetten van nieuwe tuinwallen op de Hoge Berg niet veel toevoegt aan de cultuurhistorische, natuurwetenschappelijke waarde van het gebied. Een en ander omdat op de Hoge Berg de grootste concentratie aan tuinwallen nu reeds voorkomt.

Er is een verkenning uitgevoerd met het doel om locaties te inventariseren die bij aanleg van tuinwallen aanmerkelijk in landschappelijk, cultuurhistorisch en natuurwetenschappelijk opzicht aan waarde toenemen. Deze locaties zijn meer losliggend van het centrale Hoge Berggebied en zijn veelal buurtschappen op een hoger punt in het landschap gelegen. De volgende buurtschappen komen hiervoor in aanmerking. Van zuid naar noord: Den Hoorn, De Westen, Driehuizen, De Veen, Ieshoer, Spang, Borgen en Oost.

Voorts gelden de volgende criteria bij aanleg van nieuwe tuinwallen:

1. niet op bollen - bouwland;
2. niet vanzelfsprekend als erfafscheiding, particuliere woningen;
3. niet meer in agrarisch beheer zijnde, particuliere boerderijen, komen niet bij voorkeur in aanmerking;
4. niet voor tuinwallen minder dan 100 meter, tenzij het gedeelte deel uit maakt van een grotere structuur.

Elke aanvraag zal worden getoetst aan deze criteria. Alleen in uitzonderlijke gevallen kan hiervan worden afgeweken.

Burgemeester en wethouders van Texel,
De secretaris, De burgemeester

Voorbesiden van schadelijke handelingen

- Het weiden van vee.
Deze activiteit is schadelijk voor vrijwel alle landschapselementen, met name de geheel of gedeeltelijk met houtgewas begroeide elementen. Het opnemen van (oudere) tuinvallen op Texel in het begrazingsregime met schapen van de aangrenzende percelen is niet bezwaarlijk.
- Het vellen, rooien of beschadigen van houtgewas anders dan bij wijze van verzorging van de aanwezige houtopstand.
- Het opslaan, storten of bergen van al dan niet afgedankte voorwerpen, stoffen of produkten in het landschapselement, zoals puin, vuilafval, van elders aangevoerd hout, slootbagger en onbruikbare of verloren gegane oogst (bij)produkten, waaronder hooi, stro, ruigte, aardappelloop en dergelijke.
- Het geheel of gedeeltelijk afgraven van het landschapselement. Deze bepaling is met name van belang voor de instandhouding van het zandlichaam van houtwallen en tuinvallen, van steilranden, graften en holle wegen.
- Het oprichten, plaatsen en aanbrengen van bouwwerken, getimmerten en voorwerpen waaronder mede wordt verstaan het aanbrengen van afbeeldingen of tekens voor commerciële doeleinden.
- Het verspreiden van mest-, groei- en stoorstoffen alsmede van chemische bestrijdingsmiddelen in het landschapselement.
- Het stoken van vuur in het landschapselement.
- Het bevestigen van rasterdraden aan bomen of stuiken.

Voor drinkpoelen

- Het schoonspoelen in de poel van instrumenten of werktuigen die in contact zijn geweest met chemische middelen (kunstmest, herbiciden en dergelijke).
- Het uitzetten van vissen in de poel.
- Het onttrekken van water aan de poel, uitgezonderd onttrekking ten behoeve van het drenken van vee dat de aan de poel grenzende graslanden beweist en het blussen van brand.

vak. 2 (MIV) 22

BIJLAGE

Onderhoudsbepalingen, achtergronden en toepassing

De ter instandhouding van landschapselementen noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden dienen zoveel mogelijk aan te sluiten bij de vanouds gebruikelijke wijze van beheer. De verschillende werkzaamheden dienen zo exact mogelijk in de onderhoudsovereenkomst te worden beschreven. Indien een bepaalde maatregel betrekking heeft op een gedeelte van het landschapselement dan dient een plaatsaanduiding te worden gegeven op de bij de overeenkomst te voegen kaart. Het is voorts van belang bij het beschrijven van de onderhoudsbepalingen aandacht te besteden aan onder meer de wijze van uitvoering, de periodiciteit van de regelmatig uit te voeren handelingen en de periode van uitvoering gedurende het jaar waarin bepaalde handelingen moeten worden uitgevoerd. Het is voorts van belang dat een goede spreiding in de tijd plaatsvindt van onderhoudshandelingen in een bepaald gebied, zodat in één gebied allerhande stadia van ontwikkeling van elementen aanwezig zijn.

In deze bijlage zullen de onderhoudsbepalingen, die bij het landschapsonderhoud toegepast kunnen worden, worden besproken. Onder de hoofdletters A, B en C worden de toe te passen bepalingen besproken. De bepalingen A1 tot en met A6 zijn bepalingen voor het jaarlijks onderhoud. De bepalingen B1 tot en met B3 zijn bepalingen die niet jaarlijks uitgevoerd zullen worden. De bepalingen C1 tot en met C9 zijn bepalingen die van toepassing zijn op het achterstallig onderhoud. Steeds komt onder 1 het doel van de bepaling en onder 2 de relevantie van de toepassing ter sprake. Bepalingen A1 tot en met A6 zijn bepalingen die jaarlijks van toepassing zijn.

A1. Het zorgdragen dat op minimaal 1 meter van het element een verkerende afstering aanwezig is

1. Het doel van deze bepaling is te voorkomen dat vee in het element kan komen. Vooral bij met houtgewas begroeide landschapselementen is opname van deze bepaling essentieel. Het aanvreten van bomen en struiken door het vee alsmede vertrapping van de ondergroei en het wallichaam van houtwallen en graften komt veel voor. Ook bij kleine wateren, veenputten, sloten enz. komt toepassing van de rasterbepaling in een aantal gevallen in aanmerking.
2. Deze bepaling schrijft voor dat het raster op minimaal 1 meter van het element dient te staan.

Bij "houtige" elementen als houtwallen en -singels staat het raster dan juist zo, dat het vee de met gras begroeide voet van het element kan begrazen en daarmee voedingsstoffen afvoert. Bij houtwallen wordt gemeten vanuit de voet van de wal. Bij houtsingels, heggen enz. vanaf de stam. Het vee kan dan ook zo nu en dan een deel van de takken afgrazen. De bast van de stammen en de jonge uitlopers op de stobben blijven echter buiten bereik van het vee; de wal of singel wordt zo als het ware geschoren.

Bij de kleine wateren is toepassing van deze bepaling niet altijd noodzakelijk: de kolken op Texel liggen vaak onuitgerasterd in het weiland. In de uiterwaarden worden de poelen vaak voor 2/3 deel uitgerasterd. Het vee moet natuurlijk in alle gevallen bij het water kunnen komen!

De toepassing van de bepaling is afhankelijk van onder andere de beweidingsdichtheid op het perceel waar het kleine water in ligt of aan grenst en van de grondsoort (in relatie tot de vertrappingsgevoeligheid van de oevers). Als leidraad kan hier het al dan niet uitgerasterd zijn van goed onderhouden kleine wateren in het betreffende gebied gelden.

In die gevallen waar een sloot grenst aan bijvoorbeeld een houtwal of -singel, zal het raster wel langs de sloot geplaatst worden, maar dan ter bescherming van het houtige element. Als de sloot zelf al een veeherende functie heeft, zoals dit het geval is langs een houtkade, wordt er (uiteeraard) geen raster geplaatst. Langs beken zal in de meeste gevallen de rasterbepaling wel van toepassing zijn om vertrapping van de vaak waardevolle vegetatie en intrapping (en daarmee nivellering) van de oevers te voorkomen.

Het raster wordt bij sloten en kleine wateren geplaatst op minimaal 1 meter vanaf de insteek van het talud.

Bij veenputten, rietkragen, plasbermen, enz. zal er meestal niet uitgerasterd behoeven te worden. De beslissing om al dan niet een raster te plaatsen is afhankelijk van twee factoren: het gebruik van het perceel en de toegankelijkheid van het element voor weidend vee.

Als het perceel als hooiland in gebruik is of een lage beweidingsdichtheid heeft, is uitrasteren niet noodzakelijk (bijvoorbeeld veenputten). Dit geldt uiteraard ook als beweiding niet is toegestaan, het raster wordt dan niet vergoed. Indien het element gescheiden wordt van het perceel door een slootje dan is rasteren ook niet noodzakelijk. Als richtlijn kan hier gelden dat het gebruik in de streek bepalend is, waarbij de actuele situatie van het element mede een rol speelt.

Resumerend kan gesteld worden dat toepassing van de rasterbepaling niet in alle gevallen noodzakelijk is en van geval tot geval kritisch beschouwd dient te worden.

A2 Het verwijderen van waterplanten uit het element in de periode 1 september - 15 oktober

1. Het doel van deze bepaling is te voorkomen dat het landschapselement dichtgroeit en verlandt. De bepaling kan toegepast worden bij kleine wateren en beken. Voor het schonen van sloten zij verwezen naar bepaling A3.
2. Het opschonen van kleine wateren en beken is niet in alle situaties noodzakelijk, maar is sterk afhankelijk van de groei van de watervegetatie.

In voedselrijke en niet-beschaduwde wateren zal de plantengroei in één jaar zo groot zijn, dat het opschonen in de herfst jaarlijks noodzakelijk is. In voedselarme en beschaduwde wateren zal onderhoud niet jaarlijks noodzakelijk zijn; als het water daarnaast ook stroomt (zoals in beken), wordt de plantengroei nog sterker onderdrukt. In deze laatste situaties is het voldoende als het element periodiek wordt geschoond (zie beheersbepaling B2).

Deze bepaling dient niet te worden toegepast als dit onderhoud via de schouw reeds is opgelegd.

Uitvoering van de werkzaamheden dient met de maaiakorf plaats te vinden. Het werken met de bak heeft zeer negatieve gevolgen voor de aquatische levensgemeenschap; doordat de bak, dit in tegenstelling tot de maaiakorf, dicht is, kunnen de waterdieren niet ontsnappen en vinden zij de door op de oever. Een tweede nadeel van het gebruik van de bak is dat er veel meer bagger meekomt dan bij gebruik van de maaiakorf.

Deze bagger kan op de oever een ongewenste verruiging van de vegetatie tot gevolg hebben.

Het werk zal in de regel vanaf één kant van het water uitgevoerd kunnen worden; bij grotere wateren zal er van twee of meer kanten gewerkt moeten worden. Op bodems met een geringe draagkracht dient niet te veel te worden rondgereden, omdat dit negatieve effecten op de oevervegetatie kan hebben.

A3. Geen chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen inhengen en niet branden in het element

1. Het doel van deze bepaling is te voorkomen dat stoffen die het ecosysteem van het landschapselement kunnen verstoren in het element komen.

2. Deze bepaling dient bij alle elementen opgenomen te worden.

A4. Het niet onttrekken van water aan het element anders dan voor het drenken van vee dat de aan het element grenzende percelen beweidt

1. Deze bepaling heeft tot doel het droogvallen van kleine wateren te voorkomen.
2. Deze bepaling dient toegepast te worden bij die kleine wateren die door geringe oppervlakte en waterdiepte slechts een klein watervolume herbergen. Wateronttrekking, anders dan voor veedrenking, zou tot onaanvaardbare droogval kunnen leiden.

A5. Het schonen van sloten en greppels in de periode 1 september - 15 oktober

1. Het doel van deze bepaling is het instandhouden van sloten en greppels die voor het element een, uit natuurwetenschappelijk oogpunt, onmisbare functie vervullen.

2. Deze bepaling is van toepassing voor alle sloten en greppels die uit natuurwetenschappelijk oogpunt omzwaaibaar zijn voor de instandhouding van het element of die te samen met het element een eenheid vormen. De bepaling is niet van toepassing op sloten die schouwplichtig zijn of die vanuit een normaal agrarisch gebruik een jaarlijkse onderhoudsbeurt krijgen.

In principe komen voor toepassing van deze bepaling in aanmerking: alle sloten en greppels langs lijnvormige landschapselementen, die rietkragen scheiden van het aangrenzende cultuurland en langs c.q. rond geriefhoutbosjes enz.

De uitvoering van deze bepaling heeft raakvlakken met die van bepaling A2, die het verwijderen van waterplanten betreft. Met name ten aanzien van het gebruik van de maaikorf, die ook hier voorgeschreven is; het maaisel mag niet op de oever worden gedeponeerd. Het onderhoud zal meestal van één kant uitgevoerd kunnen worden.

A6. Het maaien en afvoeren van grazige en rietachtige vegetaties

1. Het doel van deze bepaling is het behouden dan wel ontwikkelen van soortenrijke vegetaties en het voorkomen van verruiging van deze vegetaties.
Deze bepaling kan worden toegepast bij houtkaden, veenputten, rietkragen en andere met grazige en rietachtige vegetaties begroeide landschapselementen.
2. Op houtkaden dient deze bepaling alleen te worden toegepast als er tussen de bomen en struikenrijen een grazige of rietachtige vegetatie aanwezig is. Deze maai-bepaling wordt uiteraard niet opgenomen als de houtkade beweide wordt.

Het maaien van grazige vegetaties dient plaats te vinden ná 15 juni; van rietachtige vegetaties in de winter.
Het afvoeren van dit rietmaaisel kan in voorkomende gevallen vervangen worden door het verbranden op het ijs van aanliggende wateren.

De nu volgende bepalingen B1 tot en met B4 zijn bepalingen die niet jaarlijks uitgevoerd zullen worden.

B1. Het op zodanige wijze uitbaggeren c.q. uithalen van het element in de periode 1 september - 15 oktober, dat de wateroppervlakte tenminste ... m² bedraagt en de waterdiepte in de diepste delen in de periode 1 oktober - 1 april tenminste 50 cm bedraagt

1. Het doel van deze bepaling is het op diepte houden van kleine wateren, waarbij ook een minimale wateroppervlakte aanwezig blijft.

2. Het uitbaggeren c.q. uithalen dient te worden uitgevoerd met de maaikorf (eventueel met de bak). De bagger mag niet op de oever gestort worden, maar moet over het perceel verspreid dan wel afgevoerd worden. Het storten van bagger veroorzaakt namelijk een verstoring van de oevervegetatie.
Het uitbaggeren dient periodiek plaats te vinden; de frequentie is sterk afhankelijk van de grondsoort; vooral op veengrond zal het noodzakelijk zijn dit éénmaal per 6 jaar uit te voeren. Op sand-, klei- en leemgronden zal het voldoende zijn één keer per 12 jaar uit te baggeren.
Het is van belang duidelijk in de overeenkomst op te nemen wat de te handhaven wateroppervlakte is, dit om te voorkomen dat poelen langzamerhand kleiner worden.
Het op een minimale diepte houden van het water is geboden om ook in de winter (bevrozing!) goede overlevingskansen voor de waterorganismen te scheppen.

B2. Het uithalen van sloten, greppels en beken in de periode van 1 september - 15 oktober

1. Het doel van deze bepaling is het op diepte houden van sloten, greppels en beken.
2. Welke elementen voor onderhoud in aanmerking komen is aangegeven bij bepaling A5. Deze vorm van periodiek onderhoud zal niet bij alle sloten, greppels en beken van toepassing zijn; evenals bij het periodieke uithalen van kleine wateren is het afhankelijk van de bodemsoort en bij beken van de aanvoer van slib en sand.
Het uitkomende materiaal mag niet op de oever worden gedeponeerd, maar dient te worden verspreid over het perceel. Een uitzondering hierop vormen bepaalde veensloten, waar de bagger wordt gebruikt om de oever in stand te houden.
Het is niet goed mogelijk hier een standaardnorm voor te geven, als richtlijn kan echter "éénmaal per zes jaar opschonen" gelden.

B3. Het afsneden van de houtige beplanting van het element in de periode 1 november - 1 maart; het afkomende takhout dient te worden afgevoerd c.q. verbrand (niet in of in de nabijheid van het element; per 100 meter worden ... (aantal) ... (soort) als overstaanders behandeld

1. Het doel van deze bepaling is het onderhouden van vele soorten, met houtige gewassen begroeide, landschapselementen, bijvoorbeeld houtvallen, houtsingels, hakhoutbosjes, geriefbosjes en knotbomen.
2. Voor de toepassing van deze bepaling is het goed te weten dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen een tweetal typen "houtige" landschapselementen.
Enerzijds de elementen die vancouds geen hakhoutbeheer hebben gekend. Hier kan worden gedacht aan boerderijbosjes, bomenrijen, sommige geriefhoutbosjes en solitaire bomen.

Deze bepaling is op deze landschapselementen niet van toepassing. Anderszins die elementen die wel onder een hakhoutbeheer liggen dan wel hebben gelegen. Deze groep valt uiteen in twee delen:

- a. elementen met een korte hakhoutcyclus;
- b. elementen met een lange hakhoutcyclus.

Ad a. Onder de elementen met een korte omloopcyclus vallen alle elementen die geplant zijn met c.q. bestaan uit de zogenaamde zacht houtsoorten: Wilg, Els, Es en Populier. In het algemeen gaat het dan om houtsingels, geriefhoutbosjes en knotbomen. Voor deze elementen (mits - overwegend - aangeplant met zacht houtsoorten) kan een hakhoutcyclus van 10 jaar aangehouden. Een uitzondering kan de knotwilg zijn: in sommige streken is de hergroei na een hakbeurt zo groot (door bijvoorbeeld een optimale standplaats) dat daar een hakhoutcyclus van 5 jaar aangehouden wordt.

Ad b. Onder de elementen met een lange omloopcyclus vallen alle elementen die geplant zijn met c.q. bestaan uit de zogenaamde hardhoutsoorten, met name Eik en Beuk. In het algemeen gaat het om hakhoutwallen en -bosjes. Voor deze elementen (mits - overwegend - aangeplant met hardhoutsoorten) kan een hakhoutcyclus van 20 jaar aangehouden worden.

Bij dit type hakhoutwallen komt het in sommige streken voor dat er plaatselijk bomen gespaard worden (dus niet in de hakhoutcyclus worden opgenomen); dit zijn de zogenaamde "overstaanders". De kroonprojectie van deze overstaanders mag niet meer dan 10% van de oppervlakte van de houtwal beslaan, dit om de hergroei van het hakhout niet door te grote beschaduwning te remmen. Een van de redenen om voor de omloopcyclus van 10 en 20 jaar te kiezen is de levensduur van het raster die gesteld wordt op 10 jaar. Het vervangingsmoment zal dus samen kunnen vallen met een hakbeurt.

In een aantal gebieden, met name in het oosten van het land, komt het veel voor dat oorspronkelijke hakhoutwallen zijn uitgegroeid tot boomwallen; deze wallen bestaan dan uit een enkele rij zware eiken of beuken al dan niet met een ondergroei van struiken.

De hakhoutbepaling is op deze wallen, ondanks hun vroegere hakhoutbeheer, niet van toepassing. Op deze wallen is overigens veelal de Boswet van toepassing, zodat na eventueel rooien van de bomen, herplant binnen 3 jaar verplicht is.

De bepalingen C1 tot en met C10 zijn bepalingen die van toepassing zijn bij achterstallig onderhoud. De bepalingen C1: uitbaggeren van poelen/kolken, C3: afzetten van overjarige beplantingen en C9: afplaggen dienen met terughoudendheid te worden toegepast; met name bij het afzetten van houtige beplantingen kan de houtopbrengst zo groot zijn, dat er geen vergoeding dient te worden uitbetaald. De vergoeding zal in de regel niet meer dan 3 maal de periodieke vergoeding mogen bedragen.

C1 Het zodanig uitbaggeren c.q. uithalen van het element in de periode 1 september - 15 oktober, dat de wateroppervlakte tenminste ... m² en de waterdiepte in de diepste delen, in de periode 1 oktober - 1 april, tenminste 50 cm bedraagt.

1. Het doel van deze bepaling is het wegnemen van achterstallig onderhoud bij kleine wateren.
2. Het gaat hier om situaties waar een poel/kolk geheel is dichtgegroeid of ingesakt. Deze bepaling mag dus alleen worden toegepast als bepaling B1 niet van toepassing is. Het opschonen zal met groot materieel geschieden; al het uitkomende materiaal dient te worden afgevoerd.

C2 Het afvoeren van in de omgeving van of in het element gestort afval

1. Het doel van deze bepaling is het opruimen van verstoring veroorzakende afvalproducten uit het element.
2. Van belang is dat deze bepaling alleen van toepassing is in geval van achterstallig onderhoud. Afval dat tijdens de beheersperiode gestort is, dient door de boer voor eigen rekening verwijderd te worden.

C3 Het inplanten van open plaatsen in het element met boom- en struiksoorten die kenmerkend zijn voor de structuur, het karakter en de soortensamenstelling van het element en de streek

1. Het doel van deze bepaling is er zorg voor te dragen dat beplanting "compleet" blijft, gaten kunnen zo opgevuld worden.
2. Het te gebruiken plantmateriaal dient te worden aangepast aan het in de streek gebruikelijke, dit om te voorkomen dat er bijvoorbeeld grove dennen in het veenweidegebied geplant worden. Het begrip "open plaats" dient niet te eng opgevat te worden. Als er bijvoorbeeld een heg van 250 meter voor een overeenkomst wordt aangeboden, met daarin een gat van tien meter lengte, dan is deze bepaling van toepassing. Het is uiteraard niet de bedoeling compleet nieuwe heggen aan te planten. Daarvoor zijn verwezen naar de zogenaamde LV2-regeling van landschapsbouw. Na het inplanten dient de jonge aanplant enige jaren vrijgehouden te worden van gras en andere begroeiing om het "aanslaan" te bevorderen.

C4 Het opruimen van exoten als Amerikaanse Vogelkers, Amerikaanse Eik en Acacia

1. Het doel van deze bepaling is het verkrijgen dan wel behouden van landschapselementen met een soortensamenstelling van inheemse herkomst.

2. Het toepassingsbereik van deze bepaling valt uiteen in twee delen; enerzijds voor elementen waar een hakhoutbeheer gevoerd is of zal worden, anderzijds elementen waar dit niet het geval is. Bij elementen in hakhoutbeheer zal het veelal niet noodzakelijk zijn deze bepaling op te nemen, omdat exoten er dan meteen "meegenomen" worden. Als er echter sprake is van een hoge bedekking door exoten (meer dan 10%) is het noodzakelijk de exoten gericht op te ruimen. Bij elementen die niet in hakhoutbeheer zijn, zal het opruimen van exoten altijd noodzakelijk zijn, daar ze anders nooit opgeruimd zullen worden. Het zal vooral bij Amerikaanse Vogelkers noodzakelijk zijn dit opruimwerk een aantal jaren achtereen vol te houden.

C5 Het afzetten van (overjarige) huidige beplantingen in de periode 1 november - 1 maart: per 100 meter worden ... (aantal) ... (soort) als overstaanders behandeld: het afkomend (hak)hout dient te worden afgevoerd o.g. verbrand (niet in of in de nabijheid van het element)

1. Het doel van deze bepaling is het opheffen van achterstallig onderhoud aan landschapselementen met een hakhoutbeheer.
2. Deze bepaling is van toepassing indien een landschapselement zijn "normale" hakcyclus ver voorbij is. Als richtlijn kan hier een termijn gelden die de dubbel is van de normale omloopcyclus (zie bepaling h3). Voor "hardhouten elementen" dus 40 jaar, voor "zachthout elementen" 20 jaar en voor Knotwilg 12 jaar. Het achterstallig onderhoud zal overigens zeer divers zijn. Van redelijk "ideale" situaties, zoals hierboven geschatst, tot geheel verloederde en verwilderde situaties toe.

C6. Het aanvullen van het wallichaam tot de oorspronkelijke vorm en breedte

1. Het doel van deze bepaling is het achterstallig onderhoud van het profiel van het wallichaam van houtwallen en -kaden weg te nemen.
2. De uitvoering van deze bepaling kan geschieden door de greppels of sloten lange de wal uit te diepen en het materiaal in de wal te verwerken. Deze bepaling dient overigens zeer terughoudend te worden toegepast. Het is zeker niet de bedoeling alle wallen te herprofilen, alleen als het wallichaam sterk is afgetrapt of vergraven dient er te worden ingegrepen.

C7 Het herstellen van vorm en hoogte van de steilrand

1. Zie bepaling C6.
2. Zie bepaling C6.

C8 Afslagen van het element

1. Het doel van deze bepaling is het scheppen van een gunstige uitgangssituatie voor de ontwikkeling van een soortenrijke vegetatie in veenputten, rietkragen, heideterreintjes, schraallandjes en dergelijke.

C9 Verwilderen van houtopslag

1. Het doel van deze bepaling is het verwijderen van ongewenste opslag van vooral Els en Wilg in rietkragen, veenputten en dergelijke.

GEMEENTE TEXEL

Bijlage 2

Beheerskosten met betrekking tot het aangaan van onderhoudsovereenkomsten, met name voor tuinwallen en kolken, op grond van de "verordening beheer landschapselementen in de Gemeente Texel".

Tuinwallen (basisvergoeding)

1. Het bekleden van de wal met zogensamd schapeurusgasa	0,37 per meter
2. Herstelverzaamheden aan de tuinwal (levensduur 15 jaar)	3,27 per meter
3. Herstel "zerken" (waar zoden zijn gestoken)	0,16 per meter

	4,00 per meter

af: gemiddelde kosten normale urusgasaheining	-/-	0,90 per meter

Kosten per meter	fl. 3,10 per meter
------------------	--------------------

Kolken (basisvergoeding)

Voor het berekenen van de vergoedingen wordt uitgegaan van een grootte-indeling. Voor het verspreiden van het uitgehaalde materiaal wordt het gebruik van een wallenfrees vergoed. De vergoeding kan met 50% worden verhoogd in verband met de grotere hoeveelheid uit te halen materiaal.

grootonderhoud (eenmaal per 4 jaar)

- kleine kolken	: grootte	0 - 75 m2	fl. 305,-- per element;
- middelgrote kolken:	grootte	75 - 175 m2	fl. 380,-- per element;
- grote kolken	: grootte	175 m2 en meer	fl. 490,-- per element.

jaarlijkse vergoeding

- kleine kolken	: grootte	0 - 75 m2	fl. 45,-- per element;
- middelgrote kolken:	grootte	75 - 175 m2	fl. 80,-- per element;
- grote kolken	: grootte	175 m2 en meer	fl. 105,-- per element.

Voor de overige landschapselementen zal voor de berekening aansluiting worden gezocht bij de Rijksnormen van de ROL/RAL regeling.

Bijlage 2: Opzet onderhoudscontracten

Onderhoudsovereenkomst landschapselementen: (tuinwallen)

De ondergetekende:

1. mr. C.J. Geldorp-Pantekoek, burgemeester van de gemeente Texel, in deze hoedanigheid handelende namens de gemeente Texel,
en
2. [druk op F11], wonende [druk op F11] te [druk op F11], handelende als eigenaar/pachter van de percelen, kadastraal bekend gemeente Texel, sectie [druk op F11],
nummer [druk op F11],

verklaren als volgt te zijn overeengekomen:

1. de op bijbehorende en door partijen gewaarmerkte tekening aangegeven "volle" tuinwal(len) met een lengte van [druk op F11] meter zal/zullen door de ondergetekende sub 2 worden onderhouden, instandgehouden en eventueel uitgebreid, waartegenover de gemeente Texel aan de ondergetekende sub 2, hierna te noemen "de eigenaar" een tegemoetkoming in de kosten van onderhoud, herstellen en instandhouding zal verstrekken van € [druk op F11] per jaar.
De overeenkomst is voorts aangegaan onder de hierna volgende bepalingen en bedingen.

Artikel 1

Deze overeenkomst is aangegaan voor de duur van zes jaren, ingaande c.q. ingegaan op [druk op F11] en daardoor eindigende op [druk op F11], dit tegen een door de gemeente Texel te betalen vergoeding van € [druk op F11] per jaar. Dit bedrag kan telkens na drie jaren, na aanvang van deze overeenkomst in onderling overleg worden herzien.

Artikel 2

De eigenaar verbindt zich tot het instandhouden en onderhouden van het (de) voornoemde landschapselement(en) volgens plaatselijk gebruik en zulks tot genoegen van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel.

Hieronder wordt verstaan:

- het zorgdragen dat op of bij de tuinwal vee-kerende afrastering aanwezig is;
- het in goede staat houden van het wallichaam van de tuinwal;
- het herstellen of het opnieuw plaatsen van de tuinwallen mag uitsluitend plaatshebben in de periode 1 oktober tot 1 mei.

Artikel 3

De eigenaar verbindt zich tot het wegwerken van achterstallig onderhoud, het verwijderen van storende elementen en het herstellen van het landschapselement.

Hieronder wordt verstaan:

- het afvoeren naar een erkende vuilstortplaats van het in het landschapselement gestorte vuil;
- het aanvullen van het wallichaam tot de oorspronkelijke breedte en hoogte.

Artikel 4

Het is de eigenaar niet toegestaan handelingen te verrichten of door derden te laten verrichten, die kunnen leiden tot aantasting van het karakter en de structuur van het (de) landschapselement(en).

Als schadelijke handelingen worden in ieder geval aangemerkt:

- het geheel of gedeeltelijk afgraven van het landschapselement;
- het verspreiden van mest-, groei- en stoorstoffen alsmede van chemische bestrijdingsmiddelen in het landschapselement.

Artikel 5

De eigenaar mag het eventuele gewas op de tuinwallen slechts afbranden na overleg met Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel.

Artikel 6

Na afloop van de perioden waarin de in artikel 2 genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd, dient de eigenaar binnen een maand schriftelijk aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel te verklaren dat is voldaan aan de in artikel 2 en 4 genoemde voorwaarden. Daartoe ontvangt de eigenaar een te retourneren formulier van "eigen verklaring".

Artikel 7

Nadat Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel is gebleken dat aan de in deze overeenkomst gestelde voorwaarden is voldaan, ontvangt de eigenaar een jaarlijkse vergoeding van € [druk op F11] .

Artikel 8

Indien het onderhoud naar het uitsluitend oordeel van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel niet tot hun genoegen heeft plaatsgehad, wordt hiervan schriftelijk kennis gegeven aan de eigenaar.

Deze wordt dan in de gelegenheid gesteld het werk alsnog in de maand mei uit te voeren. Indien het onderhoud na herschouw in orde is bevonden, heeft uitbetaling in de maand juni plaats.

Artikel 9

Na afloop van de periode waarin de in artikel 3 genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd, dient de eigenaar schriftelijk aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel te verklaren dat de in artikel 3 genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd. Daartoe ontvangt de eigenaar een te retourneren formulier van "eigen verklaring".

Artikel 10

Nadat Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel is gebleken dat de in artikel 3 genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd, ontvangt de eigenaar een eenmalige vergoeding van € 0,--.

Artikel 11

Bij vervreemding van het gebruiksrecht gedurende de looptijd van deze overeenkomst dient hiervan binnen 5 weken na ingang van de wijziging schriftelijk opgave te worden gedaan aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel.

Artikel 12

Alle op deze akte vallende kosten komen voor rekening van de gemeente Texel.

Artikel 13

Op deze overeenkomst zijn van kracht de bepalingen van de
"Verordening beheer landschapselementen in de gemeente Texel"

Voor de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst kiest de eigenaar woonplaats ten raadhuize van de gemeente waar hij, volgens deze akte bij de ondertekening daarvan, woonachtig is.

Aldus in tweevoud opgemaakt en ondertekend te Texel
op [druk op F11] .

De eigenaar,

De burgemeester,

Dossiernummer [druk op F11]

Onderhoudsovereenkomst landschapselementen: (kolken)

De ondergetekende:

1. mr. C.J. Geldorp-Pantekoek, Burgemeester van de gemeente Texel, in deze hoedanigheid handelende namens de gemeente Texel,
en
2. [druk op F11], wonende [druk op F11] te [druk op F11], handelende als eigenaar/pachter van de percelen, kadastraal bekend gemeente Texel, sectie [druk op F11],
nummer [druk op F11],

verklaren als volgt te zijn overeengekomen:

1. de op bijbehorende en door partijen gewaarmerkte tekening aangegeven kolk(en) (aantal: [druk op F11]) met een gezamenlijke oppervlakte van [druk op F11] m² zal/zullen door de ondergetekende sub 2 worden onderhouden, instandgehouden en eventueel hersteld, waartegenover de gemeente Texel aan de ondergetekende sub 2, hierna te noemen "de eigenaar" een tegemoetkoming in de kosten van onderhoud, herstellen en instandhouding zal verstrekken.

De overeenkomst is voorts aangegaan onder de hierna volgende bepalingen en bedingen.

Artikel 1

Deze overeenkomst is aangegaan voor de duur van zes jaren, ingaande c.q. ingegaan op [druk op F11] en daardoor eindigende op [druk op F11], dit tegen een door de gemeente Texel te betalen vergoeding overeenkomstig bijlage 1.

Artikel 2

De eigenaar verbindt zich tot het instandhouden en onderhouden van het (de) voornoemde landschapselement(en) volgens plaatselijk gebruik en dit tot genoegen van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel.

Hieronder wordt verstaan:

- het regelmatig toepassen van onderhoudsmaatregelen zoals het snoeien van beplantingen, het verwijderen van overtollige plantengroei, het op peil houden van de waterstand e.d.;
- het tegengaan van verslechtering van de waterkwaliteit van de kolk, door er zorg voor te dragen, dat bij eventuele chemische behandeling van het omliggende (cultuur)land geen verontreinigingen direct in de kolk terechtkomen;
- het op minimale diepte houden van de kolk van 75 cm in het midden;

- bij het jaarlijks en periodiek onderhoud mag niet alle vegetatie zowel onder als boven water worden verwijderd; er dient plantengroei aanwezig te blijven;
- het jaarlijks en periodiek onderhoud moet plaatsvinden in de periode half september - half oktober.

Artikel 3

De eigenaar verbindt zich tot het wegwerken van achterstallig onderhoud, het verwijderen van storende elementen en het herstellen van het landschapselement.

Hieronder wordt verstaan:

- het afvoeren naar een erkende vuilstortplaats van het in het landschapselement gestorte vuil;

Artikel 4

Het is de eigenaar niet toegestaan handelingen te verrichten of door derden te laten verrichten, die kunnen leiden tot aantasting van het karakter en de structuur van het (de) landschapselement(en).

Als schadelijke handelingen worden in ieder geval aangemerkt:

- het schoonspoelen in de kolk van instrumenten of werktuigen die in contact zijn geweest met chemische middelen (kunstmest, herbiciden, e.d.);
- het uitzetten van vissen in kolk;
- het onttrekken van water aan de kolk, uitgezonderd onttrekking ten behoeve van het drenken van vee dat de aan de kolk grenzende graslanden beweidt en het blussen van brand;
- de kolk open te stellen voor publiek;
- het toestaan van toevoegen aan de kolk van puin, huisafval, agrarisch afval, industrieafval, etc.
- het oprichten, plaatsen en aanbrengen van bouwwerken, getimmerten en voorwerpen waaronder mede wordt verstaan het aanbrengen van afbeeldingen of tekens voor commerciële doeleinden.

Artikel 5

Na afloop van ieder jaar, waarin deze overeenkomst van kracht is, dient de eigenaar schriftelijk aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel te verklaren, dat is voldaan aan de in artikelen 2, 4, en 6 genoemde voorwaarden. Daartoe ontvangt de eigenaar een te retourneren formulier van "eigen verklaring".

Artikel 6

Na afloop van de perioden waarin de in artikel 3 genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd, dient de eigenaar schriftelijk aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel te verklaren dat de in artikel 3 genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd. Daartoe ontvangt de eigenaar een te retourneren formulier van "eigen verklaring".

Artikel 7

Nadat Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel is gebleken dat aan de in deze overeenkomst gestelde voorwaarden is voldaan, ontvangt de eigenaar een jaarlijkse vergoeding overeenkomstig bijlage 1.

Artikel 8

Nadat Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel is gebleken dat de in artikel 3 genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd, ontvangt de eigenaar een eenmalige vergoeding van € 0,—.

Artikel 9

1. Het voornemen de grond, waarop een of meer landschapselementen voorkomen, te vervreemden dient tenminste een maand tevoren bij aangetekende brief aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel te worden medegedeeld.
2. Bij vervreemding van het gebruiksrecht gedurende de looptijd van deze overeenkomst dient hiervan binnen 5 weken na ingang van de wijziging schriftelijk opgave te worden gedaan aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Texel.

Artikel 10

Alle op deze akte vallende kosten komen voor rekening van de gemeente Texel.

Artikel 11

Op deze overeenkomst zijn van kracht de bepalingen van de "Verordening beheer landschapselementen in de gemeente Texel".

Voor de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst kiest de eigenaar woonplaats ten raadhuize van de gemeente waar hij, volgens deze akte bij de ondertekening daarvan, woonachtig is.

Aldus in tweevoud opgemaakt en ondertekend te Texel op [druk op F11]

De eigenaar,

De burgemeester,

Bijlage 3: De natuurwaarde van tuinwallen en kolken

1. Huidige natuurwaarde tuinwallen
 - 1.1. Plantengroei
 - 1.2. Dieren
2. Huidige natuurwaarde kolken
3. Natuurwaarden in het verleden
 - 3.1. Tuinwallen
 - 3.2. Kolken
4. Ontwikkeling natuurwaarden en oorzaken van achteruitgang

1. Huidige natuurwaarde tuinwallen

1.1. Plantengroei

Tuinwallen zijn vooral bekend vanwege hun bijzondere plantengroei, met opvallende soorten als Grasklokje, Zandblauwtje, Muizenoor, Engels gras en Geel walstro. Lang niet alle wallen zijn echter zo begroeid, de meeste zijn kruidenarm en hebben geen kenmerkende vegetatie. De kwaliteit is o.a. afhankelijk van de ouderdom, waarbij oudere wallen een meer gevarieerde begroeiing hebben dan jongere wallen. Verder speelt ook de herkomst van de zoden een rol. Als de bodem waaruit de zoden gestoken zijn voedselrijk is zal dat snel aanleiding geven tot het optreden van algemene soorten van voedselrijke bodem. Bij een voedselarme bodem zullen zich veel eerder de typische tuinwalsoorten vestigen, die immers kenmerkend zijn voor voedselarme bodem.

Het meest bepalend voor de botanische kwaliteit is echter het gebruik en beheer, op basis waarvan we de tuinwallen in drie categorieën kunnen indelen:

- wegwallen
- weilandwallen
- bouwlandwallen

Wegwallen

Wegwallen grenzen meestal aan een zijde aan een weg (of hol weggetje) en aan de andere zijde aan weiland of bouwland. De vegetatie van de zijden die aan weiland of bouwland grenzen lijkt op die van weiland- of bouwlandwallen.

De samenstelling van de vegetatie op de zijde die aan de weg grenst, is sterk afhankelijk van het gevoerde beheer. Als er geen beheer wordt

toegepast verruigt de vegetatie snel en komt dan overeen met die van bouwlandwallen.

Als wegwallen regelmatig gemaaid worden kan een zeer gevarieerde en bloemrijke vegetatie tot ontwikkeling komen met veel kenmerkende soorten, waaronder Grasklokje, Zandblauwtje, Engels gras, Muizenoor, Geel walstro, Krulpganzerik, Grasmuur, Akkerhoornbloem en Hertshoornweegbree. Daarbij komen regelmatig vier of vijf van deze soorten bij elkaar voor op één wal. De vegetatie is kenmerkend voor een schrale bodem, waarbij tussen het Fijn schapegras en Zandzegge regelmatig Haarmos, Gaffeltandmos en verschillende korstmossen voorkomen. Op een enkele plaats wijst het voorkomen van de Rode lijstsoort Verfbrem op een ontwikkeling in 'heischrale richting'. Op wegwallen die naar het noorden gericht zijn wordt plaatselijk Gewone eikvaren gevonden.

Waarschijnlijk kwamen in het verleden op wegwallen dezelfde vegetaties tot ontwikkeling onder invloed van 'branden' en door begrazing die optrad bij het verweiden van vee ('holle weggetjes').

Op veel onbeheerde wegwallen komen nog kenmerkende soorten voor als relict uit de tijd dat ze nog beheerd werden. Als bij deze wallen verder beheer uitblijft zullen veel van deze groeiplaatsen op termijn verdwijnen.

Weilandwallen

Weilandwallen grenzen aan beide zijden aan weiland. De samenstelling van de vegetatie is sterk afhankelijk van de wijze waarop grasland wordt beheerd. Als het weiland ook als hooiland in beheer is en daarbij slechts kort wordt begraasd lijkt de vegetatie op die van bouwlandwallen. Hetzelfde geldt voor wallen die sterk bemest worden en wallen waarbij het schapengaas te ver van de wal is geplaatst, waardoor in feite geen begrazing plaatsvindt.

De wijze waarop schapengaas langs een tuinwal is geplaatst, kan van grote invloed zijn. Als het gaas te ver van de wal staat vindt weliswaar geen erosie plaats, maar ook geen begrazing, met als gevolg dat de vegetatie verruigd.

Als het gaas op korte afstand van de wal geplaatst is en regelmatig begraaasd wordt kan een gevarieerde vegetatie tot ontwikkeling komen. Meestal domineren daarin soorten van voedselrijke omstandigheden, waaronder Engels raigras, Gewoon struisgras, Paardebloem, Gewoon duizendblad, Madeliefje, Veldzuring, Gewoon biggekruid en Zachte dravik. Daarnaast worden ook soorten van relatief voedselarme omstandigheden, zoals Fijn schapengras, Schapenzuring en Zandzegge regelmatig aangetroffen. Plaatselijk komen typische tuinwalsoorten voor als Muizenoor, Grasklokje, Zandblauwtje en Grasmuur. De bloei van deze soorten is op weilandwallen minder uitbundig dan op wegwallen.

Weilandwallen, waarbij het gaas direct op de wal geplaatst is, worden niet alleen begraaasd, maar ook beïnvloed door 'schuren' en betreding. Ook op deze wallen kan een gevarieerde vegetatie tot ontwikkeling komen, vooral al ze op het zuiden gericht zijn. In de veelal kortgrazige en open vegetatie kunnen zich kenmerkende soorten als Gewone veldbies, Vroege haver, Rode schijnspurrie, Zandhoornbloem, Klein vogelpootje, en verschillende korstmossen (*Cladonia spec.*) vestigen. Voorwaarde voor een dergelijke ontwikkeling is wel dat de begrazing en betreding niet te intensief is.

Bouwlandwallen

Bouwlandwallen grenzen aan beide zijden aan bouwland. De plantengroei is meestal soortenarm en verruigd, doordat deze niet afgegraaasd of gemaaid wordt en soms ook onder invloed van bemesting staat. De vegetatie wordt gedomineerd door grassen als Kweek, Gestreepte witbol of Gewoon struisgras. Daartussen vinden we

storingssorten en akkeronkruiden als Varkensgras, Vogelmuur, Raket, Krulzuring en Gewone melkdistel. De vegetatie van tuinwallen die aan hooiland grenzen is in veel gevallen vergelijkbaar met die van bouwland. In enkele gevallen komen in bouwlandwallen nog kenmerkende soorten voor als Rode schijnspurrie of Vroege haver. Dat zijn vrijwel altijd relictten uit de tijd dat het bouwland nog als weiland in gebruik was.

Als tuinwallen in bouwland gemaaid worden en geflankeerd worden door een teeltvrije strook (randenbeheer) kunnen ze een soorten-samenstelling hebben die vergelijkbaar is met die van weg- of weilandwallen. Een teeltvrije strook beschermt tuinwallen ook tegen ondermijning door ploegen.

Provinciale Natuur Informatie

Om een beeld te krijgen van de huidige verspreiding van kenmerkende tuinwalsoorten zijn gegevens van de Provinciale Natuur Informatie (PNI) uit 1995 gebruikt.

Steekproefgewijs zijn 28 kilometerhokken bestudeerd, die verspreid liggen op het Oude Land tussen Den Hoorn en Oost. Van 16 kenmerkende hogere planten zijn de groeiplaatsen geanalyseerd. De gegevens zijn weergegeven in tabel 1.

In totaal waren 237 vindplaatsen van deze soorten aanwezig. Daarvan lag 59% op 'wegwallen', 40% op 'weilandwallen' en slechts 1% op 'bouwlandwallen'.

		wegwallen	weilandwallen	bouwlandwallen
Vroege haver	<i>Aira praecox</i>	26	32	2
Kruipganzerik	<i>Potentilla anglica</i>	25		
Muizenoor	<i>Hieracium pilosella</i>	22	10	
Grasmuur	<i>Stellaria graminea</i>	16	3	
Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i>	11	7	
Engels gras	<i>Armeria maritima</i>	11		
Akkerhoornbloem	<i>Cerastium arvense</i>	7		
Zandblauwtje	<i>Jasione montana</i>	5	2	
Gewone eikvaren	<i>Polypodium vulgare</i>	5		
Geel walstro	<i>Gallium verum</i>	3	1	
Hertshoornweegbree	<i>Plantago coronopus</i>	2		
Klein vogelpootje	<i>Ornithopus perpusillus</i>	2	2	
Klein tasjeskruid	<i>Teesdalia nudicaulis</i>	2		
Zandhoornbloem	<i>Cerastium semidec.</i>	1	13	
Spergularia rubra	Rode schijnspurrie	1	23	1
Fijne kervel	<i>Anthriscus caucalis</i>		2	
	totaal	139	95	3
	%	59%	40%	1%

Tabel 1.

Wegwallen vertonen eveneens de grootste variatie aan soorten, 15 van de 16 soorten worden op deze wallen aangetroffen. Kenmerkende soorten als Engels gras, Kruipganzerik, Akkerhoornbloem, Gewone eikvaren, Hertshoornweegbree, Geel walstro, Zandblauwtje en Klein tasjeskruid zijn zelfs vrijwel of geheel beperkt tot dit waltype.

Op weilandwallen worden 10 van de 16 kenmerkende soorten aangetroffen. Ook hier vinden we een aantal soorten die vrijwel beperkt zijn tot dit waltype, nl. Rode schijnspurrie, Zandhoornbloem en Fijne kervel.

Op bouwlandwallen werden slechts twee kenmerkende soorten aangetroffen.

Daaronder geen soorten die exclusief op deze wallen voorkomen.

Een complete lijst van zeldzame en/of milieu-indicatieve plantensoorten die in het kader van de PNI op tuinwallen zijn gekarteerd is weergegeven in bijlage 4.

Rode lijstsoorten

Tijdens de PNI-inventarisaties zijn in totaal 6 hogere planten gevonden, die op de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare soorten geplaatst zijn; Engels gras, Verfbrem, Knopig doornzaad, Kleine ratelaar, Eekhoorngras en Hondsviooltje. Engels gras en Hondsviooltje worden verspreid op tuinwallen gevonden, de overige soorten slechts op een enkele plaats.

1.2. Dieren

Zoogdieren

De Provinciale Natuur Informatie (PNI) geeft gegevens over het voorkomen van zoogdieren per kilometerhok. Het specifieke voorkomen in tuinwallen is echter niet onderzocht. Wel komen er verschillende soorten voor die zonder twijfel een relatie met tuinwallen hebben.

Texel is het enige waddenland waar de Noordse woelmuis talrijk voorkomt. Daar buiten leeft deze soort met name in Zeeland en in de veenweidegebieden van Noord-Holland en Friesland. Buiten Nederland komt de Noordse woelmuis voor in Noord-Skandinavië tot in Siberië en van Alaska tot Canada. De Nederlandse populatie is een relict van een veel groter areaal tijdens de laatste ijstijd. De soort is zowel op de landelijke als provinciale Rode Lijst geplaatst.

Het is een soort van vochtige milieus, maar op het Oude Land van Texel komen ze ook in droge milieus talrijk voor. Dat komt vooral omdat hier, tot voor kort, de concurrentie van andere woelmuissoorten ontbrak. Van de Noordse woelmuis is bekend dat ze nestholten maken in tuinvallen.

Sinds 1985 komt er een nieuwe woelmuissoort voor op Texel voor, er zijn toen schedelresten van de Aardmuis aangetroffen in braakballen van Ransuilen. Vanaf 1989 worden ook regelmatig Aardmuizen gevangen. Het is nog niet duidelijk of dit in de droge gebieden een serieuze bedreiging voor de Noordse woelmuis vormt. In ieder geval werden in de negentiger jaren tijdens de PNI-inventarisaties nog aanmerkelijk meer Noordse woelmuizen dan Aardmuizen in het gebied gevangen. De Aardmuis is een soort met een voorkeur voor kruidenrijke vegetaties en kleine landschapselementen. Het is zeer waarschijnlijk dat de soort gebruik maakt van tuinvallen.

Ook de Dwergmuis is vrij recent ingevoerd op de waddeneilanden. Op Texel wordt ze vanaf 1956 aangetroffen, waarschijnlijk aangevoerd met stro voor het afdekken van bloembollen. Een directe relatie van deze soort met tuinvallen staat niet vast, maar is wel mogelijk.

De relatie tussen de Bruine rat en tuinvallen wordt herhaaldelijk genoemd (o.a. Stichting Agrarisch Texel, 1972). De soort wordt ook met gif bestreden (mond. med. P. van Leeuwen). Het is goed mogelijk dat holen van de Noordse woelmuis voor die van de Bruine rat worden aangezien. In ieder geval is het niet onmogelijk dat bij de bestrijding

van de Bruine rat ook de beschermde Noordse woelmuis het slachtoffer wordt.

Bij de PNI-inventarisaties werden op de Hoge Berg en bij Oost waarnemingen van het Konijn gedaan. Waarschijnlijk maakt deze soort holen in en onder tuinvallen.

Andere zoogdieren die op het Oude Land worden aangetroffen, maar die waarschijnlijk geen directe relatie met de tuinvallen hebben zijn Waterspitsmuis, Huismuis, Bosmuis, Mol, Haas, Laatvlieger.

Vogels

Er zijn geen recente gedetailleerde inventarisaties van broedvogels van tuinvallen voorhanden. Bekend is dat Scholekster en Wilde eend regelmatige broedvogels zijn (mond. med. L.J. Dijkse). Ook Graspiepers broeden waarschijnlijk incidenteel aan de voet van tuinvallen. Verder is de betekenis van tuinvallen voor broedvogels beperkt.

Insekten

Onderstaande gegevens zijn ontleend aan een nog niet gepubliceerd artikel (Brugge, in prep).

De Texelse tuinvallen zijn een belangrijk leefgebied voor zo'n 15 soorten wilde bijen. Eén ervan, de Texelse Zandbij (*Andrena fulvago*), is in Nederland zeer zeldzaam en recent alleen bekend van Zuid-Limburg en het pleistocene deel van Texel. De Texelse zandbij bezoekt op de wallen vooral Klein Streepzaad en in mindere mate Muizenoor, soms Akker-melkdistel en zelden Gewoon biggenkruid. Hij nestelt in de grond tussen plantenwortels en in tuinvallen die kaal gegraasd zijn bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de drachtplanten.

De meeste wilde bijen hebben een actieradius van 50-100 meter, het voedsel en de nestgelegenheid moeten dus redelijk dicht bij elkaar

liggen. Tijdens de kartering in de periode 1994-1999 bleek dat er op tal van plaatsen grotere populaties van soms wel 50 exemplaren nestelen. Momenteel wordt een Rode lijst voor wilde bijensoorten opgesteld. Voorgesteld wordt om ook de Texelse zandbij hierop te plaatsen (Peeters en Reemer, 2003).

Een andere belangrijke soort is de Klokjesdikpoot (*Melitta haemorrhoidalis*). De populatie op Texel is waarschijnlijk zeer oud, de soort komt niet voor op de overige waddeneilanden, de dichtstbijzijnde vindplaatsen liggen op het Drents plateau en in het Gooi. De Klokjesdikpoot is voor zijn voortplanting afhankelijk van het Grasklokje, de mannetjes patrouilleren tussen de wallen en paren met de vrouwtjes in de Grasklokjes. De soort is op Texel beperkt tot de Hoge Berg.

Andrena labiata is een andere zandbijensoort die op Texel alleen op de Hoge Berg voorkomt. Hier vliegt hij vooral op Akkerhoornbloem op de tuinwal Doolhof/Skillepaadje en bij de begraafplaats aan de ZuidHaffel.

In de huidige situatie blijkt dat de tuinwallen steeds meer verruigen, de kruiden nemen af en maken plaats voor grassen (o.a. Kweek), dit heeft tot gevolg dat de kale plekken dichtgroeien en er dus voor de bijen geen goede nestgelegenheid meer is, ook betekent de afname van kruiden minder drachtplanten waardoor het voedselaanbod daalt. De opslag van bramen en bomen, die op sommige tuinwallen optreedt, heeft ook een nadelige invloed op de ontwikkeling van de bijenstand. In akkerland hebben de tuinwallen soms ernstig te lijden van ondermijning door ploegen en bemesting. Omdat onderhoud uitblijft of op een verkeerde manier wordt uitgevoerd en het maaisel niet wordt afgevoerd verandert de vegetatie op de tuinwallen zeer sterk waardoor nestelplaatsen en drachtplanten verdwijnen.

2. Huidige natuurwaarde kolken

In het kader van dit onderzoek zijn slechts steekproefsgewijs een aantal kolken bezocht. De meeste gegevens over de natuurwaarden van kolken zijn dan ook ontleend aan de literatuur.

Zowel de waterkwantiteit als waterkwaliteit van kolken kan sterk verschillen. Kolken die een goed doorlatende zandbodem hebben bevatten 's winters water, maar vallen elke zomer droog. Als de bodem van een kolk op de keileembodem ligt kan water hier lang op stagneren en ook vanuit de omgeving aangevoerd worden. Ook kolken die in kwelzones langs de rand van het Oude Land liggen kunnen jaarrond water bevatten. Een aantal kolken bevatten eveneens lang water doordat ze via een ingenieus duikerstelsel met elkaar verbonden zijn.

Al met al variëren de fluctuaties in verschillende kolken door het jaar heen nogal van enkele decimeters tot meer dan een meter. Vanzelfsprekend zijn de fluctuaties van jaar tot jaar ook afhankelijk van de klimatologische omstandigheden. Zo vielen in de droge zomer van 2003 veel meer kolken droog dan in andere jaren. Toch waren er ook in dat jaar kolken die de hele zomer water bevatten, zelfs boven op de Hoge Berg.

planten

Doordat de abiotische omstandigheden per kolk verschillend zijn, verschilt in principe ook het natuurleven per kolk. Door het intensieve gebruik van (kunst)mest, waardoor veel voedingsstoffen uitspoelen en in het water terecht komen, zijn echter veel kolken steeds meer op elkaar gaan lijken (Prov. N-H, 1996).

In deze voedselrijke kolken treffen we vooral algemene plantensoorten als Mannagras, Klein kroos, Fioringras, Blaartrekkende boterbloem en Sterrekroos.

In voedselarmere kolken, die meestal in extensief beheerd grasland liggen, komen soorten voor als Drijvend fonteinkruid, Fijne waterranonkel, Waterpostelein en de Rode lijstsoort Ondergedoken moerasscherm.

Waterpostelein en Ondergedoken moerasscherm zijn soorten die een voorkeur hebben voor droogvallende kolken. In 1995 werden deze soorten tijdens de PNI-inventarisatie in resp. 13 en 5 kolken gevonden. In de droge zomer van 2003 zijn waarschijnlijk veel meer kolken drooggevalen dan normaal. Bij het steekproefgewijze onderzoek, waarbij ca. 15 kolken bezocht werden, vonden wij in 5 kolken Waterpostelein en in 4 Ondergedoken moerasscherm. Waarschijnlijk kwamen deze soorten in 2003 dan ook veel talrijker voor dan normaal.

Soms kunnen kolken, die ogenschijnlijk dezelfde abiotiek hebben en op vergelijkbare wijze beheerd worden, toch heel verschillend zijn. Soms zijn er kolken met een dik kroosdek, of een dikke flapmassa, of juist met een prachtige waterbegroeiing met waterranonkels en Drijvend fonteinkruid vlak bij elkaar. Het graslandgebruik en de veebezetting lijken dan nauwelijks te verschillen (Jonker, 1989)

macrofauna

Wat betreft het voorkomen van waterdieren in de Texelse kolken zijn de conclusies van een in 1984-1987 uitgevoerd onderzoek (Hoenderboom, 1987) weinig positief. 'Algemeen kan worden gezegd dat de drinkputten niet opvallen door een specifieke macrofauna, maar eerder door het afwezig zijn van veel soorten'. Hierbij moet opgemerkt worden dat bij dit onderzoek de kolken in de meest ongunstige periode bemonsterd werden.

Een in onderzoek, dat in 1983 werd uitgevoerd in 7 kolken (Jonker, 1989), oordeelt positiever. In de monsters werden 91 soorten waterdieren aangetroffen, waaronder een aantal zeldzame waterwantsen

(*Corixa affinis*, *corixa panzeri*, *Sigara stagnalis*, *Notonecta obliqua* en *Hesperocorixa moesta*).

Verder werden 27 soorten waterkevers gevangen, waarvan de meeste weinig kenmerkend waren. Eén kevertje (*Coelambus confluens*) is kenmerkend voor kolken met een leem- of grindbodem. De meeste kevers werden in goed begroeide kolken gevangen.

Van de overige families, zoals platwormen, bloedzuigers, haften, libellen en slakken werden slechts één of enkele (landelijk algemene) soorten aangetroffen.

Ook tijdens de PNI-inventarisaties (Prov. N-H 1996) werden vooral kevers en waterwantsen, maar ook op deze groepen parasiterende watermijten aangetroffen. Op basis van dit onderzoek wordt opgemerkt dat de fauna van

de zoete kolken totaal verschillend is van de brakke wateren in de naaste omgeving. Bijzonder aangetroffen soorten zijn de watermijt *Arrenurus ornatus*, de Gewone pantserjuffer (libel), de ruggezwemmer *Notonecta obliqua*, de kokerjuffer *Limnephilus vittatus* en de kevers *Ochtebius* sp. (4 soorten) en *Dryops griseus*.

amfibieën

Bij verschillende onderzoeken (Jonker, 1989 en Bruin, 2001) werden in kolken amfibieën gevonden. Bruin trof in 4 van de 11 onderzochte kolken Groene kikkers aan. Het waren de kolken die er ook botanisch gezien beter voorstonden dan de andere. Oorspronkelijk kwam de Groene kikker niet voor op Texel, maar vanaf de negentiger jaren van de vorige eeuw breidt de soort zich uit.

Bij het onderzoek van Jonker werden Kleine watersalamanders in de kolken aangetroffen.

Volgens de PNI-gegevens (Prov. N-H 1996) komen op en rond het Oude Land van Texel Groene kikker, Bruine kikker, Heikikker, Rugstreeppad

en Kleine watersalamander voor. Met name het voorkomen van een grote populatie Heikkikkers is van belang. Verder wordt deze soort in Noord-Holland alleen nog in het Vechtplassengebied aangetroffen. Het dempen van kolken wordt genoemd als negatieve invloed op de amfibieënstand, omdat ze van groot belang zijn als voortplantingsplaats. Ook is het goed mogelijk dat de intensivering van het graslandgebruik en de omzetting in bouwland negatieve gevolgen heeft voor met name Heikkikker en Bruine kikker.

3. Natuurwaarden in het verleden

3.1. Tuinwallen

Er zijn voor 1950 geen systematische onderzoeken of inventarisaties verricht naar de natuurwaarden van tuinwallen, die een exacte vergelijking met de huidige toestand mogelijk maken. Wel zijn er beschrijvingen en globale inventarisaties van met name de plantengroei van tuinwallen die samen een goed beeld geven.

De botanicus F.W. van Eeden geeft in zijn boek 'Onkruid' (1886) de volgende beschrijving van het Texelse tuinwallenlandschap; 'De bodem is niet geheel vlak, maar nu en dan golvend. De weilanden zijn doorsneden met aarden walletjes, die de eigendommen afbakenen. Die walletjes begrenzen ook onzen weg ter wederzijde. Zij zijn met gras en talrijke bloemen bedekt. Zeer algemeen groeijen op die walletjes of dijkjes over het geheele eiland de blaauwe klokjes (=Grasklokje) en het strandkruid (=Engels gras) met zijn rozeroode, langgesteelde bloemen.....Ook *Jasione montana* (=Zandblauwtje) met hare lichtblauwe bloemen is hier talrijk op de hoge punten en ook verder in de

duinen.....Een andere bewoonster van de walletjes is de *Ononis spinosa* (=Kattendoorn) met hare groote rozeroode vlinderbloemen en doornige stengels,.....In gezelschap van de genoemde planten vindt men ook Dopheide met hare rooskleurige bloemen, het sieraad der heidevelden.....Tusschen al dit rood en blaauw schittert ook het noodige geel: het veelstengelig biggekruid (=Gewoon biggekruid), hier en daar ook *Hypochaeris glabra* (=Glad biggekruid), het *Hieracium pilosella* (Muizenootje), wiens over den grond uitgespreide behaarde blaadjes hem den naam muizenooten verworven hebben, zeldzamer de Duitse brem (*Genista germanica*) met zeer doornige stengels'. Verder noemt Van Eeden voor tuinwallen nog Sofiekruid, Zilver schoon, Pastinaak en Knolboterbloem.

Tijdens een botanische excursie in 1901 (Hoogenraad en Visser Smits, 1901) werden langs en op tuinwallen tussen Den Burg en Den Hoorn o.a. Eenjarige hardbloem, Hertshoornweegbree, Zeeweegbree, Engels gras, Hondsviooltje en Knolboterbloem gevonden.

Jac. P. Thijssen geeft in het Verkade-album 'Texel' eveneens een beschrijving van tuinwallen; 'Hier in het hoge land zijn geen slooten, maar worden de weiden begrensd door walletjes van een meter tot manshoog, al naar de gesteldheid van den grond. Die "tuunwoaltjes" worden opgebouwd van dikke graszoden. Een nieuwe wal kan er keurig uitzien, maar na een paar jaar gaat hij aardig verzakken en vallen er hier of daar gaten in tot groot genoegen van de tapuiten die er hun nesten in maken. Soms is de wal nog versterkt met prikkeldraad op korte paaltjes. Ik herinner mij nu nog goed, dat de eerste tuunwoaltjes die ik ontmoette dicht begroeid waren met grote rosetten van reigersbek en properige pollen van Engelsch gras'..en verder.. 'Ook waren deze wallen dicht begroeid en vooral in april en mei zagen sommige plekken blauw van de Grasklokjes en Zandblauwtjes'.

In het boek 'Texel, het vogeleiland' (Drijver, 1934) wordt de volgende beschrijving van tuinwallen gegeven: 'Veel van die "tunen" kunnen als juweeltjes gelden, wat in hoofdzaak te danken is aan hun rijkdom aan planten, in de zomer Zandblauwtjes en Grasklokjes, vaak met Rolklaver en Gedoorn stalkruid (=Kattedoorn) ertussen. In de jonge lente kunnen zij wit zien van de nietige bloempjes van de Vroegeling, wat later van de Akkerhoornbloem, of zwavelgeel van de Mulzeoortjes. Elders op het eiland zijn wallen, die door een overvloed van bloemen van het Engels gras in gloed gezet worden. Aan de snel uitdrogende zuidzijde is de begroeiing natuurlijk armer'. Over een wandeling in De Westen schrijft Drijver: 'Het treft ons, dat op de wallen hier en daar het Engels gras, overigens een plant van zilte gronden, tot volle wasdom komt. Dat zien wij ook op ander plaatsen het meest in de omgeving van De Waal en van Oosterend'.

Over broedvogels in het verleden zijn slecht incidentele gegevens beschikbaar. Thijsse noemt de tapuit als broedvogel van tuinwallen. Ook in 'Texel, het vogeleiland' (Drijver, 1934) wordt vermeld dat 'de Tapuit gaarne in tuinwallen nestelt'. Incidentele broedgevallen van Tapuiten in tuinwallen komen tot in de 70er jaren voor (Dijksen & Dijksen, 1979). Momenteel is de Tapuit geen broedvogel meer van tuinwallen (mond. med. L.J. Dijksen).

Drijver noemt verder de Scholekster en de Oeverzwaluw als broedvogel; 'De Oeverzwaluw nestelt aan afgravingen aan den Hoogen Berg en omgeving, in zanderijtjes aan den duinkant, in oude dijken en in tuinwallen, doch maakt het nesthol alleen aan onbegroeide hellingen'. In 1968 broeden er nog tenminste 25 paar oeverzwaluwen in tuinwallen, in 1974 nog 15 paar, momenteel geen enkele meer (mond. med. L.J. Dijksen).

Het jaarlijks broeden van Scholeksters op tuinwallen wordt al in 70er jaren genoemd (Dijksen & Dijksen, 1979).

Over het voorkomen van zoogdieren, amfibieën, reptielen en insecten op en rond tuinwallen zijn voor deze periode geen literatuurgegevens beschikbaar.

3.2. Kolken

In tegenstelling tot tuinwallen is er niets bekend over de natuurwaarden van kolken in het verleden. Waarschijnlijk waren kolken en het bijbehorende waterleven destijds zo algemeen, dat deze niet als bijzonder opvielen en dus ook niet beschreven werden.

Pas in 1985 voerde de PNI de eerste uitgebreide inventarisatie uit, waaruit de grote waarde van de Texelse kolken naar voren kwam. In 1995 werden ze opnieuw geïnventariseerd, waarbij in de eerste plaats de sterke achteruitgang van het aantal kolken opviel. Daarnaast blijkt ook dat de overgebleven kolken minder kenmerkende soorten bevatten en dat algemene soorten van voedselrijke milieus zijn toegenomen.

4. Ontwikkeling natuurwaarden en oorzaken van achteruitgang

Hoewel er voor 1950 geen gedetailleerde inventarisaties van tuinwallen zijn gemaakt geven de beschrijvingen ons wel een idee hoe ze er destijds uitzagen. Het lijkt er op dat schrale tuinwallen met soorten als Grasklokje en Zandblauwtje veel algemener waren dan nu. Een aantal zeldzame soorten van schrale omstandigheden, waaronder Eenjarige hardbloem en de Rode lijstsoorten Glad biggekruid en Duitse brem, wordt nu helemaal niet meer gevonden. De eerste twee soorten zijn kenmerkend voor extensief beheerde (graan)akkers, zoals die in de tijd

van Holkema en Van Eeden waarschijnlijk nog op het Oude Land voorkwamen.

Uit de historische gegevens komt verder naar voren dat soorten van 'zilte' omstandigheden, zoals Engels gras, Kattedoorn en Hertshoornweegbree veel algemener waren dan nu het geval is. Bovendien wordt een typische kweldersoort als Zeeweegbree voor tuinwallen genoemd. Tegenwoordig is Engels gras zeldzaam en komen Kattedoorn en Hertshoornweegbree nog maar op een enkele tuinwal voor.

Het zeldzaam worden van 'schrle soorten' heeft enerzijds te maken met de intensivering van de landbouwmethoden (o.a. bemesting en wijziging gebruik en beheer). Daarnaast is ook de ruilverkaveling van grote invloed geweest, doordat daarbij veel oude tuinwallen verdwenen zijn of vervangen werden. Juist de bodems van oude wallen zijn door uitloging zo verschaald, dat ze een geschikte vestigingsplaats vormen voor deze soorten.

Ook de achteruitgang van 'zilte soorten' is voor een belangrijk deel aan bovenbeschreven oorzaken te wijten. Een andere oorzaak is waarschijnlijk de afname van 'saltspray' door de toename van opgaande begroeiing op het eiland. Het verdwijnen van zoute kwel, zoals Van Heessen (1973) suggereert, is hiervoor vrijwel zeker geen direkte oorzaak. Wel is een afname mogelijk doordat er minder plaggen uit 'zilt grasland' gestoken worden. De afname van zoute kwel kan in dat verband wel een rol spelen.

veranderingen vanaf 1972

Vanaf 1972 worden er meer gedetailleerde onderzoeken naar met name de flora van tuinwallen gedaan (o.a. Van Heessen, 1973, Loopstra en De Gelder, 1984, Provinciale Natuur Informatie, 1985 en 1995, en Bruin, 2000). De laatste tientallen jaren zijn de veranderingen minder groot

dan in de periode daarvoor. Plantensoorten zijn niet of nauwelijks verdwenen, groeiplaatsen zijn echter wel achteruitgegaan.

Bruin (2000) vermeldt op basis een soortenkartering, die in 1999 werd uitgevoerd op De Hoge Berg, het volgende; 'Uit de verzamelde gegevens komt naar voren dat het verspreidingsbeeld van "waardevolle" tuinwallen en min of meer bijzondere soorten anno 1999 niet essentieel verschilt van 1984 of 1991. Met andere woorden: de verschraling van de tuinwallen heeft in de afgelopen ca. 15 jaar geen noemenswaardige vorderingen gemaakt. Van het omgekeerde lijkt overigens ook geen sprake te zijn. Wells waar konden bij enkele "schrle" soorten een aantal groeiplaatsen niet meer bevestigd worden, maar daar stonden enkele "nieuwe" plekken tegenover. In hoeverre dit echt nieuwe groeiplaatsen waren, valt moeilijk aan te geven. In grote trekken lijkt er dus weinig veranderd te zijn'.

kartering Van Heessen vergeleken met de huidige situatie

Van Heessen maakte in 1972 een kartering van een groot aantal tuinwallen op De Hoge Berg, bij Den Hoorn en bij De Westen. Hij deelde daarbij tuinwallen in op basis van de vegetatie in vier categorieën, lopend van 'zeer waardevol' tot 'minst waardevol'.

Deze indeling bleek ook nu nog in het veld zeer goed bruikbaar. Om een gedetailleerd beeld te krijgen van de veranderingen, die de afgelopen 30 jaar hebben plaatsgevonden, is een belangrijke deel van deze kartering in 2003 opnieuw gedaan. De resultaten zijn weergegeven in bijlage 5.

fauna

Doordat zowel de historische als actuele gegevens m.b.t. fauna beperkt beschikbaar zijn is het moeilijk hierin eventuele ontwikkelingen te signaleren.

Het verdwijnen van de Tapuit als broedvogel loopt synchroon met de sterke landelijke achteruitgang van deze soort. Oorzaken van deze achteruitgang zijn biotoopverlies, toename van recreatie en mogelijk ook veranderingen in het overwinteringsgebied. De afname van konijnen door het VHS-virus is in de duinen een belangrijke reden voor de afname van het aantal broedende Tapuiten, die konijnenholten graag gebruiken als nestholte.

De achteruitgang van de Oeverzwaluw is gelijk opgegaan met de landelijke trend, waarbij veranderingen in het overwinteringsgebied een belangrijke oorzaak waren. Landelijk is er echter sinds 1985 sprake van herstel, wat tot nu toe niet geleid heeft tot de terugkeer als broedvogel van tuinwallen.

Naast deze algemene oorzaken van achteruitgang kan voor zowel de Tapuit als de Oeverzwaluw ook de voortgaande verruiging van de tuinwallen een oorzaak geweest zijn.

kolken

Hoewel er over de natuurwaarde van kolken in het verleden weinig bekend is, is het vrijwel zeker dat er wel sprake is van achteruitgang. In ieder geval is er in de korte periode, waarover wel gegevens beschikbaar zijn (vanaf 1985), al sprake van een aanzienlijke achteruitgang.

In de eerste plaats is deze achteruitgang vooral kwantitatief. Door het verdwijnen van veel kolken (75%) zijn ook de bijbehorende natuurwaarden verdwenen.

Er is echter ook sprake van kwalitatieve achteruitgang. Door intensivering (meer vee, meer bemesting) verdwijnen de kenmerkende soorten van voedselarme milieus, om plaats te maken voor algemene soorten van voedselrijkere omstandigheden. In dit verband is ook het optreden van chemische verontreiniging in een kolk in 2002 opmerkelijk. Doordat kolken niet meer ingerasterd zijn worden vrijwel overal de oevers intensief begraasd en betreden. Dit heeft geleid tot het verdwijnen van gevarieerde oevermilieus.

veel oevers van kolken worden intensief betreden

Bijlage 4. Zeldzame en/of milieu-indicatieve plantensoorten die in 1985 en 1995 bij de PNI-inventarisaties op tuinwallen werden gevonden.

		<i>Rode lijst soort</i>
Alra praecox	- Vroege haver	
Amsinckia menziesii	- Amsinckia	
Anthriscus caucalis	- Fijne kervel	
Armeria maritima	- Engels gras	x
Bryonia dioica	- Heggenrank	
Cerastium sedmidecandrum	- Zandhoornbloem	
Calluna vulgaris	- Struikhei	
Campanula rotundifolia	- Grasklokje	
Carex nigra	- Zwarte zegge	
Centaurea jacea	- Knoopkruid	
Cerastium arvense	- Akkerhoornbloem	
Digitalis purpurea	- Gewoon vingerhoedskruid	
Dryopteris filix-mas	- Mannetjesvaren	
Elytrigia atherica	- Strandkweek	
Equisetum fluviatile	- Holpijp	
Festuca filiformis	- Genaald schapegras	
Galium verum	- Geel walstro	
Genista tinctoria	- Verfbrem	x
Hieracium pilosella	- Muizenoor	
Hypericum tetrapterum	- Gevleugeld hertshooi	
Jasione montana	- Zandblauwtje	
Juncus conglomeratus	- Biezenknoppen	

		<i>Rode lijst soort</i>
Lathyrus pratensis	- Veldlathyrus	
Lonicera periclymenum	- Kamperfoelie	
Lotus uliginosus	- Moerasrolklaver	
Malva moschata	- Muskuskaasjeskruid	
Ononis repens ssp. Spinosa	- Kattedoorn	
Ornithopus perpusillus	- Klein vogelpootje	
Plantago coronopus	- Hertshoornweegbree	
Polypodium vulgare	- Gewone eikvaren	
Potentilla anglica	- Kruipganzerik	
Pulicaria dysenterica	- Heelblaadjes	
Ranunculus bulbosus	- Knolboterbloem	
Rhinanthus minor	- Kleine ratelaar	x
Scilla non-scripta	- Wilde hyacint	
Senecio jacobaea	- Jacobskruidskruid	
Spergularia rubra	- Rode schijnspurrie	
Stellaria graminea	- Grasmuur	
Teesdalia nudicaulis	- Klein tasjeskruid	
Torilis nodosa	- Knopig doornzaad	x
Trifolium arvense	- Hazenpootje	
Viola canina	- Hondsvlooltje	x
Viola curtisii	- Duinvlooltje	
Vulpia bromoides	- Eekhoorngras	x

Bijlage 5. 'Vegetatiekartering' tuinwallen 1972 - 2003

Heessen maakte in 1972 een kartering van een groot aantal tuinwallen op De Hoge Berg, bij Den Hoorn en bij De Westen. Hij deelde daarbij tuinwallen in op basis van de vegetatie in 4 categorieën, lopend van 'zeer waardevol' tot 'minst waardevol'. Hij maakte daarnaast ook nog regelmatig gebruik van een 'tussencategorie' (tussen minder en minst waardevol), waardoor er dus in feite 5 categorieën zijn.

Bij controle in het veld bleek deze indeling ook nu nog zeer goed bruikbaar. Om een gedetailleerd beeld te krijgen van de veranderingen, die de afgelopen 30 jaar hebben plaatsgevonden, is daarom een belangrijke deel van de kartering in 2003 opnieuw gedaan.

Behalve deze kartering heeft Heesen ook een groot aantal vegetatie-opnamen op tuinwallen gemaakt. Omdat de exacte plaats van deze opnamen niet achterhaald kon worden was een goede vergelijking op basis van deze gegevens niet mogelijk.

Heesen heeft de volgende indeling in 'waardecategorieën' gemaakt:

1. **zeer waardevolle tuinwallen**, met soorten van arme milieus, zoals:

Grasklokje	- Campanula rotundifolia
Muizenoor	- Hieracium pilosella
Schapezuring	- Rumex acetosella
Zandzegge	- Carex arenaria
Fijn schapegras	- Festuca ovina

2. **waardevolle tuinwallen**, met diverse algemene plantensoorten van ruderaal plaats of bemeste grond, zoals onderstaand. Daarnaast ook soorten uit categorie 1.

Paardebloem	- Taraxacum spec.
Gewoon duizendblad	- Achillea millefolium
Madeliefje	- Bellis perennis
Varkensgras	- Polygonum aviculare
Zwaluw tong	- Polygonum convolvulus
Vogelmuur	- Stellaria media
Herderstasje	- Capsella bursa-pastoris
Veldzuring	- Rumex acetosa
Engels raaigras	- Lolium perenne
Kweek	- Elymus repens
Zachte dravik	- Bromus hordeaceus
Gestreepte witbol	- Holcus lanatus

3. **minder waardevolle tuinwallen**, met alleen diverse algemene soorten, zoals genoemd onder categorie 2.

4. **minst waardevolle tuinwallen**, vrijwel maar met één soort begroeid, meestal alleen met Kweek (Elymus repens).

Hieronder beschrijven we de belangrijkste veranderingen die sinds 1972 hebben plaatsgevonden:

Den Hoorn

De categorie 'zeer waardevol' kwam hier in 1972 al niet voor. In 1972 had 16% van de wallen de categorie 'waardevol', in 2003 was dit afgenomen tot 5%. De meeste wallen uit deze categorie waren 'wegwallen'.

Ook bij de categorie 'minder waardevol' is sprake van achteruitgang van 57% naar 49%. Een sterke toename van niets naar 20% zien we alleen bij de categorie 'minst waardevol'.

De 'minst waardevolle' wallen liggen vrijwel uitsluitend langs een perceel dat momenteel als bouwland in gebruik is. Het gewas staat tot tegen de wallen aan en ze worden niet meer begraasd of gemaaid.

De achteruitgang bij de wegwallen is veroorzaakt door verruiging, waarschijnlijk door het wegvallen van begrazings- of maaibeheer.

De Westen

Ook hier ontbrak de categorie 'zeer waardevol' al in 1972. De grootste afname zien we ook hier bij de categorie 'waardevol', van 22% naar 8%. Deels betrof het hier ook 'wegwallen', maar ook enkele wallen die op de scheiding van weiland naar beplante erven liggen.

Bij de 'minder waardevolle' wallen zien we een geringe afname. De toename komt geheel voor rekening voor de categorie die tussen 'minder waardevol' en 'minst waardevol' in ligt, deze gaat van 5% naar 24%.

De achteruitgang van de categorie 'waardevol' heeft verschillende oorzaken. Een wal die op de scheiding van weiland naar een beplant erf ligt is sterk beschaduwd geraakt door overhangende bomen. Ook wordt de wal 'bemest' door bladval en mogelijk is er ook tuinvuil opgebracht. Momenteel groeit er vrijwel alleen Kweek op deze wal. Een andere deel is achteruitgegaan door te intensieve paardenbegrazing, waarbij erosie is opgetreden. Een 'wegwal' die langs een erf ligt is verruigd door het achter-wege blijven van beheer.

De achteruitgang van een aantal 'weilandwallen' komt omdat een deel ervan recent vernieuwd is. Mogelijk speelt verder ook intensivering (kunstmest op de wal, wisselende beweiding) een rol.

Hoewel er over het geheel genomen sprake is van een duidelijke achteruitgang bij de Westen, valt op dat er ook wallen zijn die erop vooruit zijn gegaan. Het gaat om twee stukken wegwai, die vooral door uitloging van de bodem soortenrijker zijn geworden.

De Hoge Berg

In 1972 behoorde de helft van de tuinwallen (49%) hier nog tot de categorie 'zeer waardevol'.

In 2003 was dit afgenomen tot 34%. De categorie 'waardevol' nam weinig af van 25% naar 22%. De grote toename lag bij de categorie 'minder waardevol' van 23% naar 37%. De overige categorieën namen enkele procenten toe.

De 'zeer waardevolle' wallen zijn voor een zeer groot deel 'wegwallen', die langs 'holle weggetjes' liggen. Zeer opvallend is dat de 'holle weggetjes', waarvan de tuinwallen door het Landschap Noord-Holland met de bosmaaier gemaaid worden niet of nauwelijks achteruit zijn gegaan. Het Lage kruuskeweggetje wordt niet gemaaid, en daar zien we dat over de hele lengte een achteruitgang van categorie 'zeer waardevol' naar 'waardevol' en 'minder waardevol'. Voor een wal langs de Pontweg geldt hetzelfde.

De wallen die door de gemeente eens per 3 tot 4 jaar met de maaikorf gemaaid worden zijn voor een belangrijk deel achteruitgegaan van 'waardevol' naar 'weinig waardevol'.

Ook zien we er in 1972 nog een aantal weilandwallen zijn die de categorie 'zeer waardevol' hebben. In 2003 is daar geen één van over. De oorzaak ligt vooral in de omvorming van weiland naar bouwland. Deze wallen zijn zeer sterk achteruit gegaan naar de categorieën 'minder waardevol' en 'minst waardevol'. Enkele wallen langs bouwland, die door het Landschap Noord-Holland gemaaid worden, hebben wel hun kwaliteit behouden hebben. Veelal is dit tevens bouwland, waarlangs 'randenbeheer' gevoerd wordt.

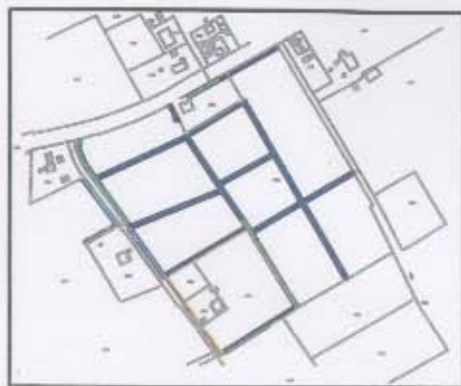
De categorie 'waardevol' is vooral achteruitgegaan bij de 'wegwallen' langs de Leemkuil en de Zuidhaffel. Ook deze wallen worden niet gemaaid, waardoor ze steeds meer verruigen.

Verhoudingsgewijs is de achteruitgang binnen het landschapsreservaat De Hoge Berg minder sterk dan bij Den Hoorn en De Westen. Dat komt vooral omdat een belangrijk deel van de 'wegwallen' op De Hoge Berg gemaaid worden.

Algemene conclusie

De variatie in de plantengroei op tuinwallen is de afgelopen dertig jaar in alle drie de onderzochte gebieden afgenomen. De sterkste achteruitgang zien we als weiland omgevormd wordt tot bouwland. Als de wallen dan vervolgens niet beheerd worden gaan ze snel in kwaliteit achteruit. 'Bouwlandwallen', die langs bouwland liggen waar 'randenbeheer' wordt toegepast, kunnen mits ze gemaaid worden wel 'zeer waardevol' blijven. 'Weilandwallen', die nu nog steeds in weiland liggen zijn weinig achteruitgegaan. Waar dat wel het geval was kwam dat vooral omdat ze recent vervangen of hersteld waren. Overigens is de kwaliteit van de 'weilandwallen' vrijwel overal matig. De meeste zijn 'minder waardevol' en een enkele 'waardevol'. In 1972 waren er in het onderzochte gebied op De Hoge Berg nog wel enkele 'zeer waardevolle weilandwallen', nu werden die niet meer aangetroffen.

De 'wegwallen' hadden en hebben ook nu nog de beste kwaliteit. Als ze echter niet of slecht worden onderhouden is er wel sprake van sterke verruiging en achteruitgang. Als ze regelmatig gemaaid worden behouden ze hun goede kwaliteit. Het is zeer waarschijnlijk goed mogelijk om 'wegwallen' die nu tot een minder waardevolle categorie behoren d.m.v. een zorgvuldig maai-beheer weer om te vormen tot 'zeer waardevolle' tuinwallen.

1972

2003

categorieen H.J.L. Heessen

- zeer waardevol
- waardevol
- minder waardevol
- tussen minder en minst
- minst waardevol

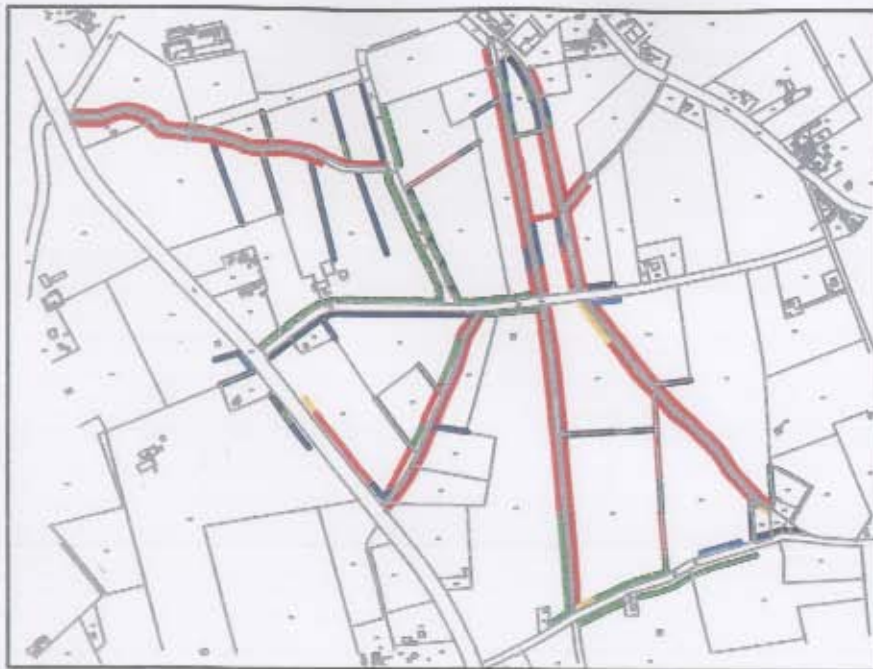
Den Hoorn

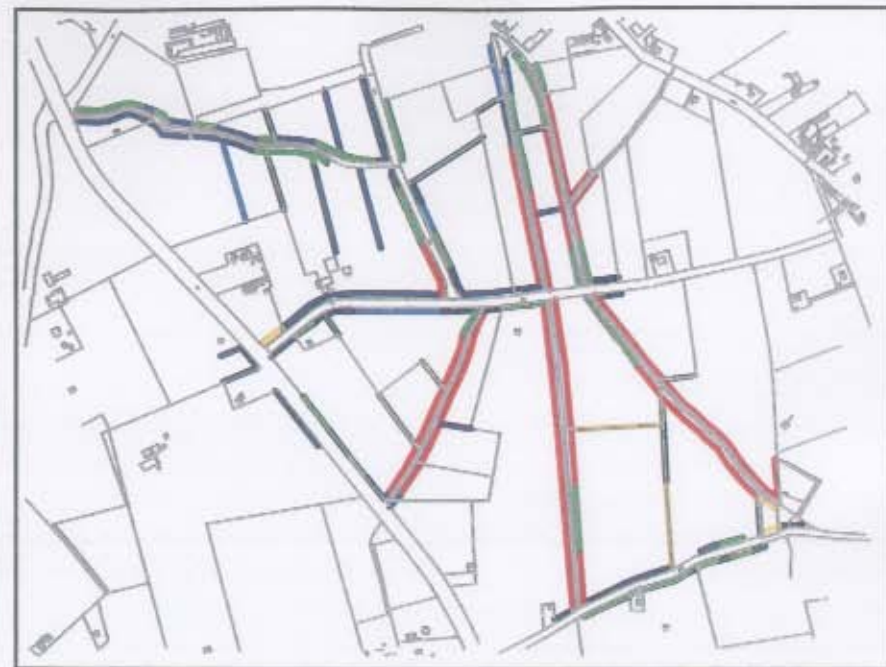
1972

2003

1972

2003

categorieën H.J.L. Heessen

- zeer waardevol
- waardevol
- minder waardevol
- tussen minder en minst
- minst waardevol

Bijlage 6. Verschillende tuinwaltypen anno 2003

Er zijn momenteel drie aannemers op Texel die zich bezig houden met het zetten van tuinwallen. De laatste decennia zijn vrijwel uitsluitend tuinwallen gezet met platte zoden, waarbij de zoden tegenwoordig machinaal gestoken worden.

Sinds kort worden echter ook twee andere tuinwaltypen gemaakt. In 2002 werd bij Den Hoorn weer een tuinwal met ruitzoden gezet. Dit gebeurde nog geheel met de hand.

Vanaf 2000 zijn op verschillende plaatsen z.g. 'getrokken tuinwallen' gezet. Dit nieuwe tuinwaltype wordt gemaakt door een speciaal hiervoor ontwikkelde mal op te vullen met grond en/of gefreesde zode. Als de mal vol en aangestampt is wordt hij opgeschoven, waarna een grondlichaam in de vorm van een tuinwal overblijft. Het grond- of zodemengsel wordt veelal aangevuld met een graszaadmengsel. Deze tuinwal is aanmerkelijk goedkoper in aanleg dan de 'klassieke' wallen.

Zowel op Texel als op Wieringen zullen in de toekomst nieuwe tuinwallen worden gezet. Om een beeld te krijgen van de ecologische kwaliteit, als-mede de stabiliteit van de verschillende typen is een inventarisatie uitgevoerd. Omdat de 'getrokken wal' pas sinds drie jaar gezet wordt en er van de 'ruitzodenwal' maar één voorbeeld van een jaar oud is, was een goede vergelijking niet mogelijk. De oudere wallen kunnen zowel ruitzoden- als platte zodenwallen zijn, maar onderscheid daartussen is nu niet meer te maken.

De inventarisatie van recent gezette wallen geeft een eerste indruk, over een jaar of vijf kan waarschijnlijk een veel beter oordeel gegeven worden.

Van 1 ruitzoden wal, 3 tuinwallen met stapelzoden en 3 getrokken wallen is een inventarisatie van hogere planten uitgevoerd. De wallen varieerden in leeftijd van 0,5 tot 1,5 jaar. Bij iedere wal is een

representatief stuk van ca. 50 m. geselecteerd. Er is gekeken naar de samenstelling van de flora, maar daarnaast zijn ook notities gemaakt over al dan niet optredende erosie. De inventarisatie is weergegeven aan het eind van deze bijlage.

Ruitzodenwal

Op deze, ingezaaide wal werden 17 soorten hogere planten aangetroffen, waarbij in ieder geval Slaapmutsje en Amsinckia uit het zaadmengsel afkomstig zijn. De overige soorten op de wal zijn met name algemene storingssoorten, waaronder 'planten van voedselrijke akkers', 'tredplanten', 'planten van voedselrijke ruigten' en 'planten van storingsmilieus'. Het dominant voorkomende Engels raaigras was waarschijnlijk de meest voorkomende soort in het grasland waaruit de zoden gestoken zijn.

De totale bedekking van de vegetatie is hoog, slecht 5% van de wal is onbegroeid.

Platte zodenwal

Het aantal soorten dat op deze drie wallen werd aangetroffen verschilt met resp. 23, 19 en 11 soorten. De wal met 11 soorten is pas in de winter 2002/'03 gereed gekomen.

De variatie in soortengroepen is groter dan bij de ruitzodenwal. Naast de eerder genoemde storingssoorten is het aandeel aan 'planten van vochtige bemeste graslanden' vrij groot. Daaronder soorten al Gewoon duizendblad en Rode klaver. Verder komen een aantal soorten voor die duiden op enige mate van verschraling zoals Gewoon biggekruid, Gewoon struisgras en Jacobskruiskruid. Op de particuliere wal bij Woutershok (wal 2) zijn een aantal soorten uitgezaaid en aangeplant, waaronder Engels gras, Berganie en Phacelia.

De bedekking van de vegetatie varieert, waarbij resp. 25, 10 en 35% van de wallen onbegroeid was. Erosiesporen zijn niet waargenomen.

Getrokken wal

Op de drie getrokken wallen werden resp. 15, 17 en 16 soorten aangetroffen. De verdeling in soortengroepen is redelijk vergelijkbaar met de platte zodenwal, alleen de soorten van schrale omstandigheden zijn schaarser. Ook soorten van bloemrijke graslanden, zoals Veldzuring of Rode klaver zijn minder algemeen.

De onbegroeide oppervlakte bij getrokken wallen is gemiddeld groter met resp. 15, 70 en 35 %. Bij twee van de drie wallen werden verder erosie-sporen aangetroffen.

Prijzen wallen

De prijzen voor het zetten van tuinwallen variëren. Uitgaande van het zetten van 100 m. tuinwal, waarbij de grond en/of zoden uit de direkte omgeving betrokken kunnen worden, kost het zetten van een meter getrokken wal € 12,50 excl. btw (med. H. Witte) en het zetten van een meter platte zodenwal € 33,50 excl. btw (med. W. Tatenhove).

Conclusie

Wat betreft het aantal soorten hogere planten zijn de verschillen tussen de tuinaltypen niet groot. Bij de platte zodenwal worden iets meer soorten van schrale omstandigheden en bloemrijk grasland aangetroffen. Bij de ruitzodenwal was het aantal storingssoorten groot en het aantal graslandsoorten gering.

In de verhouding begroeid/onbegroeid zijn de verschillen groot. De ruitzodenwal scoort hier zeer hoog met 95% begroeid. De getrokken wal laag met gemiddeld 60% begroeiing. De platte zodenwal zit er met gemiddeld 77% tussenin. Verder werden alleen bij de getrokken wal erosiesporen aangetroffen.

Door de droge, warme zomer van 2003 was de onbegroeide oppervlakte en het voorkomen van erosiesporen waarschijnlijk groter dan normaal. Doordat deze invloed voor alle waltypen in gelijke mate optrad heeft dit geen invloed op het onderzoeksresultaat.

Overigens moet opgemerkt worden dat een hoog percentage aan onbegroeide oppervlakte minder gunstig is voor de stabiliteit en voor de variatie aan plantensoorten, maar wel gunstig kan zijn voor het voorkomen van graafbijen. Voor graafbijen is daarbij tevens van belang dat de 'pakking' van de grond goed is, waarbij de platte zodenwal door de beworteling er gunstig uit lijkt te springen (mond. med. B. Brugge).

Nader onderzoek

Voorzichtig concluderend lijkt de platte zodenwal er iets gunstiger uit te komen dan de andere twee waltypen. Zoals eerder gesteld loopt het onderzoek echter te kort en is het niet representatief genoeg om duidelijke conclusies te trekken. Om een goed beeld te krijgen zou het onderzoek minimaal over een periode van vijf jaar gehouden moeten worden. Er zouden verder meer wallen in het onderzoek betrokken moeten worden (van ieder type een gelijk aantal) met verschillende beheersvormen. Een dergelijk onderzoek zal naar verwachting € 8000,- tot € 10000,- kosten.

Doordat er zicht is op uitbreiding van tuinwallen (Texel en Wieringen) zoeken aannemers naar mogelijkheden om het zetten verder te mechaniseren en goedkoper te maken. Bij de getrokken tuinwal wordt verder gezocht naar methoden om de erosie te voorkomen/stabiliteit te verbeteren.

Ook worden mogelijkheden onderzocht om het zetten van tuinwallen met ruitzoden (deels) te mechaniseren.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1	Tuinwaltypen Texel	1-jul-03	S	S	S	grasi.	R	G	G	G	
2	erosie		nee	nee	nee		nee	nee	veel	ja	
3	onbegroeid in proc.		25	10-15	30		5	15	75	35	
4			1	2	3	4	5	6	7	8	s.e.g.
5											
6	Matricaria recutita	Echte kamille					4				11
7	Polygonum persicaria	Perzikkruid		4			4				11
8	Senecio vulgaris	Klein kruiskruid							5		11
9	Sinapis arvensis	Herik					5				11
10	Sonchus oleraceus	Gewone melkdistel	4				4				11
11	Stellaria media	Vogelmuur	4				4		4		11
12	Urtica urens	Kleine brandnetel							5		11
13	Plantago major ssp. major	Grote weegbree s.s.							4		14
14	Capsella bursa-pastoris	Gewoon herderstasje			4	4			5		14
15	Coronopus squamatus	Grove varkenskers							3		14
16	Lolium perenne	Engels raaigras	7	6	6	5	9	7	6	6	14
17	Matricaria discoidea	Schijfkamille					3				14
18	Polygonum aviculare	Varkensgras	5				4		4		14
19	Atriplex patula	Uitstaande melde	3								15
20	Chenopodium album	Melganzevoet	4	4	4		5		6		15
21	Chenopodium ficifolium	Stippelganzevoet							3		15
22	Cirsium vulgare	Speerdistel						4			15
23	Convolvulus arvensis	Akkerwinde	3								15
24	Crepis capillaris	Klein streepzaad		4	5			4	3		15
25	Elymus repens	Kweek	4				5	7		5	15
26	Equisetum arvense	Heermoes							6		15
27	Sisymbrium officinale	Gewone raket	3								15
28	Borago officinalis	Bernagie		1							17
29	Cirsium arvense	Akkerdistel						4			17
30	Rumex obtusifolius	Ridderzuring								4	17
31	Agrostis gigantea	Hoog struisgras				4	6				21
32	Leontodon autumnalis	Vertakte leeuwetand	5	5	4		3			5	21
33	Potentilla anserina	Zilverschoon					4				21
34	Ranunculus repens	Kruipende boterbloem								5	21
35	Rumex crispus	Kruizuring	4	4		5		5			21
36	Trifolium repens	Witte klaver								4	21
37	Armeria maritima	Engels gras		1							33
38	Calystegia sepium	Haagwinde		5							44
39	Pheum pratense ssp. prate	Timoteegras s.s.				5		6			51
40	Achillea millefolium	Gewoon duizendblad	6					4		5	51

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
43	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gewoon reukgras				5					51
44	<i>Bromus hordeaceus</i> ssp. horde	Zachte dravik s.s.	6								51
45	<i>Cerastium fontanum</i>	Gewone hoornbloem	4		4	5				5	51
46	<i>Dactylis glomerata</i>	Kropaar	4				4	4			51
47	<i>Festuca rubra</i> ssp. rubra	Rood zwenkgras s.s.	7						5	6	51
48	<i>Holcus lanatus</i>	Gestreepte witbol		9	6	8		6		5	51
49	<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree	5					5		5	51
50	<i>Poa pratensis</i>	Veldbeemdgras				4			5		51
51	<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring	4	5	5	6				4	51
52	<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver	4								51
53	<i>Senecio jacob.</i> var. jacob.	Jakobskruid s.s.	3								62
54	<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggekruid			6	6					62
55	<i>Agrostis capillaris</i>	Gewoon struisgras	6	6	6	8		5		6	64
56	<i>Rumex acetosella</i>	Schapezuring							4		64
57	<i>Senecio sylvaticus</i>	Boskruid							4		81
58	<i>Heracleum sphondylium</i>	Gewone bereklauw						4			82
59	<i>Urtica dioica</i>	Grote brandnetel		4				4		5	82
60	<i>Vicia sepium</i>	Heggewikke	3				4				82
61	<i>Amsinckia menziesii</i>	Amsinckia					4				99
62	<i>Centaurea spec.</i>	Korenbloem		1							99
63	<i>Cerastium tomentosum</i>	Hoornbloem		1							99
64	<i>Eschscholzia californica</i>	slaapmutsje					5				99
65	<i>Festuca ovina</i>	Schapegras								4	99
66	<i>Papaver spec.</i>	Klaproos		1							99
67	<i>Phacelia tanacetifolia</i>	Phacelia									99
68	<i>Silene spec.</i>	Silene		1							99
69	<i>Taraxacum officinale</i>	Paardebloem	6	7	7	8		6	5	6	99
70											
71	S = stapelzone										
72	R = ruitzone										
73	G = getrokken zone										
74											
75			1	aangeplant							
76			2	geen kwantiteit genoteerd							
77			3	zeldzaam (rare)							
78			4	plaatselijk (local)							
79			5	hier en daar (occasional)							
80			6	regelmatig verspreid (frequent)							
81			7	algemeen (abundant)							
82			8	samen met 1 of 2 andere soorten overheersend (codominant)							
83			9	alleen overheersend (dominant)							

Bijlage 7: VOORSTELLEN VOOR AANLEG EN BEHEER

1. Aanleg van tuinwallen

nieuwe locaties

Vanuit zowel functioneel-landschappelijke als ecologische overwegingen verdient het de voorkeur nieuwe tuinwallen langs grasland en/of wegen aan te leggen. Ook in recreatief (visueel-landschappelijk) opzicht verdient aanleg langs wegen, of nog liever langs 'holle weggetjes' de voorkeur.

verschillende tuinwaltypen

Er zijn momenteel onvoldoende gegevens beschikbaar om, in relatie tot de ecologische kwaliteit, een voorkeur uit te spreken voor een bepaald tuinwaltype (zie bijlage 6). Nader onderzoek zou hier in de komende 5 jaar meer duidelijkheid over kunnen geven.

Vanuit historisch oogpunt is het gewenst de relatie tussen grondsoorten en verschillende tuinwaltypen te handhaven en te herstellen. Dus 'ruit- en steekzodenwallen' op de zwaardere gronden; 'platte zodenwallen' op lichtere gronden en de 'duintuinwal' in de duinen.

In dit verband is het verheugend dat aannemers op Texel proberen ook de aanleg van de 'ruitzodenwal' deels te mechaniseren.

Voor een brede toepassing van de veel goedkopere 'getrokken wal' zou eerst het nadere onderzoek afgewacht moeten worden. Wel kunnen deze wallen al worden gezet in gevallen waar ruimere financiering niet mogelijk is, bijvoorbeeld bij particulieren.

herkomst zoden

De herkomst van de zode is zowel van belang voor de stabiliteit als voor de ecologische ontwikkeling. Schrale zoden zijn niet alleen steviger, maar leveren ook sneller een gevarieerde vegetatie op. Het vrijhouden van een strook 2,5 m., waarop niet bemest wordt, is in principe goed,

maar werkt slechts gedeeltelijk. Schapen liggen en grazen veel in de luwte van de wallen, waardoor hier toch veel bemesting plaatsvindt. Door de intensivering van de schapenteelt is deze invloed sterker geworden.

Aanvoer van schrale zoden van elders is in de meeste gevallen geen optie. Een uitzondering kan gemaakt worden voor tuinwallen en graslanden van Staatsbosbeheer op de Hoge Berg. Hier kunnen plaggen gestoken worden uit hooi- en wellanden waar het beheer op verschraling gericht is. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten. De gestoken zoden zijn relatief schraal en de verschraling van het grasland vindt door het afplaggen versneld plaats.

Verschillen in de herkomst van zoden leidt tot een grotere ecologische variatie. Tuinwallen die zijn opgebouwd uit fijn lemig dekzand van de Hoge berg, leveren een andere vegetatie dan wallen die zijn opgebouwd uit grover duinzand. Op de eerste zullen soorten groeien als Grasklokje en Krulpganzerik, op de tweede zullen bijvoorbeeld Geel walstro en Duinreigersbek meer op de voorgrond treden.

In dit verband is het gewenst dat ook bij de 'getrokken wal' gebruik wordt gemaakt van de grond die in de omgeving aanwezig is. Toepassing van alleen zware kleiige grond geeft 'getrokken wallen' weliswaar stabiliteit, maar leidt ook tot het optreden van ruderaal, niet kenmerkende vegetaties en daarom tot nivellering.

vervangen oude wallen

Voordat oude tuinwallen, of grote delen daarvan, vervangen worden is het raadzaam om eerst de ecologische kwaliteit ervan te beoordelen. Zo is een tuinwal achter de melkfabriek op de Hoge Berg zodanig geërodeerd, dat deze nauwelijks meer als zodanig te herkennen is. Er zijn echter maar weinig andere tuinwallen op Texel die een zo gevarieerde en kenmerkende vegetatie hebben. Ook waardevolle

weilandwallen met veel Rode schijnspurrie en Klein vogelpootje zijn vaak ernstig vervallen. In het verleden zijn verschillende wallen met waardevolle vegetaties, bij vervanging of herstel verloren gegaan (mond. med. C.J.W. Bruin). Bij de beoordeling van de te vervangen wallen moet een terzake kundige toezichthouder betrokken worden. Gefaseerde vervanging kan een methode zijn om waardevolle vegetaties (en/of nestplaatsen van wilde bijen) te behouden.

2. Aanleg van kolken

locaties

In het algemeen kan gesteld worden dat veel kolken op verschillende locaties zal leiden tot een grote variatie in flora en fauna. Toch zijn er wel voorkeuren aan te geven voor locaties. Kolken die in extensief beheerd grasland liggen zijn bijna altijd beter ontwikkeld dan kolken in intensief grasland of bouwland. Daarbij is er ook een voorkeur voor schapen- en paardenbegrazing boven begrazing met rundvee. Koelen lopen door de kolken heen, waardoor snel een modderboel ontstaat.

Verder is er een duidelijke voorkeur voor aanleg van kolken in kwelzones (zie fig. 1). Juist in deze zones vinden we kenmerkende soorten als Drijvend fonteinkruid, Waterpostelein en Ondergedoken moerasscherm.

Het is verder beter nieuwe kolken centraal in een perceel, dan langs de rand aan te leggen. Met name bij door tuinwallen omgeven percelen liggen de schapen vaak langs de rand, waardoor de invloed op de kolken (bemesting, betreding) daar veel groter is.

wijze van aanleg

Vanuit cultuurhistorisch en landschappelijk oogpunt is het gewenst dat de Texelse kolken op de gebruikelijke wijze worden aangelegd. D.w.z. cirkelrond en met een doorsnede van ca. 7 – 15 m. De grootte, diepte en helling van de kolk is met name afhankelijk van de diepte en fluctuatie van het grondwater ter plaatse.

figuur 1

vervangen van kolken

Het gebeurt regelmatig dat er verzoeken komen tot het verplaatsen van kolken. Dat hoeft geen bezwaar te zijn, mits de bewuste

kolk geen waardevolle vegetatie en/of macrofauna bevat. Dit moet vooraf door een terzake kundige toezichthouder beoordeeld worden.

3. Beheer van tuinwallen

algemeen

Er bestaat niet één optimale beheervorm voor tuinwallen. Juist variatie in beheer heeft ertoe geleid dat er zoveel plant- en diersoorten in en op tuinwallen gevonden worden. Op begraasde wallen komen kenmerkende plantensoorten voor en verder bieden ze nestgelegenheid aan zoogdieren en wilde bijen. Een gemaalde wal daarentegen biedt plaats aan andere kenmerkende plantensoorten, waaronder de voedselplanten voor de bijen. Ook ruige wallen hebben een functie, o.a. als overwinteringsplaats voor insecten en als schuilplaats voor kleine zoogdieren en amfibieën.

De verhouding *gemaalde, verruigde en begraasde* wallen is momenteel echter scheef ten gunste van de laatste twee. Het aandeel aan *verruigde wallen* moet sterk worden teruggebracht door ze in maai- of begrazingsbeheer te nemen. Hieronder gaan we nader in op verschillende beheersvormen.

maaien

Het is aangetoond dat een zorgvuldig beheer van maaien en afvoeren, zoals door het Landschap Noord-Holland wordt uitgevoerd op de Hoge Berg, leidt tot handhaving en verdere ontwikkeling van de botanische waarde van tuinwallen. Een deel van de wegwallen worden hier eens per 1 tot 2 jaar gemaaid m.b.v. bosmaaier. Nadeel van werken met de bosmaaier is dat het vrij arbeidsintensief is.

Het door de gemeente gevoerde beheer, waarbij de wegwallen eens per 3 tot 4 jaar met een maaikorf gemaaid worden, heeft tot minder resultaat geleid. Deze wallen zijn over het algemeen ruiger en soortenarmer zijn dan de wallen die met de bosmaaier worden gemaaid. Verhoging van de maaifrequentie naar eenmaal per 1 tot 2 jaar zal waarschijnlijk een beter resultaat opleveren. Ook is het van belang dat de bovenkanten van de wallen wordt meegemaaid en dat de maaikorf lager ingesteld wordt. Het argument dat hoger instellen gunstig beter zijn voor insecten gaat hier waarschijnlijk niet op. Er zijn altijd grote delen van de tuinwallen die niet gemaaid worden, zodat er voldoende ruimte is voor overwinterende insecten. Verder zijn insecten ook gebaat bij gevarieerde vegetaties, die juist ontstaan door kort maaien.

Sinds kort worden de greppels onder de wegwallen door de gemeente slechts eens per 3 jaar gemaaid, terwijl dat daarvoor jaarlijks gebeurde. Waarschijnlijk zal dit een ongunstige invloed hebben op zowel de vegetatie van de greppels als de tuinwallen. De greppelvegetatie zal verruigen, hoger opschieten en de tuinwallen beschaduwen. Soorten als Kweek zullen toenemen en via worteluitlopers zich ook op de tuinwallen kunnen uitbreiden. Een heroverweging van dit gewijzigde beheer is gewenst.

De ecologische kwaliteit van wegwallen kan vrijwel zeker sterk vergroot worden door ze regelmatig zorgvuldig te maaien, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Maaien met de bosmaaier werkt goed, maar ook kan worden gezien of het werken met maaibalken verbeterd kan worden. In ieder geval dient ten alle tijden ook de bovenkant van de wallen te worden gemaaid. Juist op de bovenkant vestigen zich bijzondere soorten als Grasklokje en Engels gras.

Wegwallen met een ruige vegetatie moeten in ieder geval eenmaal per jaar worden gemaaid. Voor schrale wallen kan worden bezien of eenmaal per twee jaar voldoende is.

Bouwallen en aan hooiland grenzende wallen kunnen eveneens belangrijk aan ecologische waarde winnen als ze gemaaid worden, zeker in combinatie met randenbeheer.

bewelden

Tuinwallen die onder invloed van beweidning staan kunnen een grote ecologische waarde hebben zowel m.b.t. planten als insecten. Voorwaarde is wel dat de begrazing niet te intensief is. Extensivering van de schapenteelt zal een gunstige uitwerking op zowel de tuinwallen als het grasland. Een dergelijke extensivering is waarschijnlijk alleen mogelijk als agrariërs beheersovereenkomsten afsluiten in het kader van de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000.

Bij schapenbegrazing wordt ursusgaas langs de tuinwallen geplaatst om erosie tegen te gaan. Dit gaas dient, mede om landschappelijke redenen, direct tegen de wal aan geplaatst te worden. Hierbij volstaat licht ursusgaas van 0.80 m. hoogte. Als alleen met runderen of paarden beweid wordt hoeft geen ursusgaas gebruikt te worden. Hier volstaat een elektrisch raster op 0.80 tot 1.00 m. hoogte loodrecht boven de voet van de tuinwal. Het vee kan dan onder en boven het raster langs de wal begrazen, maar kan de wal niet belopen.

elektrisch raster volstaat bij paardenbegrazing

holle weggetjes

Het is wenselijk om proeven te doen met de begrazing van 'holle weggetjes', zoals dat ook in het verleden gebeurde. Het is goed mogelijk om in de winter 'holle weggetjes' op de Hoge Berg tijdelijk af te zetten en met schapen te begrazen. Er ontstaat dan waarschijnlijk een effect dat vergelijkbaar is met periodiek maaien of branden. Enkele agrariërs hebben te kennen gegeven mee te willen werken aan een dergelijke proef.

Als de proef gunstig uitwerkt kan deze methode breder worden toegepast.

branden

In aansluiting op wat hiervoor t.a.v. het beweiden van 'holle weggetjes' gesteld is kan ook worden bezien in hoeverre hier een proef met het branden kan worden genomen. Branden kan het best in de periode jan-febr. bij droog weer plaatsvinden.

De proef met zowel branden als beweiden van 'holle weggetjes' moet worden gecombineerd met een monitoringsprogramma, zodat op basis hiervan besluiten over verdere toepassing kunnen worden genomen.

Te verwachten is dat branden een positief effect op de flora zal hebben. Voor fauna (graafbijen, kleine zoogdieren) is branden waarschijnlijk een slechte maatregel.

bemesting en bestrijdingsmiddelen

Zoals al in de Verordening opgenomen moet in alle gevallen bemesting en het toepassen van bestrijdingsmiddelen op tuinwallen worden voorkomen.

Bemesting leidt tot het optreden van ruderales vegetaties met landelijk algemene soorten en tot het verdwijnen van kenmerkende planten.

Bij het toepassen van onkruidbestrijdingsmiddelen kunnen kenmerkende, beschermde plantensoorten verdwijnen.

Door het toepassen van bestrijdingsmiddelen die gericht zijn op het verdelgen van insecten en/of zoogdieren kunnen eveneens beschermde soorten (Texelse zandbij, Noordse woelmuis) verdwijnen.

niets doen

De tuinwallen die niet beheerd worden zijn soortenarm en hebben geen kenmerkende soorten. Ruigte kan wel een functie hebben als schuil- en overwinteringsplaats voor insecten. Echter ook bij beheerde tuinwallen zijn er altijd voldoende ruige stukjes die deze functie kunnen vervullen.

Daarom is het onnodig dat 'niets doen' als bewuste beheersmaatregel wordt toegepast.

beheer specifiek gericht op bijen

De optimale tuinwallen voor bijen worden aan één zijde begraasd en aan de andere zijde gemaaid, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Dit is vooral uitvoerbaar op de wallen langs de wegbermen en langs holle wegen. Aan de begraasde zijde bevindt zich de nesten en aan de gemaaide zijde de drachtplanten. Het is dus zeer wenselijk de tuinwallen en vooral de verruigde delen van de tuinwallen periodiek te maaien om verdere achteruitgang van bijen en planten tegen te gaan. In akkerbouwgebieden zou een spuitvrije zone van minstens 1 meter wenselijk zijn. Boom en braamopslag moet verwijderd worden.

herstellen

Voor een duurzaam behoud van het tuinwallenlandschap zijn de contracthouders verplicht om vervallen delen van tuinwallen te herstellen. Als het om kleine stukken gaat kan dit herstel zonder meer plaatsvinden. Gaat het echter om aaneengesloten stukken van 10 meter of meer, dan is eerder sprake van vervanging dan van herstel. In dat geval geldt het voorbehoud dat eerder bij het 'vervanging' van oude tuinwallen (6.1.) ter sprake is gekomen.

4. Beheer van kolken

schonen en groot onderhoud

Het beheer, zoals dat momenteel volgens de onderhoudsovereenkomsten wordt gevoerd, voldoet goed.

Bij het jaarlijks onderhoud wordt de poel in de periode van half september – half oktober geschoond, waarbij een deel van de vegetatie aanwezig moet blijven. De hoeveelheid plantengroei, die achterblijft, moet niet te groot zijn, bij voorkeur niet meer dan 10%.

Het periodiek onderhoud vindt eens per 4 jaar plaats. Hierbij wordt de kolk gebaggerd, waarbij de bagger tot op de minerale bodem verwijderd moet te worden. De bagger wordt niet direct op de oever, maar over het aangrenzende land verspreid. Er moet op gelet worden dat kolken met een leembodem niet 'lek' raken.

Ultrasteren

Doordat vrijwel geen poel meer uitgerasterd is en er vrij intensief beweid wordt, worden de meeste oevers van kolken kaal getrapt, terwijl ook het water vaak sterk beïnvloed wordt door betreding en bemesting. Om de ecologische variatie te vergroten zou het gunstig zijn als een groot deel van de kolken (bijv. de helft) voor 2/3 deel zou worden uitgerasterd. Om te voorkomen dat de oever in het afgezette deel verruigd wordt deze een deel van het jaar (max. 3 maanden) wel opengesteld voor begrazing. Dit gebeurt bij voorkeur in het winterhalfjaar. Bij beweiding met

paarden of rundvee kan het raster zodanig geplaatst worden dat geen betreding plaatsvindt, maar over het raster heen wel begrazing.

Het ultrasteren zou in overleg met de contracthouders op vrijwillige basis geregeld kunnen worden, waarbij deze voor een ingerasterde kolk een hogere vergoeding krijgen.

Voor een kleine kolk is circa 15 m. raster nodig, voor een grote 31 m. Uitgaande van een meterprijs van € 10,- en een afschrijvingsperiode van 10 jaar kost dit jaarlijks resp. € 15,- en 31,- per kolk, gemiddeld € 23,-. Bij de helft van de kolken uitgevoerd, komt dit uitgaande van een totaal van 140 kolken op een jaarlijks extra bedrag van € 1610,-

kolken in hooiland of bouwland

In permanent bouwland hebben kolken geen functie meer en daar treffen we ze dan ook nauwelijks meer aan. In percelen die afwisselend als bouw- en grasland gebruikt worden kunnen nog wel kolken liggen. In de periode dat het land rond de kolk als bouwland in gebruik is moet de oever bij voorkeur gemaaid worden, waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

Ook bij tijdelijk of permanent hooiland moeten de oevers van kolken gemaaid worden. In de praktijk hebben we gezien dat wel het vlakke hooiland gemaaid was, maar de hellende oever van de daarin liggende kolk niet. Het maaien en afvoeren kan het best plaatsvinden in de periode juli-augustus.

Bijlage 8. Voorstel voor op te nemen en te verwijderen voorwaarden in Verordening en Onderhoudscontracten

kolken

vervangen van kolken

- Het vervangen van kolken gebeurt altijd in overleg met de toezichthouder. Bij voorkeur worden geen kolken met een grote aktuele natuurwaarde vervangen.

ultrasteren

- De contracthouder, die meer dan 1 kolk onder contract heeft, dient elke 2^e kolk tenminste 9 maanden van het jaar voor 2/3 deel uit te rasteren.

kolken in bouw- of hooiland

- Van kolken die in bouw- of hooiland liggen moet de oever jaarlijks in de periode juli-augustus gemaaid worden, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Dit geldt ook als het om tijdelijk gebruik als bouw- of hooiland gaat.

verwijderen uit of wijzigen in de Verordening en/of onderhoudscontracten

verwijderen uit bijlage 2. voorbeelden van schadelijke handelingen

- het weiden van vee
- het stoken van vuur in het landschapselement

bijlage 3. onderhoudsbepalingen, achtergronden en toepassing

- 'A1. Het zorgdragen dat op minimaal 1 meter van het element een veekerende afrastering aanwezig is' - vervangen door - 'A1. Veekerende afrasteringen bij landschapselementen'
- Lid 2 uit deze bijlage 'Deze bepaling schrijft voor dat het raster op minimaal 1 meter van het element dient te staan' - verwijderen.

diepte kolken

- In de onderhoudscontracten voor kolken wordt gesteld dat deze 'op een minimale diepte van 75 cm. moeten worden gehouden'. Deze voorwaarde moet geschrapt en vervangen worden door de standaard voorwaarde uit de Verordening, waarin gesteld wordt dat 'de diepste delen in de periode 1 okt. - 1 april tenminste 50 cm bedraagt.

tuinwallen

zetten van tuinwallen

- Nieuw te zetten tuinwallen worden vooralsnog als platte-, steek- of ruitzodenwal uitgevoerd, terwijl in en grenzend aan de duinen ook de 'duintuinwal' kan worden toegepast. Voor bredere toepassing van de 'getrokken wal' binnen de RAL/ROL-regeling wordt het monitoringsonderzoek afgewacht.
- Voor het zetten van tuinwallen worden waar mogelijk 'schrale zoden' toegepast.

vervangen en herstellen van tuinwallen

- Het vervangen van tuinwallen gebeurt altijd in overleg met de toezichthouder. Als de te vervangen wal grote natuurwaarden heeft kan worden besloten tot gefaseerd vervangen.
- Hetzelfde geldt als bij het herstel van tuinwallen aaneengesloten stukken van 10 m. of meer worden aangepakt.

weilandwallen

- Bij schapenbegrazing is de contracthouder verplicht licht ursus-gaas 0.80 m. hoog (liggend) tegen de wal aan te brengen, om beschadiging aan de wal te voorkomen.
- Bij grasland dat permanent met paarden of runderen wordt begraasd kan worden volstaan met een elektrisch raster op 0.80 tot 1.00 m. hoogte, loodrecht boven de voet van de tuinwal.

bouwlandwallen

- De contracthouder, die tuinwallen langs bouwland, bollenland of hooiland heeft, is verplicht deze jaarlijks te maaien, in de periode tussen 1 augustus en 1 maart, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Na voldoende verschraling kan, in overeenstemming met de toezichthouder, worden overgegaan naar 1 maal per 2 jaar maaien en afvoeren.
- Bij wijze van proef kan een aantal wallen, in overeenstemming met de toezichthouder, in de winterperiode worden gebrand.

wegwallen

- De contracthouder, die tuinwallen langs wegen heeft, is verplicht deze jaarlijks te maaien, in de periode tussen 1 augustus en 1 maart, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Na voldoende verschraling kan, in overeenstemming met de toezichthouder, worden overgegaan naar 1 maal per 2 jaar maaien en afvoeren.
- Bij wijze van proef kan een aantal wallen, in overeenstemming met de toezichthouder, in de winterperiode worden gebrand. Bij een aantal holle wegen kan bij wijze van proef winterbegrazing worden toegepast.

verwijderen opslag

- De contracthouder verplicht zich opslag van bomen, struiken en bramen op en langs tuinwallen te verwijderen. Verwijderen kan door laag bij de grond afzetten of maaien.
- Enkele reeds uitgegroeide bomen en struiken op en langs tuinwallen zullen gehandhaafd blijven.